

НАЦРТ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ УСТАВА

Садржај

Предговор

Део Први: Држава (члан. 1–11)

Део Други: Уставна права држављана (чл. 12–40)

Део Трећи: Закони (члан. 41–56)

Део Четврти: Народна Скупштина (члан. 57–96)

Део Пети: (Владалац (члан. 97–125)

Део Шести: Државни Савет (члан. 126–141)

Део Седми: Државна служба (члан. 142–164)

Део Осми: Покрајине (члам. 165–193)

Део Девети: Жупе и Опћине (члан. 194–228)

Део Десети: Судска власт (члан. 229–279)

Део Једанаести: Финанције (члан. 280–307)

Део Дванаести: Школе (члан. 308–330)

Део Тринаести: Војска (члан. 331–338)

Део Четрнаести: Саобраћај (члан. 339–348)

Прелазне одредбе

Списак привремених закона које мора донети Уставотворна Скупштина на допуну Устава

Додатак I. (Административна подела Државе Југословенске)

Додатак II. (Списак Жупа и Покрајина)

Dr. JOSIP SMODLAKA:

НАЦРТ
ЈУГОСЛОВЕНСКОГ
УСТАВА.

И.В.Б.р.
6328

ЗАГРЕБ-БЕОГРАД
1920.

Уиб. 570. 6328

Предговор.

Израђујућ овај Нацрт, имао сам пред очима потребу да се наша ослобођена и уједињена отаџбина уреди на демократској основи, као јединствена држава с моћном средишњом управом и са најширим личним и локалним слободама. Такав устав одговара, не само духу времена и људи нашега народа, већ и природном устројству наше земље. Моје је дубоко уверење да наша држава може бити јака и задовољна, само ако њени делови, у свим питањима општег државног интереса, буду безусловно подринути снажној централној власти, а ако им се у свим другим пословима црете слободне руке и обезбеди самостални развитак.

Читао наше уставно питање заправо састоји у томе да се нађе златна линија између државних интереса и уделних слобода. И други су народи имали да реше слични проблем, али он није ваљда никоме задавао веће тешкоће, јер су мало где индивидуализам и партикуларизам јаче развијени него ли у нас, а опет нема државе којој би ради њеног географског положаја, било потребније чврсто јединствено устројство него ли Држави Југословенској окруженој од тако бројних и опасних суседа.

Предлог који овде износим нема претензија да реши тај замашни проблем, већ хоће само да ближе примакне два супротна следштва, како би се лакше нашло средње решење које ће бити најгодније.

На овај нацрт устава, који је једнако далеко од централистичког уређења Француске као од федералног устројства Удружених Држава Америчких, одлучио сам се после дугог размисљања и размисли с многим нашим главним људима, проучивши, колико ми је било могуће, не само постојеће државне установе у Србији и у новослобођеним краје-

ниша, već и уређење наших народних држава у прошлој временима, као и уставне законе свих главнијих страних држава. Уа то сам се користио и оним што се у нас у последње време писало о уставу или о уређењу појединих струка државне управе, нарочито списима гг. Стојана Протића, проф. Јурја Турџа, инж. Саба Јелића и инж. Петра Сељановића. Из свега тога материјала пробрао сам све што ми се, по ономе колико ја познам народ и његово расположење у разним крајевима, чинило да одговара најбоље његовим потребама и жељама, а што се уједно слаже с вишим интересима наше државне заједнице.

За општу основу моме нацрту узео сам Српски Устав од године 1905., сматрајући за потребно и корисно да се наше ново државно уређење ослони на демократске традиције Србије која је до уједињења, од свих наших области једина, живила слободним народним и пуним државним животом. Зато сам намењено у Српском Уставу тек оно што дух времена неопходно захтева да се мења, а поставио сам саме оно делове који не одговарају односима нове државе, или који, као на пример прописи о изборима, не треба да уђу у Устав.

Много су веће од тих измена дошле и додатци које сам унео, а који се тичу нових, по мојем мишљењу потребних државних установа Југословенске Државе, по величини и по саставу толико различите од старе Краљевине Србије. Овде сам се donekle послужио туђим узорима, али сам покушао и да оживим неке старе наше установе, као и да створим неке нове институције, а све с намером да у нашој држави буде што лепши ред, што боља управа и што задовољнији народ.

Тражећи у разним страним уставима што би најбоље одговарало нашим приликама, најдуље сам се зауставио код Устава Јужно-Афричке Уније, који је почетком овога века настао као плод компромиса између две дотад криво завађене, а ипаче најиратичније расе на свету (Енглеза и Бура холандског порекла). Оба су ова племена исте крви, германске, оба живе непремешана на истој територији, и оба су упућена на државно јединство, и географским устројством земље и свим материјалним интересима надаве потребом заједничке одбране

против спољне опасности. Ту već има доста елемената сличности с нашим приликама, али ћемо их наћи још више, кад уочимо што је ова два племена досад раздвајало: различна ћуд, одречне културне традиције, други вероизакон, два друкчија нарочито језика, два супротна политичка идеала (за тудо слична програмима Велике Србије и Велике Хрватске), и нарочито један крвави рат вођен мало година пре основања заједничке државе. Завета, рекох себи, кад је овим двама племенима пошло за руком да у међусобном споразуму саграде лепу и јаку државу, не треба нам се бојати да то не ће поћи за руком и нама, који имамо, што њима недостаје, заједнички језик и заједнички темељ народне културе.

Та Јужно-Афричка Унија, која се налази и у стању привредног развика врло сличном нашем, сачињава по својем Уставу јединствену државу с јаким средишњом владом и са тачно одређеном покрајинском самоуправом, из које су искључени сви послови општег државног интереса. Свака од четири покрајине које сачињавају државу има, за решавање посела покрајинске самоуправе, своје особите финансије, своје особито покрајинско представништво које доноси решења с обавезном моћу закона, и своју покрајинску управу, којој чланове бира покрајинско представништво, док јој председника именује владалац. Поред ових покрајинских властита, државна сувереност није подељена, јер покрајине не сачињавају државноправне јединице, već административне делове једне неразделне државе. Делокруг покрајинске самоуправе одређује државно законодавство, које га може законом путем изменити без питања покрајина. У томе лежи битна разлика између овога типа јединствене децентрализоване државе и савезног типа Удружених Држава Америчких са подељеном суверености.

Држећи да овако самоуправно уређење може, без опасности за државу, најбоље задовољити опћу жељу нашега народа да, у инстанцима која не засепају у опште државне интересе, буде сваки у својој кући господар, накадашње сам односне установе Јужно-Америчког Устава на Српски Устав, тврдо уверен да нигде не ћемо наћи бољег и годнијег узора.

Који су ме критерији водили код административне поделе државе, то ће читалац видети у Првом Делу мојега уставног нацрта. Овде ћу само напоменути да нисам сматрао за оправдано да се овековече административне границе које су нам остале од Аустрије, а поготово нисам могао усвојити поделу државе на три племенске државице, јер би то био први корак ка распаду државе и постепеној пронасти сва три њезина дела.

Старијим генерацијама србијанским, које су се толико навикле на административну централизацију да им се можда не да без ње замислити чврсто организовану јединствену државу, биће тешко прилагодити се мисли да би се Петрова, па и Миланова Србија имала поделити на више области. Данашња државна и административна организација Србије на бази крутога централизма одговарала је најбоље ослободитељској мисли јединоличне мале државе, која је живела у трајној ратној припреми. Али сад кад је то готово перманентно ратно стање замењено нормалним, и кад су одстрањене уметне границе које су сачињавале Србију, нове животе прилике и народне потребе саме ће собом навести народ да се трунише у изразите географске области, које су неког сачињавале римске провинције па српске области и турске пашадуке, а које би сада у нетом опсегу имале да окливе као самоуправне покрајине југословенске. Кад би се напрема малим западним областима хтело сачувати једну велику српску област која би ишла од Сегедина до Витоља и од Котера до Тимока, и која би била већа од свих других области скупа, то би била пука копија пруске хегемоније. Она се додуше могла одржати у милитаристичком Немачком Царству, али би нашу демократску државу неминуовно довела до расула. Ради потребне равнотеже, у држави као што је наша, потребно је, по мојем мишљењу, да саставни делови државе буду, колико је год могуће, једнаки и једни другима равни.

Један од тих делова имала би, по мојем предлогу, бити и Македонија. Ја никако не делим мишљење оних који се боје да би се тиме повећале опасност отпада Македоније од наше државе. Насупрот сам уверен да се само уређењем македонског питања на бази југословенске државне

мисли и обласне самоуправе може постићи решење које одговара жељи Србије као и опћем државном интересу, а то је да у Македонији превлада, без насилја, српски језик и српска култура, да она буде нераздружно везана с нашом државом, и да с тим стањем буде задовољна већина Македонца. Македонски проблем има велику сличност са словеначким. Будућа снага и величина наше државе највише ће зависити од тога, хоћемо ли знати да сретно решимо та два питања.

Унапред сам уверен да уставно уређење засновано на оваким погледима не ће задовољити ни централисте који иду за државу снаг у данашњем централистичком уређењу Србије те би га најводели протегнути на целу државу, као ни федералисте који у срцу носе само хрватску или само словеначку државу, а тек за невољу се прилагођују савезу са Србијом. Било би ми жао, и сматрао бих да сам промашио циљ, кад бих се замерио само једној од те две стране.

Овај је нацрт изишао гломазнији него ли треба да буде наш Устав, јер у њему има много ствари којима по правилу не би било место овде, већ би се морале увретити у особите законе који служе за допуцу уставу. Али сам навлаш зашао у детаље, да свакоме буде што јаснија и што потпунија слика државнога уређења како га ја замисљам. И само ради тога дао сам нацрту и облик параграфираниог Устава, не мислећи тиме никако да би Устав морао бити баш овако стилзован. Мени је било гледило да чисто и бистро изразим мисао, а форма ми је била споредна ствар.

Код овога посла није ме водило никакав политички обзир, ни партијски рачун, ни класни или племенски интерес. Имајућ пред очима само опће добро, нишео сам, слободно и искрено, све што сам мислио да је најбоље и најкорисније за уређење наше државе, са жељом да по својим slabим силама допринесем сретном решењу овога великог државног питања, и с надем да ће, што се сада не буде свиђало политичарима од заната, то што пре остварити млађи нараштај и пробудити народне масе, које ће ускоро бити звани да играју главну улогу у нашој држави.

Ово се нарочито тиче рефорама у државној администрацији. Данашњи партијско-бирокеатски

сметем управе, по којем је власт над народом предата меодговорном чиновништву постављеном по страначкој протекцији а не по способностима и по поштењу, растаче наш народни живот и сачиње читаву државну снагу. Тај погубни државни апарат треба да се измени с администрацијом свесном своје одговорности пред народом и независном од милости политичара, која ће моћи, умети и хтети да служи држави а не партији. Овome сам питању дао велику важност при изради уставнога нацрта, и ради њега сам уврстио у мој предлог разне особите установе, које иду за тим да се државна управа побољша и, колико је год могуће, одели од политике. На ово свраћам нарочиту пажњу родољуба који ће имати реч код стварања нашег Устава. Јер узалуд нам се варају : докле год у нашој државној администрацији буде владало партизанство, бирократска самовоља и протекција, сва ће велика демократска начела нашег устава бити мртво слово.

У Београду, 25. марта 1920 год.

Јосип Смодлака.

УСТАВ Државе Југословенске.

Пошто се Срби Хрвати и Словенци ослободили туђега господства и својом слободном вољом ујединили, сложено и договорно створивши од пређашњих Краљевина Србије и Црне Горе, од Босне и Херцеговине, од пређашње Краљевине Хрватске Славоније и Далмације, и осталих југословенских аемаља бивше Аустро-Угарске Монархије, једну независну јединствену Државу Југословенску, они јој, по својим народним представницима у Уставотворној Скупштини сакупљенима, дадоше овај

Државни Устав

ДЕО ПРВИ.

Држава.

Члан 1.

Држава је Југословенска независна јединствена и неразделива народна држава која се влада законима. Државна власт у њој припада слободном народу, Држављанима Југословенским, који је, у колико је сами непосредно не врше, преносе, по одредбама Устава, на наследног Владоца, на своје изабране представнике, и на независне судије.

Устав се не може обуставити ни у целини у појединим деловима.

Белешке. (Име Државе). Јединствена држава треба да има јединствено име. Без тога се свест државнога јединства не може узрети у народу, који је вековима био раздвојен и подепан као шта је био нам. То државно име треба да је скупно, нама свима заједничко. Имена делова не могу да означају државну целину. Скупнога имена данас немамо у народу, али смо га имали кроз читав Средњи Век. Туђинци су сву нашу земљу од Трета до Солуна назвали Sclavonia, а нашим речју она се звала Земља Словенска. Наши песници средњег доба славили су Државу Слованску. Томе старом имену одговара нови назив „Држава Југословенска“ којим се хоће тамније означити нашу земљу за разлику од северних словенских земаља. „Држава Југословенска, Југословен“ то су наши правилни обимни; „Југославија, Југославен, југославенски“ грађени су на туђи кључи (према латинском Sclavus, Sclavonia).

Облик Државе. У дефиницији Државе хтедо се јасно казати да је у њој народ господар, то јест да се она управља по вољи већине народа парламентарно законима. И ако Државом влада Краљ, она се не назива Краљевством ни Краљевном, јер ти називи подразумевају на времена кад је један човек (Краљ или Цар) сматрао државу за своју баштину. По овом Напрту нама је Држава заправо демократска република с наследним државним пославаром који носи историјску титулу краља. Овакав облик монархије слање се посебно добро с најдемократскијом уређењем државе, како видимо у скандинавским и у британском земљама, док се неке државе с републиканским уставом колебају између беллалаћа и олигархије, немајући ништа заједничкога с демократском владавином. Битна разлика између држава није у томе, како се поставља Владалац (да ли по праву наследства, као у монархији, или избором, као у републици), већ у томе, ко је држави господар, чијој се она вољи покорави. У Швајцарској, Белгији, Америци, Британском Царству државну власт врши народ, преко својих представника. У тим државама владалац (неједино, је ли то изабрани председник или наследни Краљ) није господар држави, већ врши државни чиновник у служби народа. У овим се државама не слуша воља једнога човека ни једнога скупа људи, већ је воља већине држављани врховна заповед свима. Она је битно обележије демократске или слободне на родне државе. Све су друге државе недемократске, заробљене: оне којима заповеда један човек (аутократије) једнако као и оне којима по својој вољи владају поједини сталци, као свештеници (теократија), војници (војничка диктатура), богари (аристократија) или поједине политичке партије (као на пр. до данас болшевици у Русији). У свим овим државама народ је заробљен, а посве је споредна ствар, како му се назове господар, и дали је власт у рукама једнога Краља, или председника, или једнога одбора, или једнога тучета министара.

Члан 2.

Законодавну власт заједнички врше Владалац и изабрано народно представништво (Народна Скупштина), које је састављено од два Дома (Посланичкога Дома и Представничкога Дома).

Извршна власт дата је Владалцу који је врши преко Владе одговорне Народној Скупштини, каузевши послове министре управе који су поверени самоуправним властима.

Судску власт врше судови.

Чување Устава и заштита уставних права поверени су Државном Савету и особитим Народним Заступницима.

Белешке. (Два законодавна Дома). Народна воља, то јест савремено јавно мишљење очитује се преко народних изабраника у Народној Скупштини. Један Дом (Посланички) који се често обавља и хитрије изражава сваку промену јавнога мишљења, има задаћу да мења државну управу у духу времена. Други Дом (Представнички), у којему су људи с већим искуством који се не мењају тако често, има задаћу да чува тековине прошлости од сваке насле промене. Између те две линије изводи државни брод, средњим путем који је најбољи.

(Одговорност Владе). Државни су управници одговорни народном представништву, и тако могу доћи на владу само људи, који су угледни већини народа.

(Владање). Послове који се тичу само једног^а дела државе решава народ из тога краја, преко управника које он непосредно изабире, независно од владиних чиновника (месна самоуправа). Владање чини ничко (бирократско) остављено је где је год нужно у интересу државе. Из средњих државе решавају се само велики послови оибег државног интереса. Сви послови мање важности решавају се из близегга одакле се боље виде; њима се не баве највише државне власти, већ их решавају подређене власти односнога краја (децентрализација управе).

(Чување Устава). Поред власти законодавне, извршне и судачке има једна особита власт у држави која чува темељ државе (Устав) и, поред те чуварице дужности, врши још посредничку и измириатељску улогу између свих других земаљских власти, између државне целине и делова државе, као и између земаљских власти и држављана. Та улога припада Државном Савету. Под његовим надзором стоји посебне новаг установа Народних Заступника којима је дужност да помажу држављанима бранити уставна права против самовоље власти.

Члан 3.

Државне су границе одређене међународним уговорима склопљеним у

Државне се границе не могу мењати без пристанка Народне Скупштине.

Члан 4.

Државна је застана тробејка с водоравним пругама, од којих је горња светло-плаветна, средња бела, а доња црвена.

Белешка. (Тробејка). Државна застана, која подвостручена даје српску тробејку, а обрнута хрватску, нијала се као народна застана, пре иквалне друге, у Србији, на првога устанка, и на Приморју.

Члан 5.

Државни је грб двоглави бели орао који носи на прсима штит подељен у троје : у горњем је десном крају српски грб (црвени крст на белом пољу са четири црвена огњила у кутовима), у левом хрватски грб (коцке беле и црвене), а у доњем стари илирски емблем (бели полумесец и звезда на плавом пољу).

Белешка. (Грб). Душанов бели орао симболише мисао балканскога царства окупљена око Србије, коју, у савременом облику, хоће да оствари Држава Југословенска. Две главе у орла одговарају двама деловима народа (источном и западном) уједињеним у једној држави. На штиту, што га орао носи на прсима, налази се поред грбова најстаријег и најновијег Краљевства нашега племена (старе Хрватске и савремене Србије) стари илирски емблем : бели полумесец и звезда на плавом пољу. То је древни симбол праистановника Балкана (Трамана и Илира), који је доније усвојио грчка Византија, а од ње га заједно с другим државним знаковима узеше Османлијски Турци учинивши од њега своје верско знамење. Али још пре доласка Турака на наше стране налазили смо код нас те старе илirsке знакове усечене у камену (на стелицама). На поелетку, почетком прошлога века за време илирскога препорода, приличан део нашега народа узео их за свој народни грб. Тај се грб најдуже одржао код Словенаца који не имају племенског грба, сматрају полумесец и звезду и за свој особити грб. Тако су сто га два знака постала и словеначко народно обележје и верски емблем муслиманског дела нашега народа.

Члан 6.

Главни град и престоница државе је Београд. У њему имају сједиште Влада, Народна Скуп-

штина и Државни Савет. Друга престоница је Загреб у којему има сједиште Врховни Суд.

Белешка. (Престонице). Главни град Државе може бити само један, и то само Београд. Врховни суд не треба да је у сједишту Владе. Он може бити, па чак је и боље да буде у другом граду. Тако је и у неким другим државама. Од свих наших градова државним је уједињењем најтеже погођен усвојим ма теријалним интересима Загреб, јер он губи највећи број најважнијих државних установа. У њему су између осталог и особити судови другог и трећег степена, које нема ниједан други град осим Београда. Зато је најприродније да у Загребу буде Врховни Суд за целу државну област те да буде проглашен другом престоницом државе. То ће бити деловитна одштота Загребу, а не ће сметати да се Владалан преко године задржава по неко доба и у другим градовима (у Љубљани, Сарајеву, Дубровнику, Скопљу и т. д.)

Члан 7.

Држава је раздељена у дванаест самоуправних покрајина којима су границе назначене у Додатку I.

Те су покрајине :

1. Подунавска Србија, с главним градом Београдом.
2. Војводина, с главним градом Новим Садом.
3. Славонија, с главним градом Осеком.
4. Хрватска, с главним градом Загребом.
5. Словенија, с главним градом Љубљаном.
6. Далмација, с главним градом Сплитом.
7. Крајина, с главним градом Бањом Луком.
8. Босна, с главним градом Сарајевом.
9. Поморје, с главним градом Дубровником.
10. Рашка, с главним градом Новим Пазаром.
11. Моравска Србија, с главним градом Нишом.
12. Македонија, с главним градом Скопљем.

Свака покрајина има изабрано представништво з једним Домом (Покрајински Сабор) и самоуправни извршни одбор (Покрајинска Управа).

Више покрајина може се саставити у једну, једна покрајина може се раздвојити, од делова државних покрајина могу се саставити нове покрајине, али за то, и уопће за сваку измену покрајинских граница, потребан је пристанак Покрајинских Сабора којих се тиче, и одобрење Државног Савета.

У случају повећања државне области Народна Скупштина установљује нове покрајине и одређује им границе.

У главном је граду покрајине седиште Покрајинског Сабора и Покрајинске Управе. За промену главнога града покрајине потребан је пристанак Покрајинског Сабора и одобрење Државног Савета.

Белешке. (Покрајине). Деоба у дванаест Покрајина није нештачка. Она одговара географским, саобраћајним и културним приликама наше земље као и историјском развитку нашега племена. Словеначка је област одувек чинила земљишту и културну целину за себе. Приморје се по природи дели и вада се делило у две чести. Зета и поређе Неретве у залеђу Дубровника, то је старо Поморје српско, по поднебљу, људи и обичајима народа тако различно од Рашке, Доње Приморје, од Манарске до Сена, а унутра до вододелнице, то је Стара или Бела Хрватска којој су Краљеви суодовали ово Силита, а која се није мање разликовала од Посавске Хрватске него ли српско Поморје од Рашке. Рашка, још пре старе српске државе, ово Краљевскога Раса, обухвата поређе Лима, Црна и Западне Мораве. Иви су прираст: на југу Македонија, на истоку Морава, на северу Подунавска Србија. Све су те три области савршене природне јединице, свака са својим особитим типом и са извршним средиштем (Споље, Ниш, Београд). Најновија српска стечевина је прекодунавска, нишејачка Војводина са средиштем у Новом Саду. Као првобитна Србија тако је и стара Хрватска имала свој прираст. Новија је Хрватска настала између Кварнера и Међумурја, са средиштем у Загребу, а најновију сачињавала Славонија са средиштем у Осјеку. Прва обухвата думовито средње Посавје са два бока, уз море и уз Драву, и поред природне заокружености има и свој извршни културни тип (сачувала је највише средњовековних традиција, није никад била под Турцином, има особити говор и т. д.). Славонија је после друшчија: у равнини између великих вода и великих шума српска народ исте вере као у Хрватској, али другог порекла, другог говора, друшчије људи и обичаја. Првобитној Босни, данас у својој већини муслиманској, земљи гудура и долина, средиште је у Сарајеву. Од ње се разликује Крајина, око Бање Луке, стари Доњи Краљеви, које су босански Краљеви помазо откидали од средњовековне Хрватске. Њима су доцнији српски досељеници дали нове ново лице, које се разликује и од Босне и од Хрватске. Тако добијемо дванаест покрајина које ипсу мртви комади земље већ дванаест живих делова народнога организма, сваки са својим особитим духом и особитим способностима које се не смеђу гушити већ их треба ставити у службу оне народне ствари.

(Имена Покрајина). Неке би се Покрајине могле и друшчије звати. Али свакако је потребно да се сачувају племенска и историјска имена Покрајина, јер су она славни део наше културне баштине на би било дуго искористити их, све и кад би то било могуће. Као што год у Држави Британској даде часно и живи име енглеско, тако се и у нашој Држави мора овеквечити слава имена Српског. Сваки обичај треба имати

према имену хрватском, словенском, босанском и т. д. и ошће према свим обласним именима која су прирасла срду народа. Не смемо икакво унасти у погрешку Француза или Талијана који су своја стара славна покрајинска имена заменили новим ирвацим називима који се никад ипсу применили у народу.

(Историјске границе Покрајина). Многи погрешно зову историјским границама административне међе у којима се назив народ затекло о сломену Аустрије. Од свих тих граница једна једина може се звати историјском: то је хиљадугодишња источна међа Словеније према Хрватској. Све друге границе мењале су се без престанка до у најновије време: само за последњих [то година Далмација, Хрватска, Црна Гора и Србија промениле су своје међе 4, 5, 6 и 7 пута. Наше досадашње границе настале су позајамично вољом туђих господара (Османлија, Немца, Млечића) који ипсу водили рачуна о интересима нашега народа. Највише део тих граница представља линију постепеног узимања османлијске силе испред напада суседних држава. Оне нате нове обележје провинцијности, и припаднице су бојним линијама него административним међама. Зато се оне не могу узети за основу административног разграничења Државе.

Члан 8.

Покрајине се деле у Жупе које сачињавају самоуправне јединице другог степена.

Свака жупа има изабрано представништво (Жупски Збор) и извршни одбор (Жупско Поглаварство).

Границе жупа и њихова главна места (Жупска места) назначени су у Додатку I.

За делење, станање и укидање жупа, за стварање нових и за сваку измену жупских граница потребан је пристанак Покрајинског Сабора и одобрење Државног Савета.

У Жупском је месту седиште Жупског Збора и Жупског Поглаварства.

Жупско место може се променити закључком Жупскога Већа који треба да одобри Покрајинска Управа.

Белешке. (Жупе). Жупе су најстарије административне јединице југословенске. Оне су створене према духу и потребама нашега народа и према физичким приликама негових нове постојбине на Југу. Друге административне јединице у нас, све су, ипсе мање, копије туђих уредаба (мађарске варшеће, француског департамана и акондисмана, немачког крајла и бецирка). Место такве нештачне поделе по туђинском узору, Држава је раздељена у мале природне целине, просечно величине 1000 квадратних километара са 50.000 становника.

којима је повраћено старо име Жупе. Такве су тачниче Жупе Јадранска у Западној Србији, Полошка (око Тетова), у Македонији, Отогоска (Никшићка) у Црној Гори, Цетинска у Далмацији, Пожешка у Славонији, Међумурска у Хрватској, Руждолска у Словенији.

(Границе Жупа). Границе Жупа био сам означавао на већој карти која је имала бити приложена овом начрту као Додатак I, али је ради техничких тешкоћа та карта морала изостати. Место где додата је мања карта, по којој се ипак може добити приближан појам о подели земље на Жупе. За боље разјашњење служи Додатак II у којему су назначени имена, површина и становништво свих Жупа.

Члан 9.

Жупе се деле у Месне Опћине.

Свака Месна Опћина има изабрано представништво (Опћински Збор) и извршни одбор (Опћински Одбор).

Главни градови покрајина, као и градови Суботица и Битољ непосредно су подређени Покрајини, као Самостални Градови, односно Самосталне Градске Опћине. Њихово представништво (Градски Збор) и извршни одбор (Градско Поглаварство) усредоточују у себи власт Жупе и опћине. И други градови, кад буду имали више од 50.000 становника, могу законом бити подигнути на Самосталне Градове.

Опћине других већих и важнијих градова могу закључком Покрајинскога Сабора бити подигнуте на Градске Опћине са већом самоуправом него што припада другим месним опћинама. Представништво тих опћина зове се Градски Збор, а њихов извршни одбор Градски Одбор.

Месне Опћине бит ће привремено све опћине које су досад постојале. Ако су неке од постојећих опћина биле раскинуте новим жупским границама, сачињаваћ ће привремено нову Месну Опћину сваки део тако раскинуте опћине који је припао другој жупи. Привремено ће такођер сачињавати нове Месне Опћине севоски делови оних опћина којима је главно место било подигнуто на Градску Опћину и ради тога растављено од села. Где организација опћина није још никако проведена, привремено ће читаву жупу сачињавати једну опћину, ван Градских Опћина, ако би их било у жупи.

За делење, стапање и укидање опћина, за стварање нових и за сваку измењу опћинских граница

потребан је пристанак Жупског Збора и одобрење Покрајинске Управе.

Опћински се Збор сакупља у главном месту опћине где има своје седиште и Опћински Одбор. Опћински Збор може променити главно место опћине, с одобрењем Жупског Поглаварства.

Жупски ће Зборови у свом првом састанку установити дефинитивно раздељење жупе на Месне Опћине и послати га на одобрење Покрајинској Управи заједно са својим предлогом за установљење Градских Опћина у Жупи. Деоба жупе на опћине мора се провести тако да опћине величином буду одговарале опћинама у краљевини Србији, у њеним границама 1912-е године.

(Величина Опћина). Опћина треба да има просечно око 50 квадратних километара површине, те јест највише добар сат хода уздуж и попречно, а становника 2—3 хиљаде. Данашње велике Опћине у Загорској Далмацији и у Лици, као и самоуправне срезове у Србији и у Штајерској, замениле би самоуправне Жупе, а под окриљем Жупа, које би испрва могле узети у своју управу веће опћинске послове, пошто би се развијала опћинска самоуправа у заосталим крајевима.

Члан 10.

Држава једнако штити све вереке установе и задужбине. Ни једна црква ни вера не уживају посебних права или повластица.

Члан 11.

Државни је језик српско-хрватски. Он је језик Двора, Народне Скупштине, Војске и свих државних власти и установа.

У Словенији је словенски језик изједначен државном.

Самоуправна тела (покрајине, жупе и опћине) одређују само свој уредовни језик, али се у овим пословима морају служити државним језиком:

1. у преписци с државним властима и установама;
2. у преписци са самоуправним властима и установама у другим покрајинама и с онима у истој покрајини које имају други уредовни језик;
3. у решавању списа састављених у државном језику и у званичном опћењу с држављанима који се служе државним језиком;

4. у свим јавним огласима, обавештењима и натписима, (ту је, поред државнога језика, на другом месту допуштена употреба и уредовног језика однеке самоуправне власти).

Држављани југословенскога племена који нису довољно вешти државном језику могу се служити својим језиком или наречјем, у Народној Скупштини, и у ошћењу с државним властима у читавој држави.

О језику у школама одређено је у Делу XII Устава.

Употребљавање других језика пред судовима уређено је законом.

Белешка. (Употреба других језика). Држављанима других језика, којих у нашој држави има више од једне осмине свега становништва, не сме се, што се језика тиче, чинити у јавном животу насиље какво су Мађари вршили над другим народностима у Угарској. Не кријећи права државнога језика, и радећи законитим начином и културним средствима око његова проширења, морамо допустити југословенским држављанима других језика да се могу слободно служити својим језиком у цркви и у школи, у месној управи и код суда. Само тако ће народни моћи да заволе нашу државу као своју. У осталом наша је држава и дужна да овако поступа с држављанима других језика, јер јој је међународним уговорима на Мирној Конференцији изметнута формална обавеза да мора допустити својим језичким мањинама употребу њихова језика у јавном животу, у одређеним границама. Југословенима који нису довољно вешти државном језику (а то су Словени и Македонци свих наречја) дате су још веће полакшице, јер интерес државе и њена будућност захтевају да се ова наша браћа у сваком погледу осећају као у својој кући.

ДЕО ДРУГИ.

Уставна права држављана.

Члан 12.

Како се добива и губи југословенско држављанство, одређује се цивилним законима.

Члан 13.

Сви су југословенски држављани једнаки пред законом и један другоме равни, без разлике пола, стањем, народности, племена, језика или вероизјаве.

Под једнаким условима, свима припадају иста цивилна, и иста уставна и друга политичка права.

Члан 14.

Држављанима који припадају народним, језичким и верским мањинама ујемчена су права призната им у Уговору склопљеном од Југословенске Државе у Паризу дана

са Сједињеним Државама Америчким, Британским Царством, Француском, Италијом и Јапаном.

Исто тако је ујемчено право на југословенско држављанство које је истим међународним уговором признато члановима свих ошћина у области Државе Југословенске.

Члан 15.

Укинуте су све повластице. Држава не даје и не признаје племићких наслова нити ордена, који се не могу примати ни од друге државе. Држава даје само грађанска и војна одлиčka за јуначко дело, с којима може бити скопчана једино новчана награда. С допуштењем Владара таква одлиčka могу се примати и од страних држава.

Члан 16.

Ујемчена је лична слобода. Нико, ван да је ухваћен на делу, не може бити притворен без писменог образложеног наређења суда, које мора бити саопштено притвореноме у часу притварања или најдаље кроз двадесет и четири сата.

Члан 17.

Нико не може бити предан на суђење суду који није по закону за њега надлежан.

Члан 18.

Држављанин тужен за злочин или за ма коју политичку кривичну има право да му суде поротници.

Члан 19.

Нико не може бити суђен, а да му пре није дата могућност да се брани.

Члан 20.

За криваце може се ударити само она казна коју је закон установио, и не сме се применити друкчије него ли закон одређује.

Члан 21.

Југословенски држављанин може да се настани где год хоће, у држави или у иностранству, може да по вољи путује државом, да слободно излази из њених граница, и да се одет враћа у државу, не потребујућ зато никаква допунства или путног листа.

Члан 22.

Југословенски држављанин не може бити протеран из државе, а у држави може бити протеран на једнога места у друго само на основу судске пресуде.

Члан 23.

Стан је неповредан.

Власт не може предузети никакво претресање ни истраживање у стану без писменог образложеног наређења суда и без два сведока. Наређење суда има се при претресу предати господару стана.

Одмах по свршеном претресу власт је дужна предати господару претресаног стана уверење о походу претреса и потписани списак одузетих ствари.

Члан 24.

Својина је неповредна.

Само ради опће користи држављанин може бити принуђен да своје добро другоме уступи, али и то само где и у колико закон допушта, по пресуди надлежне власти, и уз накнаду по закону.

Члан 25.

Не може се установити казна одузимања имања, ни целовитог ни деломичног. Али кривац може бити осуђен на новчану казну, и могу му се одузети поједине ствари које стоје у вези с кривичним делом.

Члан 26.

Слобода је савести неограничена.

Слободно је вршење верских дужности и јавно вршење верских обреда, у колико се тиме не почињају кажњива дела против којих ће се поступати по закону. Нико не може бити силом натеран да врши верске дужности и да прилаже за трошкове било које цркве или вере.

Нико се не може ослободити својих војних и других држављанских дужности позивајући се на прописе своје вере.

Члан 27.

Настава је слободна, у колико не преступа законе.

Основно је школовање за све држављане бесплатно и обавезно у Народним Школама.

У тим школама даје се деци верска обука према жељи родитеља. Верска обука стоји под надзором односне црквене или вероизаконске власти, а даје се деци сваке вере напосе. Сав је остали науч заједнички и једнак за децу свих вера.

Члан 28.

Сваки југословенски држављанин има право да у границама закона слободно исказе своју мисао: говором, писмено, штампом или у сликама.

Штампа је слободна.

За издавање новина није потребно претходно одобрење власти ни јемство (кауција).

Сваке новине морају имати одговорнога уредника који треба да има сва грађанска права и пуно бирачко право.

Не може се установити ни превентивна цензура ни каква друга претходна мера која спречава излазак, продају или растурање списа и новина.

Административне власти могу забранити новине и друге штампане ствари само ако садрже: увреду Владалаца, увреду страних држава и њихових Владалаца, увреду које народности или које вере, или позив држављанима да устају на оружје. У тим случајевима видает је дужна за 24 сата осназити или поништити осуду. У противном случају сматра се да је забрана дигнута.

Штампа не може бити подвргнута никаквим другим мерама административне власти.

За сваки спис одговара писац. Само кад је писац непознат, или кад не стањује у Држави Југословенској, или је неспособан за одговорност, одговара одговорни уредник.

Кад се с једнога од наведених разлога не може потегнути на одговорност одговорни уредник, одговоран је штампар, а тек ако се ни њега не може узети на одговор, одговара растурач списа.

Члан 29.

Неповредна је тајна писама, осим у случају кривичне потраге. Власти не могу отварати туђа писма, ако на то нису овлаштена писменим решењем надлежнога суда.

Закон ће одредити који државни органи одговарају за повреду тајне писама предатих поштанским и телеграфским уредима.

У случају рата или тежких унутрашњих немара могу се нарочитим законом овластити одређене државне власти да прегледавају писма.

Члан 30.

Југословенски грађани имају право сакупљати се мирно и без оружја у зборове, управљајућ се при том по закону.

За држање зборова у затвореном простору није потребна пријава власти. Зборове под водрим небом треба претходно пријавити власти, која је дужна старати се да њима не буде поремећен јавни ред, држећи се при томе нарочитих законских прописа.

Члан 31.

Југословенски држављани имају право удруживати се за сврхе које нису противне законима. Ово се право не може потчинити никаквој превентивној мери.

Члан 32.

Сви југословенски држављани имају једнака права на сва звања у свим струкама земаљске службе, само ако испуњавају услове које закон ништу.

Члан 33.

Југословенским држављанима припада право бирања представника и власти назначених у Уставу.

Пуно бирачко право припада свим држављанима једнога и друготога пола, без обзира на имућност и на плаћање пореза, под условом:

1. да су навршили 21-у годину;
2. да знају читати и писати у свом језику;
3. да су својевласни, то јест да нису под туђим старатељством;
4. да уживају држављанску част;
5. да им није одузето бирачко право;
6. да нису излучени из реда бирача.

Држављанску се част губи, на одређено време, судском пресудом, за злочине и преступе означене законом.

Бирачко је право одузето: 1. пресјацима и лицима која живе од јавне приходећи; 2. лицима под стецинтом; 3. онима који су без допштења Југословенске Владе ступили у службу стране државе; 4. онима који су судском пресудом осуђени за извршено или само покушано куповање или предавање гласова, за повреду слободе избора почињену злоупотребом власти, сивом или претњом, и за истовремено гласање у два биралишта, за време пресудом одређено; 5. за време одређено односно пресудом, онима који су осуђени на губитак бирачкога права, зато што као јавни управници не поднели рачун о својој управи, или потрошиле јавне новце без одобрења надлежне власти, или их потрошиле за сврху за коју не бијаху одређени; 6. онима који су осуђени за извршење војних дужности, док не изврше те дужности и ударецу им казну; 7. онима који су у затвору или притвору за кривична дела ради којих се губи држављанска част.

Издучени су из реда бирача официри и војници под заставом, затим чланови верских редова и еродних им удружења подложних завету послуша или другој сличној обавези која одузима појединцу слободну одлуку.

Члан 34.

Сваки југословенски држављани има право обраћати се земаљским властима тражењем или

захтевом, које може потписати један или више њих.

Члан 35.

Сваки југословенски држављанин има право непосредно и без ичијега одобрења тужити суду земаљске управнице, чиновнице и званичнике, ако су они у службеном раду каквим кривичним делом повредили његова права.

Члан 36.

Сваки југословенски држављанин има право на заштиту против повреде својих права од страна земаљских власти, као и на накнаду штете, која му је настала по преступу званичних дужности државних или самоуправних власти. О повреди права решава Државни Савет, а о накнади штете грађански судови.

Да повређени држављани дођу лакше до задовољења, служби установа изабраних Народних Заступника, којих има по један у свакој жупи или самосталном граду, а бирају их, националничном већином гласова, они којима у тој жупи или граду припада пуно бирачко право.

Народни се Заступник бира на пет година. Он може бити и поновно биран.

За Народниог Заступника може бити изабран југословенски држављанин који одговара условима који се траже за Народниог Посланика. Он не може у исто време вршити никакву другу плаћену земаљску службу, а ко врши такву службу па је изабран за Народниог Заступника треба да је се одрече, ако хоће да постане Народни Заступник.

Народни Заступник прима за свој труд 12.000 динара годишње награде из државне благајне. Од држављана који се обраћају њему за заштиту, он не сме примати никакве плате.

Народни Заступник губи своје звање доспетком времена за које је изабран, смрћу, одреком и по пресуди Државног Савета.

Белешка. (Народни Заступници). Оно је покушај да се практично реши питање, како ће држављани добити задовољство против безакоња, самовоље и тешког немара земаљских власти. Док се ово питање не реши, она су уставна права и слободе мртво слово.

Члан 37.

Народни је Заступник дужан заузети се за свакога држављанина који тражи задовољење за повреду својега права. Ако се он уверио да нема повреде права, треба да обавести жалитеља и, на његов захтев да му то и писмено потврди, па је жалитељу тада просто да се непосредно покажи Државном савету.

Народни Заступник има право да лично и писмено тражи обавештења од земаљских власти и да прегледава односне уредовне списе ради потребитих извида. Ако се Народни Заступник уверио да постоји повреда права, он је дужан да посредује како би се жалитељу дала задовољштина.

Ако повређени не постигне задовољење посредовањем Народниог Заступника, он има право да управи жалбу Државном Савету, а за то се може послужити помоћу Народниог Заступника или једнога адвоката. Народни Заступник дужан је бесплатно саставити такву жалбу свакому држављанину који се к њему за то обрати.

Члан 38.

Свакоме је југословенском држављанину у миру деба слободно да ветуи из југословенског држављанства, пошто испуни дужности које би по закону имао спреам државе.

Члан 39.

Туђи држављани који се налазе на југословенском земљишту уживају заштиту југословенских закона што се тиче њихове личности и њихова имања, али не већу него ли је уживају Југословенски држављани у држави којој ти странци припадају.

Туђи су држављани дужни подносити земаљске терете, у колико се тому не противе међународни уговори.

Забрањено је издавање туђих држављана њиховим властима за чисто политичке кривице.

Члан 40.

У време рата или тешких унутрашњих немира, поједина уставна права држављана поменута у

члановима 6-ом, 9-ом, 16-ом, 17-ом, 19-ом могу бити привремено стегнута законом.

ДЕО ТРЕЋИ.

Закони.

Члан 41.

Закони стоје кад свачијем појединачком вољом, и сви су држављани дужни да им се покорavaju.

Члан 42.

Закони настају пристајањем обају Домова Народне Скупштине и потврдом Владарца.

Члан 43.

Право предлагања Закона припада Владарцу и свакому Дому Народне Скупштине.

Члан 44.

Сваки законски предлог, пре него што га Народна Скупштина узме у претрес, треба да је дат на проучење Државном Савету, који мора о њему дати писмено мишљење Народној Скупштини.

Члан 45.

Пошто оба Дома Народне Скупштине одобре законску основу, она се шаље на потврду Владарцу.

Ако Владалац, за три месеца пошто му је Народна Скупштина увеојену законску основу послала на потврду, ништа не изјави гледе потврде, сматра се да је потврду ускратио.

Члан 46.

Ако Народна Скупштина одбије законску основу предложену од Владарца, или ако Владалац ускрати потврду законској основи коју је Народна Скупштина увеојила, иста се законска основа не може поновно узети у претрес за време истог састанка Народне Скупштине.

Члан 47.

Ако један Дом Народне Скупштине у седници одбаци законску основу коју је Други Дом увеојио, или ако се оба Дома делимично разликују на се ни при поновном засебном претресу у не могу сложити у једном закону, та се законска основа има поново изнети пред Народну Скупштину у њеном новом састанку, па ако се ни тад не може постићи споразум засебним претресом у једном и другом Дому, оба ће се Дома заједно сакупити, па ће решити о закону у скупној седници, под председањем Председника Посланичкога Дома, надпоповичном већином гласова свих присутних чланова Народне Скупштине.

Народна Скупштина може да решава у скупној седници, ако је у седници више од трећине целокупнога Уставом одређенога броја чланова свакога Дома.

Закон одобрен већином гласова у такој скупној седници сматра се као да је одобрен од оба Дома.

Кад се ради о финансијском закону, заједнички претрес законске основе и скупно гласање мора се извршити у истом састанку, ако по оцени Државног Савета интерес државе то захтева.

Члан 48.

Ако Народна Скупштина по други пут, у другом састанку, и без икакве измене, увеоји законску основу која није добила потврду Владарцу, па Владалац поновно ускрати потврду, Владалац ће распусти и Посланички Дом Народне Скупштине. Ако и обновљена Скупштина одобри, без измене, исту законску основу, а Владалац и по трећи пут одбије потврду, зван је народ да, на позив Државног Савета, народном одлуком (референдумом) да или ускрати потврду тому закону. Код овога гласања припада један глас свакоме југословенском држављанину, који има право бирања Народних Посланика. Гласање је за све гласаче обавезно. Одлука се ствара надпоповичном већином предатих гласова, који не могу другачије гласити него Да или Не на одговор питању формулисану од Државнога Савета.

Овака потврда народном одлуком равна је потврди Владалаца.

Белешка. (Референдум). Ако се Владалац Народне Представништво не могу сложити у једном закону, није дата једној државној влади премоћ над другом. Децим, у таквим случајевима, у Норвешкој претеже воља парламента, а у другим монархијама воља Краљева, у нас је знаи да пресече спор народ из којег и Владалац и Народне Представништво изводе своју власт. Ово је једина примена референдума у овом царству.

Члан 49.

Никакав закон не важи док није проглашен. Законе проглашује Владалац; само оне којима је народ дао потврду народном одлуком, проглашује Државни Савет.

Начин проглашавања закона уређен је законом.

Члан 50.

Закони који су законитим начином проглашени, имају обавезну силу за све грађане и власти земалске.

Члан 51.

Устав је темељни закон државе те се може изменити посебним законом за који вреде оне особите одредбе:

1. не може се решавати о измени Устава, ако у седници и једнога и Другога Дома није више од половине целокупнога Уставом одређенога броја његових чланова;

2. за пуноважан закључак потребна је, у једном и другом Дому Народне Скупштине, већина гласова од две трећине свих присутних његових чланова, а ако би дошло до решавања у скупној седници Народне Скупштине, захтева се већина гласова од две трећине свих присутних чланова Народне Скупштине и уједино патристичкога већина свих присутних чланова Посланничког Дома;

3. услови под 1. и 2. вреде, у случају ускрате Владачеве потврде, и за поновно претресање истих измена Устава у новом састанку Народне Скупштине, као и за треће претресање, ако би Владалац по други пут ускратно потврду на би ради тога морало доћи до распушта Посланничкога Дома и до изазива нове Народне Скупштине.

Ускрати ли Владалац још једном потврду изменама Устава које је Народна Скупштина под наведеним условима тринут узастопце усвојила, знаи је изред да на позив Државног Савета, као о сваком другом закону, одлучи народном одлуком (референдумом).

Одредбе Устава које су предмет међународнога уређења могу се само тим путем изменити.

Члан 52.

Закон нема повратне силе на штету права стечених ранијим законима.

Члан 53.

Обавезно тумачење Закона припада Државном Савету.

Члан 54.

На основу закона Владалац, односно Влада, издају наредбе за извршење закона, и наредбе које потичу из уставне власти Владачеве.

У свакој наредби треба да је именован закон на основу којег се она издаје.

Никакова Владачева наредба не може важити ако није премапотписана од једнога члана Владе који тиме узима на себе одговорност за њу.

Члан 55.

У случају државне нужде, кад Народна Скупштина није на окупу, а посао је тако хитан да се без угрожења државних интереса не може са-чекати сазив Народне Скупштине, Владалац може, с одобрењем Државног Савета, а с премапотписом свих чланова Владе, издати Краљевску Наредбу која има обавезну силу закона.

Краљевска Наредба важи само привремено наместо закона, док се сакупи Народна Скупштина, која јој може дати или ускратити законско одобрење. Краљевска Наредба губи законску снагу ако је Влада не изнесе на одобрење Народне Скупштине за тридесет дана, од дана када је Краљевска Наредба издата, или ако је тада био распуштен један или оба Дома Народне Скуп-

штине, најдуље за шездесет дана откад је Краљевска Наредба била издата.

Краљевском Наредбом не може се наметнути никакав терет држављанима, не може се изменити Устав ни стогнути уставна права држављана.

Белешка. (Краљевска Наредба). У изредним приликама кад треба да се што хитно уреди законом пре него да се може сазвати Народна Скупштина, Влада би могла бити постављена у положај, или да жртвује интерес државе, или да погани Устав. Овако она може у сваком случају доскочити државној потреби, без покреде Уставу. Против злоупотребе овог права предвиђене су три гаранције: искључење сваке уставне промене и сваког повчаног оптерећења овим путем, нужно одобрење Државног Савета, и напоном, што је најважније, кратки, календарски одређени рок губитка законске снаге у случају да се Краљевска Наредба не занесе на одобрење Народне Скупштине. Али дај рок не тече, као што је било у Аустрији, од дана кад се састане парламент, већ од дана у који је изашла Краљевска Наредба. Аустријске Царске Наредбе могле су годинама остати на снази, јер овако Влада није била дужна да одмах сазове парламент ради њихова одобрења. У нас је таква опасност искључена, јер ако би Влада пропустила одмах сазвати Народну Скупштину, Краљевска ће Наредба сама собом угинути, после 30, најдуље после 60 дана. У ономе је битна разлика између наше Краљевске Наредбе и оне која се у Аустрији издавала с позивом на влоглави § 14.

Члан 56.

Законом је одређено како се проглашују Наредбе.

Наредбе проглашене како закон одређује, имају обавезну силу за све власти и држављане за које су издате, осим судова којима припада право да нештују њихову законитост.

ДЕО ЧЕТВРТИ.

Народна скупштина.

Члан 57.

Народна Скупштина има два Дома: Посланички и Представнички. Посланички и Дом састављају Народни Посланици, а Представнички Дом Народни Представници. Јединице и други слободно бирају тајним гласањем по одредбама Устава.

Члан 58.

Сваки члан Народне Скупштине представља цео народ а не само оне који су га изабрали.

Бирачи не могу давати ни чланови Народне Скупштине примати заповедна и обавезна унутра.

Члан 59.

Од свакога се члана Народне Скупштине тражи да има пуно бирачко право и да познаје државни језик или један други југословенски говор.

Ко је члан једнога Дома не може да у исто време буде члан другог Дома.

Члан 60.

Не могу бити изабрани за члана Народне Скупштине :

1. Чланови Краљевскога Дома;
2. активни земаљски чиновници и службеници, и уопће сви они који за свој рад управника, чиновника, судије, наставника или другог јавног намештеника, као и приватног намештеника у земаљској служби, примају плату или награду из државних или самоуправних благајна, изузевши само чланове Владе;
3. државни лиферанти и повериоци, и они који стоје у сличним пословним односима с Државом, као и чланови управног одбора финансијских установа које стоје с Државом у односу лиферанта, повериоца, или другом сличном пословном односу.

Белешка. (Неизборивост банкара). Банкарима који зарађују с Државом, не може се, без опасности за државне интересе, дати власт над државом, ни као законодавцима ни као управницима.

Члан 61.

Члан Народне Скупштине губи свој мандат :

1. смрћу;
2. губитком права бирања;
3. одреком;
4. ускратом свечаног обећања;
5. распуством Дома којему припада;
6. несправданим настајањем из седница својега Дома за време читавог једног сазива;
7. примљивим избором за чланг ма којегга самоуправног представничтва;

8. примањем службе за коју се прима плата из државне или самоуправне благајне;

9. улазањем у пословни однос с Државом, ради којег се не може постати члан Народне Скупштине;

10. примањем новца из земаљских благајна или ма какве друге користи на рачун државе, без претходног одобрења Дома којему припадају.

Белешка. (Губитак мандата.) Овим чланом хоће се одузети влади могућност да предобива пристапеју Народног Представништва делегеја државних новца, под именом награда, хонорара, дневница и сл.

Члан 62.

Сваки члан Народне Скупштине прима од Дома којему припада годишњу пристојбу од 24.000 динара која му се рачуна од дана кад је положио свечано обећање. Од те пристојбе одбија му се 100 динара за сваки дан што је неоправдано изостао из седнице.

Чланови Народне Скупштине имају право на бесплатну возиу жељезницом, поштанским колима и паробродом од места где су изабрани до места где је скупљена Народна Скупштина, и назад.

Председници оба Дома примају поврх пристојбе у име додатка годишње по 24.000 динара, а потпредседници у исто име по 12.000 динара.

Члан 63.

Нико и никад не може узети члана Народне Скупштине на одговор за глас који је дао као Народни Посланик или Народни Представник.

За своје говоре у Народној Скупштини Народни Посланици и Народни Представници не одговарају никому другому осим Дому којему припадају, према прописима Пословнога Реда.

Члан 64.

Чланови Народне Скупштине од дана избора не могу се без овлаштења Дома којему припадају узимати на одговор нити ставити у притвор за какву кривицу, ван случаја кад се ухвати на самом делу. У том последњем случају има се одмах извести њихов Дом, а ако он одрече овлаштење, има се прекинути притвор и потрага за цело време састанка.

Члан 65.

Народна се Скупштина по праву састаје у редовни састанак десетог октобра сваке године.

Владалац може сазвати Народну Скупштину и у извајредан састанак, и пре тога рока, и уопће кад год нађе за потребно.

Народна се Скупштина састаје у Главном Граду Београду; само у случају рата може се сазвати у друго место.

Члан 66.

У првој својој седници државној под председништвом својега по годинама најстаријега члана, сваки Дом бира себи председништво које сачињавају председник, два потпредседника и одређени број секретара.

У првој седници свакога новог састанка бира се ново председништво.

Члан 67.

Одмах по избору председништва треба да председник, а за њим сви остали присутни чланови Дома потпишу свечано обећање да ће се савесно придржавати Устава Државе Југословенске, и да ће свим својим силама Устав чувати и бранити.

Исто обећање треба да потпише сваки члан Народне Скупштине, који доцније уђе у Дом, пре него ли заузме своје место.

Члан 68.

Сваки Дом Народне Скупштине прегледа сам пуномоћтва својих чланова и изриче свој суд о њиховој вредности као и о спорницама који би се гледе њих појавили.

Нико не може спречити изабраног Посланика или Представника коме је надлежни бирачки одбор издао пуномоћтво, да уђе у онај Дом Народне Скупштине у који је био изабран.

Члан 69.

Народна Скупштина врши своје послове у седницама које сваки Дом засебно држи, ван особитих случајева у Уставу назначених.

Члан 70.

Док траје састанак Народне Скупштине сваки Дом може сам да одложи и опет преузме свој рад, али одлагање не може трајати више од месец дана.

Редован састанак Народне Скупштине закључује Владалац.

Редован састанак не може се закључити док Народна Скупштина не реши државни предрачуи.

Између закључења састанка и новог састанка Народне Скупштине не сме да прође више од три месеца.

Члан 71.

Кад прође време за које су Посланнички или Представнички Дом или оба Дома изабрани, Владалац је дужан да за осам дана распусти Дом коме је прошло време, и урече нове изборе. Нова Народна Скупштина мора се састати најдаље шездесет дана по распусти, ако у особитим случајевима није краћи рок Уставом прописан.

Члан 72.

Седнице обају Дедова Народне Скупштине редовно су јавне, али се могу претворити у тајне, ако то затражи двадесет чланова Дома или Влада.

Ако се држи тајна седница на захтев чланова Дома, Дом може решити да се о истој ствари понови претрес у јавној седници.

Члан 73.

Право да седе и говоре у сваком Дому Народне Скупштине имају поред чланова односног Дома сви чланови Владе, ма и не припадали томе Дому, али право гласа имају само чланови Дома.

Члан 74.

Сваки Дом Народне Скупштине може решавати само ако је у његовој седници више од трећине целокупнога Уставом одређенога броја његових чланова.

За пуноважан закључак редовно је потребна надповишна већина гласова присутних чланова, осим ако се по Пословном Реду захтева каква јача већина.

Кад се гласови преполове предлог који је био предмет гласања одбачен је.

Члан 75.

Гласање у оба Дома Народне Скупштине бива: седењем и устајањем, гласно поименце, или тајно.

Сви се избори у Народној Скупштини врше тајним гласањем. Иначе се по правилу гласа седењем и устајањем. Гласање гласно а поименце бива само кад то захтева једна петина целокупнога броја чланова Дома.

Члан 76.

Никакав закон не може се издати, укинути ни изменити без пристанка Народне Скупштине.

Члан 77.

С јединим изузетком војних уговора за одбрану Државе, никакав међународни уговор не обавезује Државу док није одобрен од Народне Скупштине. Јавне погодбе међународног уговора које је Народна Скупштина одобрила не могу да буду поништене никаквом тајном погодбом.

Члан 78.

Народна Скупштина одлучује о навештењу рата и о успостави мирнога стања с другим државама.

Члан 79.

Народна Скупштина намеће државне порезе и остаде државне терете, и решава о задужењу Државе.

Члан 80.

Сваки члан Народне Скупштине има право управљати члановима Владе, преко Председништва својега Дома, питања и интерпелације. Чланови Владе су дужни дати на њих одговор у теку негога сазива.

Члан 81.

Један и други Дом Народне Скупштине имају право анкете, као и истраге у изборним и административним питањима.

Појединим члановима Народне Скупштине забрањена је свака лична интервенција код државних и самоуправних власти, и уопће свако утицање у административне послове.

Белешка. (Забрана интервенције) Овим чланом хоће се излечити најтежу рану наше земаљске администрације.

Члан 82.

Члановима Народне Скупштине, који учествују у парламентарној истрази или анкети, или у којем год одбору наименованом од Народне Скупштине или од Владе, одмерава и неплаћује путне и друге трошкове Дом којему припадају.

Без претходног одобрења Дома којему припадају чланови Народне Скупштине не могу примати, од дана кад подложе свечано обећање, никакве суме новаца из земаљских изва, ни друге какве користи на државни рачун.

Члан 83.

Народна Скупштина не може примати депутације, ни појединце, нити допустити да у Домовима говори ко други осим њихових чланова и чланова Владе.

За писмене молбе и жалбе које стигну на Домове Народне Скупштине сваки Дом засебно одлучује, које ће доставити члановима Владе, а ови су узни давати обавештења о питању, кад год Дом то од њих захте.

Члан 84.

Свакоме Дому Народне Скупштине припада право да у својој средини одржава ред преко својега председника.

Никаква оружана сила не може се поставити у згради Народне Скупштине.

Нико оружан не сме ући у зграду Народне Скупштине.

Члан 85.

Сваки Дом Народне Скупштине одређује Пословни Ред по којему ће радити.

Члан 86.

Посланички Дом састављен је од 127 Народних Посланика које непосредно бирају бирачи појединих покрајина. Свака покрајина сачињава једно изборно окружје, а број је Посланика, према попису године 1910.-е, овако пораздељен на поједине покрајине :

Подунавска Србија	17
Војводина	13
Славонија	7
Хрватска	18
Словенија	12
Далмација	7
Крајина	7
Босна	8
Поморје	6
Рашка	9
Моравска Србија	11
Македонија	12

Белешка. (Број Посланика) Мали број Посланика има двоструку предност : у парламент долазе способнији људи, и послови се брже и успешније опремају. Уза све то је, с установом Покрајинских Сабора, остављено најшире поље амбицији политичара, јер поред 127 мандата у Парламенту има још 634 Покрајинска Посланика. Покрајински Сабори имали би, у неку руку, бити парламентарна школа за Народно Представништво.

За поједине покрајине број Посланика није израчунат према садашњем броју становника, већ према предатном стању, јер би била највећа неправда, кад би Србија, која је изгубила највише људи у борби за народно ослобођење, ради тога имала размерно мање представника него ли покрајине које су мање страдале за народну ствар.

Предвиђајући да ће се после десет година накнадити напредни губитци, од тога времена унапред одмераваћ се се број Посланика према броју душа који буде утврђен званичним пописом. Али, за сваки случај, свакој је Покрајини ујемљен и за будућност број Посланика, који јој је у почетку призао.

Члан 87.

После године 1930.-е свака ће покрајина бирати по једнога посланика на свако 100.000 присутних држављана и на сваки остатак преко 50.000, према броју житељства који буде утврђен последњим званичним пописом. Такав ће се попис вршити 31.-ога децембра 1930.-е године и сваких следећих пет година. Али никако не може да буде смањен горе назначени број Народних Посланика за сваку покрајину.

Члан 88.

Избори Народних Посланика врше се по начелима опћег и једнаког бирачког права, непосредног и тајног бирања, обавезног гласања и пропорционалног представништва.

Поред држављана с пуним бирачким правом имају право бирања Народних Посланика и сви они којима је припадало бирачко право при последњим изборима народних посланика за Народну Скупштину пређашње Краљевине Србије, за Народну Скупштину пређашње Краљевине Црне Горе, за Сабор пређашње Краљевине Хрватске, Славоније и Далмације, за Царевинско Веће у Бечу, за Државни Сабор пређашње Краљевине Угарске у Будимпешти и за Народну Собранију у Софији.

Забелешка. (Бирачко право) Узето је као правило да неписмени немају гласа у изборима. С тим треба довести у склад друго опће признато правило да се стечена политичка права не смеју одузети. Тако је створен изузетак на корист оних којима је већ припадао политички глас.

Члан 89.

Избори Народних Посланика врше се у недељу или други светачни дан, и сви у исти дан.

Изборни Ред установљен је законом.

Члан 90.

Народни Посланик може да буде сваки држављанин који је навршио 25.-у годину и који иначе одговара опћим условима који се захтевају за чланове Народне Скупштине.

Члан 91.

Народни се Посланици бирају на пет година. Свако посланичко место које се за то време испразни мора бити попуњено најдаље за тридесет дана.

Посланицима званим да попуне које испразњено место траје мандат до краја петогодишње периоде у којој су бирали.

Посланици могу бити поновно бирали.

Члан 92.

Владац може распустити Посланички Дом и пре него прође пет година.

У том случају нови избори имају се свршити за четрдесет дана по распуству, а за даљих двадесет дана има се састати Народна Скупштина, ако у посебним случајевима није Уставом прописан још краћи рок.

Члан 93.

Представнички Дом састоји од 100 Народних Представника који представљају интересе покрајина и разредне интересе држављана.

Народни се Представници овако бирају:

а) 24 Народна Представника бирају представништва покрајина, то јест сваки Покрајински Сабор по два.

б) 48 Народних Представника бирају друштвени разреди, и то у свакој покрајини свака од ове четири групе по једнога Представника:

1. Земљорадничке организације.
2. Радничке стручне организације.
3. Трговачке, индустријске, занатлијске, рударске и поморске организације.

4. Учени слој (држављани једнога и другото пола који су изучили високе или више средње школе или стручне школе, илима изједначене):

в) 4 Народна Представника бирају опћинска представништва градова Београда, Загреба, Љубљане и Сарајева.

г) Свиx ових 76 Народних Представника скупа бирају, по начелу размерног представништва, још 24 Народна Представника.

Белешка. (Састав Представничког Дома). Дочим је Посланички Дом представништво народа организованог у политичке странке, у другом су Дому заступани интереси народа према његовој географској и разредној подели. Представничком је Дому дато да сам бира један део својих чланова, еда се у њему учини место и људима оне способности који беже од политичких борба.

Члан 94.

Избори Народних Представника врше се по изборном реду који је законом одређен.

Члан 95.

Народни Представник може да буде ко, поред услова потребних за Народног Писаника, испуњава још и ове услове :

1. да је свршио више науке у универзитету, техничкој великој школи или другој високој школи петог степена, и да по свршетку наука има веће од пет година јавне административне, судачке или наставничке службе, или лекарске, адвокатске, техничке, банкарске, рударске, поморске, шумарске или пољопривредничке праксе ;

2. да, без обзира на свршене науке, сам за свој рачун, или као управитељ друштва, задруге, синдиката, корпорације, предузећа или финансијске установе, води од пет или више година управу трговачке фирме или другог трговинског, индустријског, банковног, поморског, рударског, пољопривредног, радног или ма којег другог привредног потхвата којему је капитал по процени порезне власти већи од једнога милијона динара.

Члан 96.

Народни се Представници бирају на десет година.

Одмах после првог избора Народних Представника ждребом ће се одредити половина свих Народних Представника, и баш половина од сваке поједине врсте набројене у чланку 37-ом под словима а), б), в), г), као и половина од сваке групе под бројевима 1, 2, 3, 4, а под словом б) петог члана. Ждребом одређена половина иступит ће после пет година из Представничкога Дома, и тако

ће се унапред сваких пет година попуњавати половина места Народних Представника.

Народни Представници могу бити поновно бирани.

Поједини испразњена места у Представништву Дому морају се попуњити за 40 дана. Право попуњавања припада ономе петоме бирачком телу који је био изабрао Представника што га треба заменити. Новоизабраноме Представнику траје мандат колико је још имао да траје ономе на чије је место изабран.

Белешка. (Трајање мандата). Потребно је да се Посланички Дом може у свако доба распустити, еда се, у случају сумње, пре сваке важне одлуке, умогне утврдити савремено расположење народа. За Представнички Дом који је више глас искуства него ли часовитог јавног мишљења, нема потребе чешћег обнављања. Зато није подложен распусту пре времена, и зато је дуже трајање мандата његових чланова.

ДЕО ПЕТИ.

Владалац.

Члан 97.

Владалац се службено називаје :

Владалац Југословенски, краљ Срба, Хрвата и Словенаца.

Белешка. (Наслов Владалца). Политички наслов поглавара државе Владалац Југословенски, одговара његову знању ; назив Краљ Срба Хрвата и Словенаца додат је као историјска титула.

Члан 98.

Југословенском Државом владња краљ Александар Први из српскога краљевскога дома Карађорђевића.

Владалца наслеђује његово мушко потомство из законитог брака по реду прворођења. Ако краљ не остави мушког потомства, наследство Престола прелази на побочне линије Краљевскога Дома у мушком потомству по истоме реду прворођења, и то најпре на Краљева брата Ђорђа и његово потомство, па на Краљева братучеда Павла и његово потомство.

Ако нема ниједнога мушкога потомка ни главне ни двију побочних линија Краљевскога Дома, престо је испразњен.

Члан 99.

Владаочева супруга називаће се :

Краљица Срба, Хрвата и Словенаца.

Она има у држави прво почасно место за Владаоцем, а не врши никакве власти.

Белешка. (Наслов Владаоцеве жене). Она нема политичку већ само историјску титулу.

Члан 100.

Владалац и Наследник Престола, пре него ли ступе у брак, треба да своју намеру саопште Народној Скупштини која је звана да посебним законом одобри брачни уговор. Брак склопљен без одобрења Народне Скупштине има за последицу губитак права на наследство Престола за онога који је ступио у такав брак и за потомство из њега.

Белешка. (Женидба Владаочева). Једина је уставна у шпанском уставу који показује највеће личне обзире према Владаоцу. Женидба Краљева и будућег Краља врло је важан државни посао, ради утицаја што га може вршити краљица на државне послове, преко Владаоца. Зато је потребно да народ има код тога реч.

Члан 101.

Владалац и Наследник Престола пунолетни су кад наврше осамнаест година.

Члан 102.

Владалац стално станује у земљи.

Док је владалац привремено одеутан из државе или иначе привремено спречен да врши Владалачку власт, замењиват ће га као Привремени Заменик Владаочев Наследник Престола. Ако наследник Престола није пунолетан, привремено спреченога Владаоца замењиваће, као Привремени Заменици Владаочеви : Председник Државнога Савета, Председник Врховнога Суда и Председник Врховне Контроле.

Члан 103.

Ако би Владалац био трајно спречен да врши Владалачку власт, у његово ће име владати, као Владаочев Намесник, Наследник Престола, ако је пунолетан.

Ако Наследник Престола није пунолетан, или ако би и он био иначе трајно спречен да замењује Владаоца, или ако не би било Наследника Престола, изабрат ће се Владалачко Намесништво, као у случају кад Владалац није пунолетан.

Члан 104.

Ако нови Владалац није пунолетан, владачку власт до његова пунолетства вршит ће Владалачко Намесништво састављено од три лица, које бира патрилолоницом већином гласова Народна Скупштина, у скупној седници.

Члан 105.

Владалац, односно Владаочев Намесник и Владалачко Намесништво, примећу власт пошто су пред оба уједно скупљена Дома Народне Скупштине положили заклетву на устав.

Владаочева заклетва гласи овако :

„Ја (име) закљичем се свемогућим Богом и свим што ми је најсветије и најмилије на овом свету, да ћу поштовати и вршити Устав и законе Народа Југословенскога, и да ћу чувати независност Државе Југословенске и целокупност њене области. Тако ми Бог помогао !

Заклетва што је подже Владаочев Намесник или чланови Владалачког Намесништва, гласи овако :

„Ја (име) закљичем се свемогућим Богом и свим што ми је најсветије и најмилије на овом свету, да ћу поштовати и вршити Устав и законе Народа Југословенскога, да ћу Владаоцу веран бити, и да ћу чувати независност Државе Југословенске и целокупност њене области. Тако ми Бог помогао !

Члан 106.

Код сваке промене вршитеља Владалачке власти, док нови Владалац не прими власт, уставну

ће власт Владаоца под својом одговорношћу заједнички вршити Привремени Владалачки Намесници, а то су по праву Председник Државног Савета, Председник Врховног Суда и Председник Врховне Контроле. Они су дужни да за осам дана сазову Народну Скупштину, да прими заклетву новог Владаоца или Владаочева Намесника.

Ако је распуштена Народна Скупштина, или један њени Дом, Привремени Владалачки Намесници морају одмах расписати изборе и за четрдесет дана по њихову примању власти мора се састати нова Народна Скупштина да прими заклетву новог Владаоца или новог Владаочева Намесника.

Ако се има изабрати Владалачко Намесништво, Привремени Владалачки Намесници морају за осам дана сазвати за то Народну Скупштину, а ако су њени један Дом или оба распуштени, морају одмах урећи нове изборе, и за четрдесет дана по њихову примању власти мора се састати нова Народна Скупштина која ће имати да изабере Владалачко Намесништво и да прими заклетву његових чланова.

Члан 107.

Народна Скупштина посебним законом установљује узрок трајне запреке која не допушта Владаоцу, Владаочеву Намеснику или којем члану Владалачког Намесништва, да врши владалачку власт, дан којим је престало то вршење власти и лица на која по закону или избором прелази владалачка власт.

Овај закон донесен Народна Скупштина, на основу мишљења стручњака одређених од Државног Савета, непосредно пре примања заклетве новог вршитеља Владалачке власти.

Привремени Владалачки Намесници примају владалачку власт на основу решења Државног Савета који ће привремено и установити узрок с којег је настала промена у лицу вршитеља Владалачке власти.

Члан 109.

Пети ће привремени Намесници вршити владалачку власт до порођаја Краљице удовице, ако Вла-

далац не би по смрти својој оставио мушкога потомства, али би Краљица у време смрти његове била трудна.

Члан 110.

Пети ће Привремени Владалачк и Намесници примити владалачку власт и кад је престо испразњен, то јест кад остане без наследника.

Они су у том случају дужни за осам дана распуштити Посланички Дом и за четрдесет дана сазвати нову Народну Скупштину која је звана да реши о престолу и о потребијој измени Устава. О томе Народна Скупштина закључује натполовичном већином свих присутних чланова у скупној седници, у којој треба да је присутна половина целокупнога Уставом одређенога броја чланова Посланичкога Дома. Овај закључак Народне Скупштине, не потребује ничије потврде.

Члан 111.

У случају да један члан Владалачког Намесништва умре, да оставку, или буде трајно спречен да врши владалачку власт, друга ће два члана Владалачког Намесништва за четрдесет дана сазвати Народну Скупштину да изабере трећег члана Намесништва, а до тада ће као привремени трећи члан Владалачког Намесништва отправљати намесничке послове лице које већином гласова изабере Председник Државног Савета, Председник Врховног Суда и Председник Врховне Контроле.

Ако у пет час остану испразњена два места у Владалачком Намесништву, владалачка власт привремено прелази на Привремене Владалачке Намеснике док Народна Скупштина не изабере ново Намесништво.

Ако би се испразнило једно место Привременог Владалачког Намесника, бит ће попуњено лицем које ће изабрати друга два Привремена Намесника, а ако два или сва три Привремена Намесника не би могла да прше владалачку власт, потребни број Привремених Намесника изабрат ће Државни Савет.

Члан 112.

О васпитању малолетнога Владоца старат ће се Владалачко Намесништво, а тако и о имању његову, ако преминули Краљ није за то поставио посебне старатеље.

Члан 113.

Владалац не може бити у исто време поглавар друго које државе без пристанка Народне Скупштине. За тај пристанак Народне Скупштине потребни су исти услови као за измену Устава.

Члан 114.

Владаочева је личност неприкосновена. Њему се ништа не може у одговорност ставити, нити он може бити тужен суду, ван ако се ради о имовинском спору за који је надлежан грађански суд. У том случају његов је правни положај раван положају свакога другог држављанина.

Члан 115.

Владалац поставља Владу и остале органе државне управе по одредбама Устава и закона. У његово име и под његовим врховним надзором врше своју власт сва државна надлежства.

Члан 116.

Владалац нази да се закони врше и ради тога издаје потребне извршне наредбе и упутства, али не може никако да обустави снагу и вршење закона, нити да икога узиме испод њега.

За све Владаочеве наредбе одговорни су чланови Владе који су их премапотписали.

Члан 117.

Владалац заступа Државу у свим односима са страним државама.

Он склапа у име Државе међународне уговоре, које има изнети на одобрење Народне Скупштине, с јединим изузетком војних уговора за одбрану државе, које је дужан саопштити Народне Скупштине чим интерес и безбедност Државе то буду допуштали.

Члан 118.

Владалац, по закључку Народне Скупштине, напешта рат и проглашује успоставу мирнога стања.

Члан 119.

Владалац је врховни заповедник све Државне војне силе. Он даје војне чине према одредбама закона.

Члан 120.

Владалац даје грађанска и војна одличја за јуначко дело, према одредбама закона, и допушта примање таквих одличја од страних држава.

Члан 121.

Владалац има право да кривцу опрости законску казну, и онда кад му је већ била досуђена, као и да казну смањи или у блажу преобрати. Али не може прекинути већ започету истрагу и суђење у току, ван ако се ради о чисто политичким кривцима.

Опрштење или умањење казне министру званично је на предлог Народне Скупштине.

Члан 122.

Владалац има право ковача новца по закону.

Члан 123.

Све дворске чиновнике и службенике именује Владалац уз премапотписе једног члана Владе.

Члан 124.

Владалац прима годишњу државну награду која се одређује законом, сваки пут кад нови Владалац ступи на престо. Та се награда за живота истага Владоца може законом повисити, али се не може смањити без његова пристанка.

Члан 125.

Владалац има само она права која су му наречком призната Уставом и особитим законима створеним на основу Устава.

ДЕО ШЕСТИ.

Државни Савет.

Члан 126.

Државни је Савет састављен од 24 члана, од којих 12 именује Владалац, а 12 Народна Скупштина. Сваки Покрајински Сабор предлаже Владлацу по два кандидата, и од те двојице Владалац бира по једнога те га поставља за Државног Саветника. Једнако Представнички Дом предлаже Посланичком Дому за свако место по два кандидата, те Посланички Дом бира од сваке двојице по једнога, и поставља га за Државног Саветника. На пети се начин попуњавају упражњена места у Државном Савету. Кад се упражни место Државног Саветника, којег је био поставио Владалац, право попуњавања припада Владлацу, по предлогу односног Покрајинског Сабора, а кад се упражни место Државног Саветника којег је била наименовала Народна Скупштина, наследника му именује Народна Скупштина.

Члан 127.

За Државне Саветнике могу бити постављени југословенски држављани с пуним бирачким правом који одговарају следећим условима. Државни Саветници које именује Владалац на предлог Покрајинских Сабора треба да су свршили правне науке, и да су провели бар десет година у судачкој или адвокатској служби, или да су бар пет година били редовни професори права у универзитету. Државни Саветници које именује Народна Скупштина, треба да су свршили више науке у универзитету или каквој другој вишој школи која стоји у истом реду, и да су провели бар десет година у државној или самоуправној служби, или у ма којој јавној управи оне користи.

Члан 128.

Државни Саветник не може да у исто време врши ниједну другу земаљску службу, ни да прима из земаљских благајна и какву плату осим

оне Државнога Саветника. Зато пре него ли се прими службе Државнога Саветника треба да се одрече сваке друге земаљске службе и плате.

Члан 129.

Државни Саветници припадају у ред судија. Они не могу пре доспетка своје службе бити отпуштени нити преко своје воље уклоњени са својега места, ни стављени у пензију, ван е разлога који вреде за судије.

Државни Саветници одговарају особитом дисциплинарном суду који је састављен од једнакога броја Државних Саветника и чланова Врховнога Суда.

Члан 130.

Државни се Саветници постављају на десет година, и могу бити и поповно наименовани.

Одмах после првог наименовања одредит ће се изредом шест Државних Саветника између оних које је поставио Владалац, и шест између оних које је наименовала Народна Скупштина, и та ће дванаесторица после пет година иступити из Државног Савета. Тако ће се унапред попуњавати увек половина места Државних Саветника сваких пет година.

Члан 131.

Државном Саветнику престаје служба, осим по пресуди редовних судова или надлежнога дисциплинарнога суда, свршетком времена за које је Државни Саветник био постављен, смрћу, губитком бирачкога права, одреком, наименовањем за члана Владе, и примањем сваке друге земаљске службе или плате.

Место које је тако пре времена упражњено треба да буде попуњено за три месеца.

Члан 132.

Државни Савет има Председника и два Потпредседника, које поставља Владалац, из средине Савета, на три године.

Председник и један Потпредседник морају одговарати условима који се траже за Државне Саветнике што их поставља Владалац.

Члан 133.

Државни Саветници примају по 36.000 динара годишње плате. После десет година непрекидне службе у Државном Савету припада им половина, а после двадесет година укупне службе у Државном Савету цела плата као пензија.

Председник прима, поврх плате, 12.000, а Потпредседници по 6.000 динара годишњег додатка који се не рачуна у пензију.

Члан 134.

Државни Савет врши судеку власт у овим случајевима :

1. Решава по жалбама због повреда уставних права.

2. Решава по жалбама због повреда јавних и приватних права, које у скривиле власти државне, наузимајућ законодавну и судеку, и самоуправне.

3. Решава, у последњем степену, да ли по закону има места заузимању непокретних добара за опћу народну потребу.

4. Додноси завршна решења о жалбама које се тичу свих политичких избора.

5. Решава по жалбама против Народних Заступника, ради прекорачења граница њихова делокруга и ради преступа званичних дужности.

6. Осуђује на губитак бирачког права јавне управнике који не дадоше рачун о својој управи до рока одређена од старије власти, као и оне који потрошише јавне новце без законитог одобрења надлежне власти, или их потрошише у друге сврхе него ли бијаху одређени, и ако тиме није почињена кривича која се казни по кривичном закону.

7. Суди, у последњем степену, као врховни дисциплинарни суд свим земаљским намештенцима, осим судија.

8. Суди по тужбама Државних Адвоката против решења државних власти којима је повређен какав материјални интерес државе у корист појединца.

9. Решава о свим сукобима надлежности између разних државних и разних самоуправних власти, између државних власти с једне и самоуправних с друге, између административних и судских власти, и уопће о сукобима надлежности из-

међу свих земаљских власти, као и о својој надлежности.

10. Саствара заједно с Врховним Судом Државни Суд који суди члановима Владе.

Члан 135.

У законодавном погледу Државни Савет решава ове послове :

1. Припада му обавезно тумачење Устава, Закона и Уредаба.

2. Звап је да даје одобрење краљевским Наредбама и Привременим Уредбама.

3. Одређује све што треба за народну одлуку (референдум) и проглашује законе народном одлуком потврђене.

4. Одређује скупно гласање двају Денова Народне Скупштине, кад се они не могу сложити.

Члан 136.

Као врховној надзорној власти над самоуправним телима Државном Савету припада :

1. Потврђивање Уредаба Покрајинских Сабора.

2. Одобравање предрачуна Покрајина и Жуна.

3. Одобравање терета и дугова Покрајина и Жуна.

4. Одобравање сваке промене граница Покрајина и Жуна.

5. Пристајање на превремени распуст Покрајинских Сабора и Жуњских Већа.

6. Именовање привремених Покрајинских Управника.

Члан 137.

Државни Савет одређује број Државних Повереника у Влади, и пословни круг свакоме.

Државни Савет проучава све законске предлоге који се подnose Народној Скупштини и даје Скупштини своје писмено мишљење о њима.

На позив Владе Државни Савет израђује законске предлоге и нацрте административних наредба одошета значаја, и даје Влади своје мишљење о предметима државне управе.

Државни је Савет аван да одобрава поравнања између државе и појединих лица, која би се за државне интересе као корисна показала.

Члан 138.

Државни Савет утиче предлагањем кандидатских анета или непосредним избором на састав виших судских власти, Врховне Контроле, Земаљских Саветодавних Тела, као и на састав привременог Владалачког Намесништва.

Члан 139.

Државном Савету припада и решавање свих других посала који су му поверени Уставом или законима.

Члан 140.

Државни Савет врши судску власт у сенатима. Сви чланови сената морају бити правници.

Друга решења Државни Савет прихвата у пленарним седницама или у седницама одсека.

Састав сената и одсека, раздеоба посала на поједине сенате и одсеке, као и поступак пред њима, одређени су законом.

Члан 141.

Државном Савету додељен је потребит број државних чиновника и службеника, да му помажу у вршењу дужности.

Све ове чиновнике и службенике именује Државни Савет.

ДЕО СЕДМИ

Државна Служба.

Члан 142.

На врху државне службе налази се Влада која стоји непосредно под Владаоцем.

Владу сачињавају Председник Владе и Државни Повереници наменовани за поједине струке управе.

Председник Владе може уједно бити и Државни Повереник за једну струку управе.

Број Државних Повереника и пословни докрукт свакоме одређује и измењује Државни Савет на предлог Владе.

Белешна. (Име чланова Владе) Име Државни Повереник, које је усвојено за чланове Владе, одговара њиховој дужности. Реч „Министар“ која латински значи „слуга“ потиче из доба кад су краљеви били господари државе па су њом управљали преко својих слуга.

Члан 143.

Све чланове Владе поставља Владалац, а може да их узме из Народне Скупштине или изван ње. Ступајућ у дужност чланови Владе полажу заклетву да ће бити верни Владаоцу и да ће се савесно придржавати Устава и закона.

Члан 144.

Члан Владе може бити само југословенски држављанин.

За Државне Поверенике се тражи да одговарају условима потребним за чланове Државног Савета, или Врховне Контроле, или Представничког Дома, или да су били укупно бар пет година чланови једнога или више земаљских саветодавних тела или Главних Дирекција код Владе.

Не могу бити чланови Владе чланови Краљевскога Дома.

Они лиферанти, трговци и банкарни који не могу бити изабрани за Народне Посланике, не могу бити ни чланови владе.

Члан 145.

Сваки члан Владе прима 48.000 динара годишње плате, и док прима ту плату не сме примати никакву другу из земаљских благајна. Осим тога има право бесплатне возке свим јавним превозним средствима у држави.

Председник Владе има 12.000 Динара годишњег додатка.

Чланови Владе немају право на пензију.

Белешка. (Плате) У интересу је земаљске службе да буде што мање намештеника, али да су што способнији, и да што више раде. Зато треба да су добро плаћени. Иначе преднији људи беже од државне службе, а и ако уђу у њу, не могу јој посветити све своје време и све своје способности. С друге стране, ако чиновник не може пристојно живети од своје плате, ваља да од другде ствара новце, а то врло често бива на штету државних интереса. Зато су, и са гледишта штедње, добре плате службеника најкорисније за државу. Онога се начела држе сви напредни народи на се према њему морају и код нас установити плате земаљских намештеника који су нам потребни.

Члан 146.

Чланови су Владе одговорни Владаноу и Народној Скупштини за своја службена дела.

Никаква наредба Владачева не може закљочити чланове Владе од законске одговорности пред Народном Скупштином.

Члан 147.

И Владалац и сваки Дом Народне Скупштине имају право да оптуже чланове Владе: 1. за издају државе; 2. за повреду Устава и уставних права држављана Југословенских; 3. за приманье мита; 4. за оштећење државе из користољубља; 5. за повреду закона у случајевима нарочито одређеним у закону о одговорности чланова Владе.

Овим правом оптужбе могу се послужити Владалац и Народна Скупштина за пет година, од како је дело починено.

Да један Дом Народне Скупштине стави под суд члана Владе потребан је пристанак већине целокупнога Уставом одређенога броја његових чланова.

Оптуженоме суди Државни Суд састављен од 6 чланова Врховног Суда и 6 чланова Државног Савета, на основу закона о одговорности чланова Владе.

Смртна казна може се досудити кривцу само за она дела која се по кривичном Законику тако казне.

За друге кривице осим горе назначених суде члановима Владе редовни судови на основу Опћег Кривичног Законика.

Краљ не може прекинути истрагу поведену против члана Владе.

Осуђеном члану Владе Краљ може опростити или смањити казну само на предлог једнога Дома Народне Скупштине, а ако је пресуду изрекао Државни Суд, само на предлог онога Дома који је члана Владе ставио под тај суд.

Члан 148.

Државну службу у покрајинама и жупама, у којима није поверена самоуправним властима, врше од Владе зависне и пој одговорне државне власти, покрајинске и жупске.

Све државне власти у покрајини, ван судских, војничких и железничких, подређене су једноме исто-ме поглавци (Покрајинском Поглавци), и преко њега се врши сав службени саобраћај између тих власти и Владе.

Слично су све државне власти у жупи, осим горе изузетих, зависне од једнога поглавца (Жупана), и преко њега онђе с претпостављеним Покрајинским Поглавцом.

Члан 149

Поред Владе и поред Покрајинских Поглавица и Жупана установљени су под именом Већа, у главном граду Државе и у главним градовима Покрајине и Жупа, одбори састављени од стручњака, који, као саветодавна тела, помажу вршити државну службу у струци финансијској, просветној, здравственој, старатељској и грађевној (Земаљско, Покрајинско и Жупско Веће, Финансијско, Просветно, Здравствено, Старатељско и Грађевно). Таквим Земаљским Већима председник је Државни Повереник струке којој Веће припада, Покрајинским Покрајински Поглавица, а Жупским Жупан. Чланове тим Већима именује делом Влада, делом самоуправни тела, а делом стручне организације, према одредбама закона.

Законом се могу установити таква саветодавна тела и за друге струке администрације као и за делове појединих струка.

Члан 150.

Сви државни чиновници и службеници подређени су Влади и дужни су вршити њене налоге, у колико се не противе Уставу и законима.

Члан 151.

Државне чиновнике с вишем наобразбом до Жупана, и оне који су у истом чину са Жупаном, именује Владалац, на предлог Владе.

Државне чиновнике с вишем наобразбом који су чином испод Жупана, као и државне чиновнике и службенике без више наобразбе који су намештени код Владе или код покрајинских власти, именује Државни Повереник односно струке по саслушању Покрајинског Поглавице, кад се ради о намештеницима овоје подређеним.

Остале државне чиновнике и службенике без више наобразбе именује Покрајински Поглавица, по саслушању Жупана, кад се ради о намештеницима овому подређеним.

Право премештања редовно припада овој власти која их именује.

Све ове одредбе вреде у колико није другачије одређено Уставом или другим законима.

Члан 152.

Пре сваког наименовања и премештања државних намештеника, Влада, односно Државни Повереник, или Покрајински Поглавица који су за тај посао надлежни, или који су звани да по том послу учине предлог старијој власти, дужни су да упитају за савет односно саветодавно тело, у колико намештеник припада једној струци државне управе за коју су постављена саветодавна тела.

Ако мишљење саветодавног тела није било при томе уважено па ако Земалско Веће односно струке држи да је то на штету државе, оно има право саопштити Народној Скупштини своје мишљење и своје разлоге за то, и уједно захтевати од Владе да изнесе пред Народну Скупштину разлоге ради којих је државна власт, код именовања или премештања државних намештеника, поступала против мишљења саветодавног тела.

Влада је дужна да то учини за четрдесет дана, или, ако Народна Скупштина није сакупљена, у другој седници која буде.

Белешка. (Именоване чиновника). Овим чланом жели се спречити именовање неспособних људи, по протекцији или на страначког рачуна. Сличном одредбом члана 156. хоће се запречити неправедно запошљавање способних чиновника.

Члан 153.

У државну службу са правима државних чиновника или службеника могу бити примљени само југословенски држављани.

Странци могу бити примљени у државну службу само као државни намештеници под уговором.

Члан 154.

Чиновници полажу при ступању у државну службу заклетву да ће Владаноу бити верни и послушни, и да ће се савесно придржавати Устава и закона.

Члан 155.

Звање државне службе, плате државних чиновника и службеника, и услови за њихово постављање утврђени су законом.

Стално намештење у државној служби редовно се добива на основу стручних државних испита којима се има доказати спрема за односну службу.

Члан 156.

Код унапређења у служби има се pazити на добро владање и на доказану способност намештеника. О томе ће старешине водити рачуна за свакога чиновника и службеника, и уносит ће сваке године односне оцене у засебни уписник. Сваки државни намештеник има право да види своје оцене, и ако му се чини да су неправедне, просто му је да их доказима поблије пред вишом влашћу, односно пред Државним Саветом.

Члан 157.

Државни чиновници и службеници могу бити премештени у другу покрајину само својим при-

станком, а у име казне, само на основу законите дисциплинарне пресуде.

Белешка. (Премештање чиновника). Премештај у другу покрајину, ако није тражен, осећа се, особито код ожењених чиновника, као тешко поремећење приватног и породичног живота. Зато се оно обично прима као казна, а та се не сме ударити јавном намештенлеку без пресуде законитог дисциплинарног суда. Кад потреба управе захтева да се у једну покрајину пошаљу чиновници из других крајева, држава ће, средствима којима располаже, увек наћи довољан број добровољаца, који ће радосније и савесније вршити службу него да су еилом натерани.

Члан 158.

Државни чиновници и службеници могу бити за казну стављени у пензију, отпуштени из службе или иначе ма како кажњени, само на основу законите дисциплинарне пресуде.

Белешка (Отпуштање чиновника). Влади се не може допустити да самовољно или из страначке освете отпусти државне намештенике, нити да их пензионисне против њихове воље (чл. 160), јер тиме у велике трпи државна служба.

Члан 159.

Државни чиновници и службеници имају права да се удружују ради побољшања својега положаја, али ипсу допуштена удружења која се даћају средстава штетних за државу, као што су невршење, зануштање или ометање државне службе.

Члан 160.

Законом су одређене установе о пензији државних намештеника, и њихових удовица и деце. Државни чиновник може бити стављен у пензију само ради доказане телесне или душевне болести која га чини трајно неспособним за вршење службе, или кад наврши све године службе које дају право на пензију, или на основу законите дисциплинарне пресуде.

Члан 161.

Државни чиновник може у свако доба оставити државну службу.

Ако се опет прими државне службе, не рачунају му се у пензију године службе које је извршио пре оставке, ван да би се пред Државним Саветом утврдило да су га прилике јаче од његове воље на њу натерале.

Белешка. (Оставка чиновника). Овим чланом хоће се запречити да чиновници самовољним оставкама рете државну службу.

Члан 162.

Од државних чиновника и службеника држављаци имају право захтевати да с њима, у вршењу службе, поступају човечно, обзирно и утиво. То исто право припада и свим државним намештеницима у службеном опћењу са старешинама.

Члан 163.

У случају повреде права која су Уставом ујемчена државном чиновнику, он има, као сваки други држављанин, право на задовољење и накнаду штете.

То особито вреди кад старешине несправно поступају с њим, кад се од њега тражи да почини безаконје, кад је против закона премештен, стављен у пензију или отпуштен из службе, кад је уопће незаконито кажњен, и кад је при унапређивању неправедно заностављен.

Белешка. (Одговорност чиновника и његова заштита). У држави у којој владају ред и слобода, треба да је јавни намештеник заштићен од самовоље старијих, а него тако да је и наред заштићен од самовоље чиновничке. Прво је питање уређено овим чланом, а друго следећим.

Члан 164.

Сваки је државни чиновник и службеник за своја службена дела, поред опће одговорности пред кривичним судовима, одговоран својим старешинама који врше над њим дисциплинарни казнену власт на основу закона.

Поврх тога он одговара дисциплинарно пред Државним Саветом за сваку хотимичку повреду туђих држављанских права, као и пред грађанским судовима за штету која је другоме настала по његову преступу званичних дужности.

ДЕО ОСМИ.

Покрајине.

Члан 165.

На челу управе сваке покрајине стоји Покрајински Поглавица којег именује Владалац, на предлог Владе, а по саслушању Државног Савета.

Покрајински Поглавица треба да одговара условима који се траже за Државног Повереника.

Члан 166.

Покрајински Поглавице у Војводици званично се називаће Војвода Српски.

Покрајински Поглавице у Подунавској Србији, Моравској Србији, Рашкој, Крајини, Поморју и Македонији носе наслов Великог Жупана (први се зове Велики Жупан Подунавски, а остали: Велики Жупан Моравски, Рашки, Крајински, Поморски и Македонски).

Покрајински Поглавице у Хрватској, Славонији, Далмацији и Босни носе наслов Бана (први се зове Бан Хрватски, а остали: Бан Славонски, Далматински, Босански).

Покрајински Поглавица у Словенији зове се Кнез Словенски.

Белешка. (Наслови Покрај. Поглавица). За Покрајинске Поглавице сачувани су стари историјски називи као и у именима Покрајина и у Владачевом наслову.

Члан 167.

Годишњу плату Покрајинском Поглавици одређује Народна Скупштина. Она не може бити већа од плате Државног Повереника, и не може се снижити док Покрајинском Поглавици не изађе рок службе.

Члан 168.

Покрајински се Поглавице постављају на пет година. Пре измака тога рока може их дигнути са службе једино Владалац. Разлог дигнућа мора бити сачињен једном и другом Дому Народне Скупштине у првој седници која буде.

У остатак Покрајински Поглавица, за време своје службе, има сва права и дужности државног чиновника.

Белешка. (Рок службе). Интерес државне службе захтева да Покрајински Поглавица остане на управи Покрајине за дуже време, независно од промене Владе и да не може бити свргнут пре времена без правог разлога.

Члан 169.

Ако је Покрајински Поглавица болешћу, одсутством или иначе спречен у вршењу службених дужности, Владалац му именује привременог заменика.

Члан 170.

Свака покрајина има своје изабрано само управно представништво које се зове Покрајински Сабор.

Покрајински Сабори имају од прилике пет пута више чланова (Саборских Посланика) него ли је први Уставом одређени број Народних Посланика које поједине покрајине бирају у Народну Скупштину.

Тачан број чланова свакога Покрајинскога Сабора као и број Покрајинских Посланика који припада свакој жупи назначен је у Додатку II.

После године 1930-е, свака ће Жупа бирати по једнога Саборскога Заступника на свако 20.000 присутних држављана, као и на сваки остатак већи од 10.000 држављана, према броју житељства који буде утврђен последњим званичним пописом. Такав ће се попис вршити 31-огг. децембра 1930-те године и сваких следећих пет година.

Члан 171.

Избор Саборских Посланика врши се по начелима општега и једнакога бирачкога права, непосредног и тајног бирања, обавезног гласања и размерног представништва.

Осим држављана с пуним бирачким правом имају право бирања Покрајинских Посланика и сви они држављани којима је код последњих избора припадало право да бирају Народне Посланике за Народну Скупштину пређашње Краљевине Србије, за Народну Скупштину пређашње

Краљевине Црне Горе, за Сабор пређашње Краљевине Хрватске Славоније и Далмације, за Сабор Босне и Херцеговине, за Угарски Државни Сабор у Будимпешти, за Покрајинске Саборе у Задру, Истри, Горици, Трети, Љубљани, Целовцу и Штајерском Граду, као и за Народно Сабрање у Софији.

Свака Жупа сачињава једно изборно окружење. Избори се врше у недељу или други светачни дан, и сви у исти дан.

Изборни је ред установљен уредбом односнога Покрајинског Сабора на основу начела утврђених Уставом.

Члан 172.

Саборски Посланик може да буде сваки држављанин који одговара условима што се захтевају за Народног Посланика.

Саборски Посланици могу бити и поновно бирани.

Члан Народне Скупштине не може бити биран за Саборског Посланика.

Саборски Посланик који се прими избора у Народну Скупштину престаје бити члан Покрајинског Сабора.

Саборски Посланик губи мандат и са свих оних разлога с којих га губе чланови Народне Скупштине.

Члан 173.

Саборски се Посланици бирају на три године. Свако непразњено посланичко место има се попуњити по изборном закону за тридесет дана.

Покрајински Сабор распушта Покрајински Поглавица, и он уриче нове изборе.

Пре доспетка трогодишњег рока Сабор може бити распуштен само с пристанком Државног Савета.

Чим Покрајинском Сабору изађу три године Покрајински је Поглавица дужан да га распусти.

Опћи избори треба да су свршени најдаље тридесет дана по распусти.

Члан 174.

Покрајински Сабор, с одобрењем Државног Савета, одређује својим члановима годишњу на-

граду, која им се рачуна од дана кад су положили свечано обећање. Поврх тога Саборски Посланици имају право на бесплатну возњу железницом, поштанским колима и паробродом од места где су изабрани до места где се састаје Покрајински Сабор, и назад.

Члан 175.

Саборски Посланици уживају слободу говора и не могу бити узети на одговор за глас који су дали у Покрајинском Сабору.

За говоре наречене у Покрајинском Сабору одговарају само Сабору, према прописима Пословнога Реда.

У време састанка Покрајинског Сабора неговни чланови не могу се без овлашћења Сабора узимати на одговор нити ставити у притвор за какву кривицу, ван случаја кад се ухвате на самом делу. И у том случају има се на захтев Покрајинског Сабора прекинути притвор и потрага за цело време састанка.

Члан 176.

Покрајински Поглавица сазивае и одлаже Покрајински Сабор по својој увиђавности, али сваке године треба да га сазове бар један пут у редовни годишњи сазив, и то у јесени. Између једнога и другог састанка никакмо не може проћи више од дванаест месеци.

Члан 177.

Што се тиче избора Председништва, полагања свечаног обећања, издавања, прегледања и одобрења заступничких пуномоћстава, јавности и тајности седница, броја посланика потребна за решавање и за већину, начина гласања, бирања, одржавања реда и употребе оружане силе, за Покрајински Сабор введе исте одредбе као за Народну Скупштину.

Покрајински Сабор одређује сам Пословни Ред по којему ће радити.

Члан 178.

Покрајинској самоуправи припадају ови по-
слови :

1. Управа покрајинске имовине.
2. Покрајински порези, прирезни на државне порезе и други покрајински намети.
3. Задуживање покрајине.
4. Оснивање и уздржавање средњих, стручних и виших школа сопственим средствима.
5. Оснивање и уздржавање болница и добротворних установа, и суделовање, у границама закона, у здравственој управи покрајине.
6. Пољска привреда.
7. Шуме.
8. Одређивање реда за градње и регулације места.
9. Путеви и мостови.
10. Градње и предузећа покрајинског интереса, у границама покрајине, изузевши железнице и градње у мору.
11. Заштита лова и рибља, у мору и у слатким водама.
12. Саобраћај странаца и куватила.
13. Тргови, мере и утези.
14. Одређивање казни за преступке покрајинских уредаба.
15. Уређење службе покрајинских, жупских и општинских чиновника и службеника.
16. Уређивање, на основу Устава и закона, жупске и општинске самоуправе, изборнога реда, надлежности и поступка за сва нижа самоуправни тела, и административни надзор над жупама и општинама.
17. Сви други послови који, по одлуци Државног Савета, као послови покрајинског интереса спадају под покрајинску самоуправу.
18. Сви други послови који су уставом или особитим законом поверени покрајинској самоуправи.

Белешка. (Покрајинска самоуправа). Сви послови који нису изрично поверени покрајинској самоуправи, припадају државним властима. У делокруг покрајинске самоуправе урешени су сви послови, који се тичу саме покрајине и који се могу решити у покрајини, а изузевши из тога делокруга сви послови општег народног интереса. Од познатих врста покрајинске самоуправе овоме је уређењу најближа покрајинска самоуправа

у Јужно-Афричкој Унији, где су Бурја практичним смислом своје расе прилагодили своје аутономистичке тежње јединствено организованој држави британскога типа са широким покрајинским и месним самоуправама. У англосаском свету, који је творца модерног државног уређења држава, тај је Јужно-Афрички Устав сматран за најмодернији и најпрактичнији. Интересно је како се на последњих 150 година Англосаски Устави развијају од федерализма к унитаризму. Дочим је Уставом Сједињених Држава био створен савез суверених држава, новија Канада представља једну савезну државу, иако са широком аутономијом саставних делова. У још новијој Аустралији, која задржава тип савезне државе, покрајинска се аутономија сузује, па се на послетку ствара у Јужној Африци јединствена држава с покрајинским самоуправама. С друге стране видимо, како се у латинском свету иде противним правцем, али к истом циљу. Тамо се хоће заменити централизам с децентрализацијом управе, и упоредо с тиме тежи се к успостави самоуправних покрајина (provinces, regions). Тај је покрет јак у Француској, а још јачи у Италији, где је захватио две најјаче странке (социјално-демократску и католичку). Из овога следи да онде предложено уређење покрајинске управе најбоље одговара савременом мишљењу исто као што оно — а то је за нас још важније — најбоље одговара природи и ћуди нашега народа, код којег је тако јако развијен локални патриотизам. Довести тај патриотизам у складе интересима државне целине, то је задаћа наших државника, који у том последу могу много научити не само од Британије већ и од Немачке.

Члан 179.

О свим пословима који су остављени покрајинској самоуправи, Покрајински Сабор издаје Уредбе које, пошто буду законитим начином проглашене, имају у оној покрајини обавезну силу закона, у колико се не противе законима.

Право предлагања Уредаба припада Покрајинском Сабору и Покрајинском Поглавници.

Сваку уредбу усвојену од Покрајинског Сабора, Покрајински Поглавница шаље Државном Савету који је за три месеца може укинути, или за то што она прелази надлежност покрајинске самоуправе, или што се, по мишљу Државног Савета, не слаже с државним интересом. Разлог укинућа мора бити наведен.

Ако Државни Савет не укине Уредбу за три месеца, а Покрајински Поглавница не налази да су Уредбом прекорачене границе покрајинске самоуправе, он ће Уредбу потврдити и прогласити, у име Владаоца. У противном случају обуставит ће је до решења Државног Савета.

Уредба укинута ради прекорачења надлежности, не може се поновно изнестити на претрес у Покрајинском Сабору.

Уредба укинута ради државног интереса може доћи на нови претрес у Покрајински Сабор на ако је Државни Сабор по други пут укине, Покрајински Сабор може утећи Владаци. Ако Владалец потврди такву Уредбу, покрајински ће је поглавица редовито прогласити и она ће тим стати на снагу.

Уредбе немају, као ни закони, повратне силе на штету права стечених ранијим законима или Уредбама.

Члан 180.

Покрајински је Сабор сваке године зван да одобрава покрајински предрачуи за идућу годину. Одобрење предрачуиа подвргнуто је потврди Државног Савета.

Члан 181.

Закључци Покрајинског Сабора којима се уваљају, замењују или укидају покрајински порези, покрајински приреси на државне порезе и покрајинске таксе, као и закључци о задужењу покрајине, и о продаји покрајинске непокретне имовине, подвргнути су одобрењу Државног Савета.

Члан 182.

Покрајински Сабор има право да износи жеље и предлоге како би се законским путем имала уредити питања ошће важности за покрајину, која спадају у надлежност Народне Скупштине.

Покрајински Сабор је дужан да даде Влади мишљење о питањима која се тичу покрајине, кад год Влада то од њега затраже.

Члан 183.

Сваки Покрајински Сабор именује у првој седници својега првога сазива, из своје средине или изван ње, четири лица која ће скупа са Покрајинским Поглавцем и под његовим председништвом, сачињавати самоуправни извршни одбор покрајине. Тај се одбор зове Покрајинска Управа, а изабрани његови чланови Покрајински Управници.

За Покрајинске се Управнике тражи да имају лично бирачко право, вишу образовању и бар три године административне службе, или да одговарају условима који се захтевају за Народне Представнике.

Белешке. (Глава Покрајинске Управе). Исти човек, који стоји на челу државне службе у покрајини, глава је и покрајинске самоуправе. Она је практична хозяйска установа много погоднија него ли је то било у Аустрији где је на врху покрајинске управе владао дуализам (један особити шеф државне службе и један особити председник покрајинске самоуправне власти, оба именовани од Владалеца). Усредоточењем објив власти у једноме лицу, које је непосредно одговорно Влади, даје се државној власти могућност свакодневног трајног надзора над самоуправном службом, а да се тиме не сачине самоуправа, јер напразна томе председнику којег именује извршна државна власт стоје четири управника које изабире Сабор односне покрајине.

(Покрајински Управници). Чланови покрајинске управе могу бити узети из Покрајинског Сабора или изван њега. Тако могу доћи у управу покрајине и добри управници који не ће да се мешају у политику. Демократско начело је при томе сачувано, јер право избора управника припада представницима народа. Ово је начело усклађено са све аемајске управе од Владе до Општинског Одбора, те је народним представницима дато да у све извршне одборе могу бирати и здуе безмалдата.

Члан 184.

Покрајински Управници примају годишњу плату коју одређује Покрајински Сабор с одобрењем Државног Савета.

Члан 185.

Свако упражњено место Покрајинског Управника има се попунити избором, први пут кад се скупи Покрајински Сабор. До тад ће вршити послове Покрајинског Управника привремени заменик којег именује Покрајинска Управа.

Ако се испразни толико места у Покрајинској Управи да она не може више решавати, Покрајински је Поглавица дужан одмах сазвати Покрајински Сабор да изабере потребни број Покрајинских Управника, а до тада ће вршити њихове послове привремени Заступници Покрајинских Управника које ће именовати Државни Сабор.

Члан 186.

Покрајински Поглавица и они Покрајински Управници који нису чланови Покрајинског Сабора имају право да седе и говоре у Сабору, али немају право гласа.

Члан 187.

У Покрајинској Управи имају по један глас Покрајински Поглавица и сваки Покрајински Управник.

Покрајинска Управа може решавати, ако су поред Покрајинског Поглавице или његова заменика присутна два Покрајинска Управника. Закључује се већином гласова, а ако се гласови преподове, претезе она страна уз коју је пристао Покрајински Поглавица.

Послови Ред Покрајинске Управе одређује Покрајински Сабор Уредбом.

Члан 188.

Разграничење надлежности, у самоуправним пословима, између Покрајинског Сабора и Покрајинске Управе установљено је за сваку покрајину Уредбом.

На основу Уредаба, и за њихово извршење, као и на основу надзорних права која, по Уставу и другим Закономима, припадају Покрајинским Уравама, ове издавају Одашке које, у своме кругу, имају обавезу силу Наредба.

Члан 189.

У случају кад Покрајински Сабор није на окупу, а кад се ради о питању које се без штете Покрајине не може одложити до сазива Покрајинског Сабора, Покрајинска Управа може, с одобрењем Државног Савета, издати Привремену Уредбу, која ће важити док Покрајински Сабор друкчије не закључи.

Члан 190.

Покрајинска Управа именује за самоуправну службу Покрајине потребни број покрајинских чиновника и службеника.

Они имају цета права и дужности као државни намештенници, а стоје у цетом службеном односу према Покрајинској Управи као државни према Влади.

Што се тиче услова за примазе у покрајинску службу, службене заклетве, унапређивања у служби, одговорности према старешинама и према држављанима, кажњавања, заштите њихових уставних права, права удруживања и чиновничких пензија, за покрајинске чиновнике и службенике преде једнака начела као за државне.

Њихов је службени одношај ближе одређен Уредбом.

Члан 191.

Више покрајина може се, с одобрењем Народне Скупштине, удружити да заједнички сврше један или више послова заједничке користи који спадају под покрајинску самоуправу.

Како такве заједнице врше послове, установљено је особитим Законом.

Члан 192.

Покрајинске власти решавају о утоцима против закључака и решења нижих Самоуправних тела. Односни поступак прописан је за сваку Покрајину Уредбом.

У свим питањима у којима су покрајинске власти зване да решавају о закључцима и решењима нижих самоуправних тела, њихово је решење завршно те не подлежи даљему утоку. Али тиме се не дира у право држављанина да, у колико су тим коначним решењем повређена његова права, тражи од Државног Савета уништење тог решења.

Члан 193.

О свим државним пословима у покрајини, који су поверени Покрајинском Поглавици, а не припадају покрајинској самоуправи, решава, без учествовања Покрајинских Управника, сам Покрајински Поглавица, по назовима и учествима Владе, и по саслушању, где закон наређује, саветодавних тела установљених за разне струке државне управе у покрајини.

ДЕО ДЕВЕТИ.

Жупе и Опћине.

Члан 194.

На челу управе сваке жупе стоји Жупан којег именује Владалад на предлог Покрајинског Поглавице. За Жупана се тражи да има пуно бирачко право, вишу образовању и бар три године земалске административне службе.

Жупани се постављају на три године, а могу бити и поновно именовани. Пре времена могу бити сирнути или премештени само на основу законите дисциплинарне пресуде.

Жупан има сва права и дужности државних чиновника.

Ако је Жупан неко време спречен у вршењу дужности, Покрајински Поглавица именује му привременог заменика.

Члан 195.

Свака жупа има своје изабрано представништво које се зове Жупски Збор.

Број чланова Жупскога Збора (Жупских Зборника) утврђује пред сваки избор Покрајинска Управа на основу следећих начела.

Бирачи на појединих опћина бирају у Жупски Збор по једнога Жупскога Зборника на свако 2000 држављана присутних у односној опћини, као и на остатак већи од 1000.

Свака опћина мора имати бар једнога својега Жупскога Зборника.

До године 1930.-е број Жупских Зборника за сваку опћину бит ће одређен по броју житељства утврђену пописом године 1910.-е, а где се тај број не да тачно установити, одлучит ће Покрајинска Управа на основу најверодостојнијих података. После године 1930.-е бит ће меродаван званични попис 30.-ог децембра 1930.-е и следећи који се имају вршити сваких пет година.

Члан 196.

Жупски Зборник расправљају и обавезно решавају, у границама закона, о свим месним посло-

вима заједничког интереса Жупе, који спадају под жупску самоуправу :

1. Управа жупске имовине.
2. Одређивање трошкова жупске самоуправе и њихова покрића и, у колико је потребно, и задуживање Жупе.
3. Оснивање и уздржавање средњих и стручних школа, и средњих просветних установа, сопственим средствима.
4. Оснивање и уздржавање болница и других добротворних установа.
5. Мере за подизање пољске привреде.
6. Месни путеви, у границама Жупе.
7. Одређивање казни за преступ против законитих решења жупских власти.
8. Административни надзор над Опћинама.
9. Сви други послови који по одлуци Државног Савета припадају жупској самоуправи.
10. Сви послови који су законом подређени жупској самоуправи.

Члан 197.

Опћине су најниже административне и самоуправне јединице.

Оне се деле у Месне, Градске и Самосталне Градске Опћине.

Сваки држављанин и свако непокретно добро мора припадати једној опћини, и носити поред државних, и терете опћинске, жупске и покрајинске самоуправе.

Члан 198.

Опћинској самоуправи припадају сви послови месног интереса :

1. Примане у опћинско чланство, и уопће сви послови који се тичу опћинске везе.
2. Управа опћинске имовине.
3. Уздржавање опћинских путева, тргова и мостова, и безбедност саобраћаја по њима.
4. Надзор над животним намирницама и месним транзитима.
5. Редовно старање за јавно здравље у месту.
6. Чување јавног морала.
7. Старање за сиремахе и за опћинске добротворне установе.

8. Надаор над службачади.
9. Пољска полиција.
10. Грађевинска и пожарна полиција.
11. Оснивање и уздржавање месних школа за ширу опћу и стручну наобрабу, и еродних просветних институција.
12. Гробишта.
13. Добровољна дражба покретних ствари.
14. Одредивање казни за преступе против законитих решења опћинских власти.
15. Сви други послови чието месног интереса који се могу свршити у границама опћине и о њеном трошку, однесо они које Државни Савет означаи као послове такве врсти.
16. Сви послови који су законом подређени опћинској самоуправи.

Решавање једнога дела послова који припадају опћинској самоуправи може бити поверено Уредбом Покрајинског Сабора жупским самоуправним властима, за одређено или за неодређено време, и за све опћине у Покрајини или само за један део њих.

Белешка. Установом последње тачке овога члана могу се послужити Сабори Покрајина, у којима народ није још доводио представни да сам управља свим опћинским пословама. У том случају Жупе ће вршити улогу привременог старатеља над месним опћинама.

Члан 199.

Свака Опћина има своје изабрано представништво, које се у Месним Опћинама зове Опћински Збор, а у Градским Опћинама Градски Збор. Број чланова опћинског представништва не може бити мањи од 10, ни већи од 50, а у осталом је блиске установљен особитом Уредбом за сваку Покрајину.

Колико чланова има представништво Самосталних Градова установљено је особитом Уредбом за сваки Самостални Град.

Члан 200.

Избор жупских и опћинских Зборова врши се по начелима опћег и једнаког бирачког права, непосредног и тајног бирања, обавезног гласања и размерног заступања.

Поред бирача с пуним бирачким правом имају право бирања Жупских Зборника и сви они којима,

и без пуног бирачког права, припада право бирања Покрајинских Посланика.

Право бирања Опћинских Зборника имају поред држављана с пуним бирачким правом, и сви они којима је, код последњих опћинских избора пре створења Југословенско Државе, припадало право бирања опћинских представника.

За избор Жупских Зборника свака опћина сачињава једно изборно окружење.

Сви се избори представника једне опћине, а тако и једне жупе, врше у исту недељу или у исти светачни дан.

Изборни Ред за жупске као и за опћинске изборе установљен је за сваку покрајину Уредбом однесног Покрајинског Сабора.

Члан 201.

За Жупске, Градске и Опћинске Зборнике могу бити бирани само југословенски држављани с пуним бирачким правом.

Не могу бити бирани за чланове опћинских и жупских Зборова самоуправни намештеници у плаћеној служби Жупе или Опћине. Од државних и покрајинских намештеника могу бити бирани само наставници, лекари, инжењери и чиновници у пензији.

Члан Народне Скупштине не може бити члан Жупског или Опћинског Збора.

Жупски, Градски или Опћински Зборник који се прими избора у Народну Скупштину, губи свој мандат у представништву опћине и жупе.

Осим тога, Жупски, Градски и Опћински Зборници губе свој мандат :

1. смрћу ;
2. губитком права бирања ;
3. одреком ;
4. ускратом свечаног обећања ;
5. измаком времена за који су били изабрани ;
6. неоправданим изостајањем на седница, после треће измене опмене Председника Жупског Збора, однесно Опћинског Начелника.

Члан 202.

Чланови Жупских, Градских и Опћинских Зборова бирају се на три године.

Свако упражњено место у тим представнич-
твима попуњује се по изборном закону, за тридесет
дана. Зборнику који је попуњено једно упражњено
место, траје мандат до свршетка трогодишње пе-
риоде за коју је Збор изабран.

Члан 203.

Чим Жупском, Градском или Општинском Збору
изађе време за које је изабрано, Покрајински га
Поглавница има распустили и урећи нове изборе
за тридесет дана.

Ова представништва могу бити распуштена и
пре времена, али је за то потребан претанак, за
представништво Жупе и Самосталнога Града, Др-
жавног Савета, а за представништва свих других
општина Покрајинске Управе.

Члан 204.

Чланови Жупских, Градских и Општинских
Зборова примају за сваку седницу дневнице и над-
изду путних трошкова, на основу Уредбе односнога
Покрајинског Сабора.

Члан 205.

Изабрани Жупски, Градски и Општински Збор-
ници имају право да уђу у односно представништво
на основу пуномоћства које им је издао надлежан
бирачки одбор.

Пуномоћства прегледава односно представ-
ништво у првој својој седници, и оно само изриче
суд о њиховој вредности.

Члан 206.

Прву седницу ново изабраних Жупских, Град-
ских и Општинских Зборова отвара Жупан или
друго лице које Жупан одреди за својега заступ-
ника. Присутни зборници морају најпре положити
свечано обећање које гласи као оно Саборских
Посланика. Зборници који нису били у првој
седници положит ће исто обећање први пут кад
дођу на седницу.

Жупски Збор бира у истој седници између
својих чланова Председника и Потпредседника.

Члан 207.

Седницама Жупских Зборова председава Пред-
седник Жупскога Збора, или Потпредседник, а
седницама општинских представништва председава
општинског извршног одбора.

Седнице жупских и општинских представни-
штва сазивају се, према потреби, али свакако бар
свака три месеца.

Седнице Жупскога Збора сазивае његов пред-
седник, или сам, или на позив Жупанов. Седнице
општинских представништва сазивае председник
општинског извршног одбора.

Седнице су жупских и општинских представ-
ништва јавне, ако представништво не закључи
противно, али седнице у којима се претресају
рачуни не могу бити тајне.

За решавање у седницама потребно је да је
присутна једна трећина целокупнога броја иза-
браних Зборника. За сваки пуномоћан закључак
потребна је надполовична већина присутних гла-
сова. Начин гласања и бирања је исти као у По-
крајинском Сабору.

О свакој седници водит ће извешник, коме
Председник Жупског Збора, односно Начелник
Општине или Градски Жупан повери тај посао.

Ближе одредбе о раду у седницама, и о уз-
државању реда у њима, садржава Послови Ред,
који је за сваку Покрајину утврђен Уредбом

Члан 208.

Жупска и општинска представништва могу
решавати о свим пословима који припадају њи-
ховом кругу деловања, у складу с постојећим
Законима и Уредбама.

Њихова решења не подсеку потврди виших
власти, осим огулаја у којима Устав, закон или
Уредба Покрајинског Сабора изрично траже такву
потврду.

Члан 209.

Ова решења Општинских и градских Зборова
подсекуна су потврди више власти:

1. Огуђење, заложене или друго какво трајно
оптерећење непокретне општинске имовине.
2. Купње непокретних ствари у дуг.

3. Одрека на какво стварно право укинјено на корист општине или на право залога уопће.
 4. Сви зајмови, и приремени.
 5. Подела повчаних претплатка, ако би их било, међу чланове општине.
 6. Удружење општине за заједничко вођење псеала.
- Односна решења Општинских Зборова иду на потврду Жупском Поглаварству, а она Градских Зборова Покрајинској Управи.

Ако би потврда била ускраћена, Општински се Збор може утећи жалбом на Покрајинску Управу, а Градски Збор на Државни Савет, који завршно решавају.

И друга решења Општинских Зборова (Месних Општина) могу Уредбом бити подређена потврди Жупског Поглаварства.

Уредбом је установљено, која решења Зборова Самосталних Градова морају бити послата на потврду Државном Савету.

Члан 210.

Жупска и општинска представништва звана су да одобравају годишње прорачуне однесених самоуправних тела, и да, у колико је потребно, на покриће трошкова самоуправе ударају прирезе на покрајинске и државне порезе, и засебне општинске и жупске намете.

Општинска представништва могу сепм тога наметнути члановима општине лични рад и службу за општинске сврхе.

Члан 211.

Жупска и општинска представништва имају право да изнесе жеље и предлоге, како би се законским путем имала уредити питања важна за жупу или за општину, која спадају у надлежност Народне Скупштине или Покрајинског Сабора.

Жупска и општинска представништва дужна су, кад год Влада или Покрајинска Управа од њих заште, да им даду мишљење о питањима која се тичу жупе или општине.

Члан 212.

Жупски Збор бира у својој првој седници из своје средине или изван ње, четири лица (Жуп-

ски Поглавари) који ће, заједно са Жупаном и под његовим представништвом, сачињавати самоуправни извршни одбор жупе (Жупско Поглаварство).

Жупско Веће одређује Жупским Поглаварима годишњу плату.

Сви чланови Жупског Поглаварства имају право да седе и говоре у Жупском Збору, али право гласа имају само они који су чланови Жупског Збора.

За попуњење непразњених места Жупских Поглавара вреде ета правила као за Покрајинске Управнике. Поједина места привремено попуњава Жупско Поглаварство, а сва места или већину њих Покрајинска Управа, до новог избора.

Члан 213.

Представништво Општине бира у својој првој седници, из своје средине или изван ње, Општинског Начелника (у Градским Општинама: Градског Начелника) и одређени број Општинских (Градских) Одборника, који заједно с Начелником, и под његовим председништвом, сачињавају самоуправни извршни одбор општине. У Месним Општинама тај се одбор зове Општински Одбор, а у Градским Општинама Градски Одбор.

Градски и Општински Начелник примају годишњу плату коју им одређује Општински Збор. Остали Општински (Градски) Одборници не примају плату, већ дневницу и путни трошак за сваку одборску седницу. Број Општинских (Градских) Одборника, који не може бити мањи од 2 ни већи од 6, ближе је установљен за општине разне величине Уредбом однесеног Покрајинског Сабора.

За попуњење места непразњених у Општинском Одбору вреде сличне одредбе као за Жупске Поглаваре. Право попуњења припада Општинском Одбору, односно Жупском Поглаварству.

Колико чланова има извршни одбор Самосталних Градова (Градско Поглаварство), установљено је односном Градском Уредбом, којом је такођер одређено каквих још административних одбора и власти може бити у управи Самосталног Града, како су они састављени, и како се попуњавају места која у њима остану упразњена.

Члан 214.

Избор Општинског Начелника Месних Општина подложен је потврди Жупског Поглаварства. За Градско Начелништво та потврда није потребна.

Председника извршног одбора Самосталних Градова (Градског Жупана) именује Владалац између тројице Градских Већника предложених од Покрајинске Управе.

Ако би Градски или Општински Начелник били спречени у вршењу дужности, поставит ће им се заступници истим начинем којим су они постављени. Кроз то време привремено ће их замењивати Општински (Градски) Одборник, којег одреди Жупска Управа. У Самосталним Градовима замењује спреченог Градског Жупана члан Градског Поглаварства којег одреди Покрајински Поглавица.

Члан 215.

За Жупског Поглавара, као и за члана општинског извршног одбора може бити изабран сваки југословенски држављанин с пуним бирачким правом, уз ова два ограничења:

1. За чланове извршних одбора Жупе и Општине који нису уједно чланови односног представништва, тражи се да имају више науке, или бар три године земалске административне службе.

2. Не могу припадати истом Жупском или Општинском извршном одбору два средника по крви у правој линији, ма у коме степену, а у побочној до четвртога степена завршно, или својта по тлабини до другог степена завршно.

Члан 216.

Правила по којима Жупска Поглаварства, односне Градска Поглаварства, Градски Одбори и Општински Одбори, врше послове, као извршни органи односних самоуправних представништва и као управљачи имовине самоуправног тела, и колико су они у своме деловању независни на одобрење представништва, као и Пословни Ред по којему врше службу, установљени су за сваку покрајину њезицом Уредбом жупске и општинске самоуправне службе.

Члан 217.

Извршни одбори Жупе и Општине издавају, на основу решења представништва на којих су изабрани, и на основу односне покрајинске Уредбе, одлуке које, у кругу њихове законите надлежности, имају обавезну силу за односну Жупу или Општину, у колико се не противе постојећим Закономима и Уредбама.

Члан 218.

Решења жупских и општинских представништва, као и одлуке њихових извршних одбора стају на снагу за четрдесет дана по њиховем законитом проглашењу, ако против њих нема никакве жалбе. Ако ли је поднета жалба на старију власт, тад изместо побијаног решења стаје на снагу завршно решење више власти.

Члан 219.

Право да жалбама побијају решења и одлуке општинских и жупских власти припада свим чланковима општине, односно свим држављанима настањеним у жупи.

Жалбе против одлука Општинских и Градских Одбора иду на Општински односне Градски Збор, у колико за поједина решења није надлежна Жупска Управа.

Жалбе против решења Општинских и Градских Зборова иду на Жупску Управу, у колико за поједина решења није надлежан Жупски Збор.

Жалбе против решења Жупских Зборова и одлука Жупских Поглаварства иду на Покрајинску Управу, која завршно одлучује о свим решењима њезиких самоуправних власти.

Постање одредбе о надлежности и поступку за решавање оваких жалба садржане су, за сваку Покрајину, у односним Уредбама жупске и општинске самоуправе.

За Самосталне Градове поступак се равна по односним Уредбама, али и за ове је градове завршно уочна власт Покрајинска Управа.

Члан 220.

Жупан има позвати да се решења жупских и општинских власти држе постојећих закона и уре-

даба, и да не прелазе границе самоуправе. Зато је Жупану дато право да присуствује седницама Жупскога збора и свих Општинских представништва у Жупи, или да на њих пошаље својега заступника, и да тражи својођење записника односних седница и свако потребито разјашњење од самоуправних власти.

Чим Жупан или Покрајински Поглавица примете да су жупске и општинске власти својим решењима прекорачиле своје самоуправне границе или да су се њима огрешиле о постојеће законе, они морају укинути односно решење и забранити његово извршење. Друге власти кад то опазе треба да обавесте Жупана.

Свакоме је држављанину дато право да с овога разлога повија решења жупских и општинских власти у током о коме решава Жупану.

Против жупанова укидног решења Жупа или Општина којих се тиче имају право управити притужбу на Покрајинског Поглавицу који о ствари решава завршно.

Члан 221.

У хитним и важним случајевима, кад се не може чекати сазив Жупског или Градског Збора, Жупско или Градско Поглаварство, односно Градски Одбор, могу да додесу привремено решење за које је надлежно само представништво Жупе или Града. Та ће решења, ако их потврди Покрајинска Управа, важити док однеси Жупски или Градски Збор друкчије не реши.

Члан 222.

Жупско Поглаварство, као и општински извршни одбори именују, за самоуправну службу својих самоуправних тела, потребити број жупских, односно општинских и градских, чиновника и службеника.

Њихова права и дужности, њихова плата и одношај према претпостављеним властима установит ће се Уредбом, на основу начела који вреде за покрајинску службу, а у колико то није још учињено, они су изједначени покрајинским намештеницима, и стоје у истом службеном односу према самоуправној власти како покрајински намештеници према покрајинској.

Члан 223.

Више општина може се удружити да заједнички врше све своје административне послове, или само неке послове заједничке користи, који припадају општинској самоуправи.

И више жупа могу се удружити да заједнички врше један или више послова заједничке користи, и жупске надлежности.

Како такве заједнице врше послове, установљено је Уредбом.

Члан 224.

Самоуправа се заводи у поједине жупе и општинске особитим закључцима Покрајинског Сабора.

У Градским Општинама као и у овим Жупама и Месним Општинама у којима већина становништва зна читати и писати, самоуправа бит ће одмах заведена. У другим Општинама моћи ће се завести општинска самоуправа, само ако је у општини од преко три године отворена бар једна Народна Школа с Јавним течајем за неписмене.

У Жупама, у којима је већина становништва неписмена, не може се завести жупска самоуправа, док већи део жупских општина, који треба да обухвата и већину становништва жупе, нема од преко три године, бар по једну Народну Школу с Јавним течајем за неписмене.

Члан 225.

У Жупама у којима још није заведена самоуправа, све послове који по закону припадају Жупском Збору и Жупском Поглаварству, вршиће Жупан с Привременим Жупским Одбором, као саветодавним телом. Привременом Жупском Одбору председа Жупан, а припадају му, уз њега, четири одборника наименована од Покрајинске Управе на предлог Жупанов. Привремени Жупски Одборници узимљу се из држављана настављених у жупи, који морају имати све услове потребне за Жупске Поглаваре. Они се именују на три године, али могу бити решени службе и пре три године. Њихова служба престаје сама собом чим се у жупи заведе самоуправа.

Привремени Жупски Одборници примају годишњу плату коју им одреда Покрајинска Управа.

Члан 226.

У општинама, у којима још није заведена самоуправа, све послове који по закону припадају општинском збору и општинском одбору, решаваће Општински Начелник, с Привременим Општинским Одбором као саветодавним телом. У Привременом Општинском Одбору седе, осим начелника који им председа, четири одборника. Начелника и Привремени Општински Одбор именује Жупска Управа, између писмених чланова општине који имају пуно бирачко право.

Сви такви чланови општине изабрат ће ваљаним гласова пет кандидата који одговарају горе споменутиим условима и предлажат ће их Жупској Управи. Од те петорице Жупска Управа мора наименовати бар двојицу у Привремени Жупски Одбор, а од тих један може бити Начелник.

Начелнику одређује плату Жупска Управа.

Начелник и Привремени Општински Одборници именују се за три године, али могу бити и пре решени службе. Њихова служба престаје сама собом чим се у општини заведе самоуправа.

Члан 227.

Општинама може законом бити поверено старање за јавну сигурност и решавање других послова који припадају државним властима.

Такве послове врше у општинама, под своју личну одговорност, Општински Начелници као државни пословачи, с помоћу подређених им чиновника и службеника, а без каква утицаја Општинских Одбора и Општинских Зборова.

Жалбе против решења Општинских Начелника у пословима такве врсте управљају се Жупану који их завршице решава, у колико против решења Жупанова није законом допуштен уток на Покрајинскога Поглавицу.

Општине, док врше службу која припада државним властима, имају право на годишњу одштету из државне благајне, која се у првом реду има употребити на плату Начелнику и општинском

чиновницима. Укупни износ те одштете, као и начела за поделу на поједине покрајине и на поједине општине у њима, устанављују се законом сваких пет година. Раздеобу суме на покрајине врши, на основу закона, Државни Савет, а раздеобу на поједине општине Покрајинска Управа, по саслушању Жупских Поглаварстава.

Члан 228.

О свим државним пословима у жупи, који су поверени Жупану, а не припадају жупској самоуправи, решава, без учествовања Жупских Поглавара, сам Жупан, по налозима и удутетвима Покрајинског Поглавице, и по саслушању, где закон наређује, односних жупских саветодавних тела.

ДЕО ДЕСЕТИ.

Судска власт.

Члан 229.

Суђење се врши, и све се пресуде изричу у Владаочево име.

Члан 230.

Судску власт врше судије, делом изабрани а делом постављени. Судије се не убрајају у чиновнике већ сачињавају посебну врсту земаљских званичника.

Члан 231.

Судије су независни. У изрицању пресуде они не стоје ни под каквом влашћу, већ суде и решавају само по законима. Покрајинске Уредбе, што се тога тиче, изједначаће су Законима.

О наредбама и о свим решењима самоуправних тела, осим Уредаба, суци су дужни да воде рачуна само у колико та решења по њиховој оцени одговарају законима.

Члан 232.

Судије су у свому звању стални. Они не могу бити премештени ван новим постављењем по свом писменој пристанку.

Члан 233.

Судија може бити отпуштен из службе само на основу пресуде редовних судова или законитог дисциплинарног суда, а може преко своје воље бити привремено уклоњен са својега места само ако је против њега поведена истрага за злочин.

Члан 234.

Судија не може бити стављен у пензију против своје воље, осим кад наврши све године службе које дају право на пензију, или кад телесно или душевно тако оболу да не може дужности да врши. У последњем случају, да се судију стави у пензију, потребан је пристанак Врховног Суда, којему припада и право да одреди лекара који ће болеснога судију прегледати.

Судије имају особити пензијски фонд, заједнички с Јавним Бележницима, адвокатима и браниоцима.

Члан 235.

Судија постављењем добија годишњу плату која не може бити мања од 12.000 динара и која с годинама сама постепено расте, по одредби закона.

Судија може бити лишен пораста плате само на основу законите дисциплинарне пресуде. Осим тога аутоматичнога пораста судији може бити повишена плата само новим постављењем код вишега суда или новим законом о судачким платама.

Председник Врховног Суда и Старешине Покрајинских и Жупских Судова примају, поврх плате, годишњи додатак који им се не рачуна у пензију.

Осим своје плате и додатака, судије не смеју примати за вршење својега звања никакве друге награде ни приношећи из државне благајне.

Белешка. (Плате судија). За судије, још већег него ли за друге земаљске намештенике, вахтена се да буду што боље плаћени. Само уз тај услов могу се привући

у судачку службу најбољи правници и уопће највредније силе. Да плате буду што веће, треба да је број судија што мањи, по примеру Енглеске. Зато ваља замислити зборно суђење појединачким, с јединим наузетком Врховног Суда. Како подизањем плате расте судачки квалитет и продуктивна снага судија, не треба се бојати да би нови појединачни судије, пробрани намећу највреднијих правника и материјално добро опскрбљени, судији горе него досадашњи Зборни судови. Сувишни судачки персонал могао би се употребити за друге државне службе.

Члан 236.

Судија, док није стављен у пензију, не може се примити никакве друге земаљске службе, ни плаћене ни почасне, и осим своје судачке плате и евентуалног додатка, не сме ни у какво друго име примати новаца из земаљских благајна.

Члан 237.

Сви судије, беа обзира на плату и степен суда код којег су запослени, носе исти наслов : судија. Томе се наслову додаје судеца струка и име суда којему судија припада (на пр. Грађански Судија у Жупском суду . . . , Кривични Судија у Покрајинском Суду . . . , Судија у Врховном Суду . . .).

Председници и старешине Судова означају се тим именима.

Ниједноме судији не може се поделити други какав особити наслов, којим би се одликовао од својих другова.

Члан 238.

Све судије, осим изабраних, поставља Владалац доживотно, по двама листима у којима мора бити двапут више од кандидата, колико има упражњених места. Кандидати могу бити исти на једној и другој листи.

Листе предлажу :

за постављање судија код Жупских Судова, једну Жупски Суд, а другу Жупско Поглаварство ; за постављање Судија код Покрајинских Судова као и старешина Жупских Судова, једну Покрајински Суд, а другу Покрајинска Управа ; за постављање судија и Председника код Врховног Суда, као и Старешина Покрајинских Судова, једну Врховни суд, а другу Државни Савет.

Члан 239.

За судију може бити постављен само онај југословенски држављанин који одговара овим условима :

1. да има пуно бирачко право ;
2. да је савршено правне науке ;
3. да има бар три године праксе као судачки или адвокатски вежбањик ;
4. да је положио судачки или адвокатски испит.

За Старешину Жупског Суда може бити постављен само онај који, поред ових услова за судију, има бар три године судачке или адвокатске службе. За судију код Покрајинског Суда и за Старешину тога суда не може бити постављен ко нема бар десет година такве службе. За место Председника Врховног Суда као и за судије код Врховног Суда захтева се петнаест година такве претходне службе.

Члан 240.

Ко је отпуштен из судске службе законитом дисциплинарном пресудом или пресудом редовних судова, за непоштитне злочине, изгубио је за увек право да буде постављен за судију ма кога суда у Држави.

Члан 241.

Средници по крви, у правој линији ма у коме степену, а у побочној до четвртога степена завршно, и својта по тазбини до другог степена завршно, не могу бити чланови петог сена у Врховном Суду и не могу судити као судије другог или трећег степена о споровима о којима је такав један њихов средник или својта судио у првом степену, а ни у каквом случају не могу судити у парници, а којој је исти такав један њихов средник или својта адвокат, бранилац или Државни Тужилац

Члан 242.

Пресуда се вазда мора гласно и јасно изрећи, и онда кад је суђење било тајно.

У свакој пресуди и у сваком судском решењу мора се извести, на којим су разлозима и законским одредбама основани.

Члан 423.

Ни један суд не сме никог узимати на одговор, ако по закону није надлежан. О сукобу надлежности између судова решавају, према одредби закона, старији судови, а о сукобу надлежности између судске и административне власти Државни Савет.

Члан 244.

За грађанско суђење установљени су у Југословенској Држави ови судови :

1. Месни Судац, у седишту сваке општине ;
2. Жупски Суд, у свакој Жупи и сваком Самосталном Граду ;
3. Покрајински Суд, у главном граду сваке Покрајине ;
4. Врховни Суд, један за целу Државу, са седиштем у Загребу.

Ови судови суде о грађанским споровима свих држављана па и самога Владоца.

Члан 245.

У свакој је општини један изабрани Месни Судац, којег на три године бирају чланови општине изгодничком већином гласова. Право бирања припада свима којима припада право бирања Општинског Збора, а може бити изабран за меснога судца сваки општинар с пуним бирачким правом.

Веће општине и градови подељени су Уредбом у судске одсеке, и за сваки одсек бира се посебни Месни Судац.

У општинама у којима још није заведена самоуправа, члановима општине не припада право бирања Меснога Суда. У тим општинама Жупски Суд, по савештању Општинског Одбора бира Привременог Месног Судца, којему престаје мандат заведењем Самоуправе у односној општини.

Члан 246.

Месни Судац суди по мањим имовинским споровима који су му по закону дати на суђење.

Закон такођер одређује у колико се пресуде Меснога Судца могу повијати призивом на Жупски Суд.

Члан 247.

На челу Жупског Суда је Старешина Жупскога Суда који врши административни надзор над постављеним и изабраним судијама и свим судским чиновницима и саопшеницима у жупи, али нема никаквог утицаја на суђење подређених судија.

Члан 248.

У жупском Суду не суди се зборно већ сваки судија сам независно врши судску власт у своме кругу. У сваком су Жупском Суду два или више постављених Грађанских Судија, који у првом степену суде о свим грађанским спорозима, који по закону не спадају под надлежност Меснога Суда или Покрајинскога Суда.

Старешина Жупског Суда врши то суђење у седишту Жупе и у блиској околици, а други судије у осталим деловима Жупе, задржавајућ се, колико треба, у другим важнијим местима Жупе, према распореду што га сваке године учини Старешина Жупског Суда по саслушању Жупског Збора.

Самостални су Градови поделени у Судске одеке, и за сваки одсек постављен је један судија за грађанске спорове. Број грађанских судија у појединим жупама и границе одека у Самосталним Градовима одређује Врховни Суд на предлог Покрајинског Суда, а по саслушању Покрајинске Управе.

Белешка. (Обилазни судије). Да народу суд буде приступачнији, судије ће обилазити жупу, те ће се ради суђења задржавати или жупског места, не само у местима где је по пређашњој уредби постојао срепски (кортарски) суд, већ и у свим другим важнијим местима у жупи. Тако ће се народу приштедити велики трошкови и дангуба путовања к суду.

Члан 249.

О призивима против пресуда Месних Судаца, у колико су по закону допуштени, коначно решава Жупски Суд, а односне пресуде изриче Старешина Жупског Суда, или ако је он спречен, судија којему је он то суђење поверио.

Члан 250.

Поред судија који суде о грађанским спорозима у сваком је жупском суду Судски Канцелар

рија, један Овршни Уред који се стара за извршење судских пресуда, и један Грунтови Уред који држи Грунтовне (Земљишне) Књиге. Тим уредима стоје на челу Судски Опремач, односно Судски Овршитељ и Судски Грунтовишчар, који нису судије, већ спадају у ред државних чиновника судске струке.

Члан 251.

Код свакога је Жупског Суда један изабрани Судац Старатељ који решава старатељске и оставинске послове, држи у похрами писмене опоруке (тестаменте), и уједно врши службу Потпредседника и извештеља у Жупском Старатељском Већу.

Суца Старатеља бирају патристичком већином гласова држављани с пуним бирачким правом који су настањени у жупи.

За Суца Старатеља може бити изабран правник који има све услове потребне за Народнога Посланика и преко тога бар десет година судачке, адвокатске или јавнобелешничке службе, а није пагубно право да буде постављен за Судију.

Судац Старатељ бира се на десет година, а плата му је уређена законом. Он може бити поновно биран, а свргнут може бити само по пресуди законите дисциплинарне власти.

У Жупама у којима још није заведена самоуправа, Суца Старатеља бира Покрајински Суд, на предлог Жупског Суда, а по саслушању Привременог Жупског Одбора. Таквоме Суду Старатељу остаје служба сама собом заведењем самоуправе у односној жупи.

Белешка. (Суци Старатељи). Пошто је код судца старатеља главно да добро позна месне прилике и да уздана поуздање својих мештана, најбоље ће бити ако се нареду односнога краја препусти слободан избор највећу жупи који имају потребну научну спрему. Тако ће се моћи годно употребити и старије правници који не могу иначе да служе народу.

Члан 252.

Код сваког жупског суда један изабрани Јавни Белешник с једним или више помоћника, ставља на писмо приватно-правне уговоре и чува односне исправе. Помоћници Јавнога Белешника задржавају се преко године, ради састављања уговора, одређено време у важнијим местима жупе, осим жуп-

скога места, по распореду што га свака годишњичина Старешина Жупскога Суда по саслушању Жупскога Одбора.

У Самосталним Градовима помоћници Јавнога Бележника могу уредовати у разним деловима града, али се све исправе чувају на једном месту код Јавног Бележника.

Број помоћника Јавнога Бележника одређује Врховни Суд на предлог Покрајинског Суда, а по саслушању Покрајинскога Управе.

За Јавнога Бележника траже се пет чедови као за Суда Старатеља. Пети бирачи и њега бирају на 10 година, а свргнут може бити само по пресуди законитог дисциплинарног суда.

У Жупама у којима још није заведена Самоуправа, Јавни се Бележник поставља истим начином и на исто време као Судац Старатеља.

Јавни Бележник сам узимље себи помоћнике из реда бележничких приправника, који су у правима наједначени са судачким и адвокатским приправницима.

Плата Јавних Бележника и њихових помоћника одређена је законом.

Белешка. (Јавни бележници). Што је казано за суче старатеље, вреди и за јавне бележнике. Место да та овава попувају владе, пасрађујућ њиме страначке услуге, за народ је корисније, а уједно и праведније да се именовање јавних бележника остави народу, који тим званичницима поверава најделикатније послове.

Члан 253.

На челу Покрајинскога Суда је Старешина Покрајинскога Суда, који врши административни надзор над свим судијама, судским чиновницима и суджбеницима, и над Јавним Бележницима у Покрајини.

Ни у Покрајинском Суду нема зборног суђења, већ сваки судија сам независно суди у своје кругу.

Члан 254.

Покрајински Суд решава о призивима против свих пресуда Жупских Судова у грађанским споровима.

Законом је одређено, о којим призивима он суди завршно, а у којим је споровима допуштено утећи се против његове пресуде на Врховни Суд.

Члан 255.

Покрајински Суд суди у првом степену о овим споровима:

1. о тражбама оштећенога држављанина за накнаду штете, за коју он тврди да је настала преступном званичне дужности којег судије или судског чиновника;

2. о издосу што се има платити у име накнаде оштећеноме држављанину на основу пресуде Државнога Савета, којом је утврђена лична одговорност земалскога званичника који је преступом своје званичне дужности повредио право тузитељско;

3. о свим имовинским тражењима управљеним против Државе и Покрајина, без обзира да ли се оснивају из наслову приватног или јавног права.

Члан 256.

У Покрајинском Суду има један или више судија за првостепено суђење, затим више судија за решавање призива против пресуда Жупских Судаца, и један или више судија за решавање утока против других решења Жупских Судова свим пресуда, као и против решења Жупског Овршитеља и Грунтовничара.

Члан 257.

Код Покрајинског је Суда један изабрани Покрајински Судац Старатеља, који коначно одлучује о утоцима против решења Жупских Судаца Старатеља. Покрајинског Суда Старатеља бира на десет година Покрајински Сабор између људи који имају све услове потребне за Жупског Судаца Старатеља.

Члан 258.

Врховни Суд којему је на челу Председник решава призиве против пресуда Покрајинског Суда, у грађанским споровима у којима првостепено суђење припада Покрајинском Суду, и одлучује у трећем степену у грађанским парницама и спорним питањима, о којима у првом степену решава Жупски Суд, у колико је законом допуштено утећи се Врховном Суду.

Врховни Суд решава све послове у сенатима застављеним од три судије.

Члан 259.

Врховни Суд може, по предлогу Покрајинске Управе одредити да се код неких Жупанских и неких Покрајинских судова појединим судијама повери суђење само о трговачким, или само о индустријским, радним, поморским, рударским, бурзовним или другим каквим особитим споровима, ако у тој Жупи или покрајини има толико спорова таке врсте да се само њима може запослити један судија.

За суђење о тим споровима вреди законом установљени посебни поступак.

Члан 260.

Кривично суђење врше :

1. Општински суд, у средишту сваке општине ;
2. Жупански Суд, у свакој жупи ;
3. Поротни Суд, у свакој жупи ;
4. Покрајински Суд, у главном граду сваке Покрајине ;
5. Врховни Суд у Загребу.

Члан 261.

Општински је Суд састављен од Општинског (Градског) Начелника као председника, и двојице Општинских Судаца, изабраних на 3 године. Општинеке Судије бирају већином гласова они који имају право бирања Општинског Збора. За Општинеке Судије могу бити изабрани само чланови општине с пуним бирачким правом. У општинама у којима још није заведена Самоуправа, члановима општине не припада право бирања Општинских Судаца. У тим општинама Жупански Суд, по саветушању општинског одбора, бира привремене Општинеке Судије, којима престаје мандат завелем самоуправе у односној општини.

Општински Суд суди већином гласова о свим преступцима који се казне на основу покрајинских Уредаба као и на основу решења Жупанских, Градских и Општинских Представништва. Против његових пресуда допуштен је апел на Жупански Суд.

Већи градови подељени су Уредбом у судске одеке, и за сваки се одсек бирају по два Општинска

Суда, а Градско Поглаварство поставља сваком одсеку за председника једнога својега члана или другога Градскога Зборника.

Члан 262.

У сваком је Жупанском Суду један или више постављених Полицијских Судија који суде о свим преступцима што се казне на основу закона, а који не спадају под надлежност Поротног Суда. Осим тога ти суди завршно решавају призиве против пресуда Општинских Суда.

Један Полицијски Судија суди у жупанском месту преступе почињене у том месту и блиској околици, а други према потреби обилази жупе те се задржавају у другим важнијим местима.

У самосталним градовима сваки Полицијски Судија суди у једном одсеку града. Број Полицијских Судија у појединим Жупама и границе одсека у Самосталним Градовима одређује Врховни Суд, на предлог Покрајинског Суда, а по саветушању Покрајинске Управе.

Члан 263.

Сви злочини и све политичке кривиче, биле почињене штампом или иначе, спадају под суђење пороте.

У свакој је Жупи поротни суд састављен од дванаест поротника који суде о кривичи, и једнога постављенога судије (Поротнога Судије) који води расправу и, на основу пресуде поротника и закона, одређује казну.

Поротни се Суд сакупља, према потреби, у жупанском месту и другим важнијим местима жупе, и зато Поротни Судија сваке године обилази Жупу, према распореду што га сваке године учини Старешина Жупскога Суда по саветушању Жупскога Одбора.

О кривичним делима за које је надлежан поротни суд, води истрагу Поротни Судија, а против свих његових решења у истрази одалучује Порота.

Члан 264.

У Покрајинском су Суду постављени један или више црквених судија за кривичне послове, који

— 94 —
решавају о притужбама против првостепених пресуда Подлишњских судија.

Члан 265.

Врховни Суд коначно решава о пресудама поротних судова као касациони суд за целу Државу. Врховни Суд решава и о утоцима против одређења казне досуђене пресудом поротног суда, такођер у ономеу читаве Државне области.

Врховни суд решава све послове у сенатима састављеним од три судије.

Члан 266.

Код свакога је Жупског и Покрајинског Суда као и код Врховног Суда, измиштен потребни број судских чиновника и службеника, да помажу судијама у вршењу њихове дужности.

Све судске чиновнике и службенике именује Државни Повереник за правосудје, по предлогу Председника Врховног Суда, односно Старешине Покрајинског или Жупског Суда.

Члан 267.

Законом је поближе установљено судско уређење, судски поступак и надлежност судова, као и плате судија, судских чиновника и службеника, те Судаца Старатеља и Јавних Бележника.

Та се питања не могу никако друкчије уредити осим законом.

Члан 268.

Нови судови, нова места судија, и нова места Судаца Старатеља и Јавних Бележника могу се установити само законом.

Кад је код некога суда постављено више судија за исту врсту послова, тај се број може, према броју послова, смањити или повећати закључком Врховног Суда, на предлог суда којег се тиче, а по саслушању Покрајинског Управе.

Члан 269.

У седишту свакога Жупског Суда постављен је један Државни Туžilцац с налогом да у име

— 95 —
Државе подиже и пред судом заступа тужбе за аличне и за друге кривце за које је по закону надлежна порота. Државни Туžilцац именује под своју личну одговорност своје заступнике код Општинских Судова. Тужбе за финансијске преступе пред Жупским Судом заступа Финансијски Жупски Надзорник или његов заменик којег именује Жупан.

У седишту свакога Покрајинског Суда постављен је Велики Државни Туžilцац, који надзире Државне Тужнице у Покрајини, а у седишту Врховног Суда Врховни Државни Туžilцац, који надзире једне и друге.

Државне Тужнице, Велике Државне Тужнице и Врховног Државног Тужнице именује Владалац на предлог Државног Повереника за Правосуђе.

Члан 270.

Установа адвоката и судских бранилаца уређења је законом. Њима је престо вршење звања у месту што га сами по вољи изаберу, на основу особитог државног испита, који могу полагати после три године адвокатске или судске праксе.

Судија, који већ три године врши своје звање, може у свако доба постати адвокат, одрекавши се судачке службе; само за првих пет година не може вршити адвокатско звање у местима где је последњих пет година служио као судија.

Члан 271.

У седишту свакога Покрајинског Суда постављен је један Државни Адвокат с потребним бројем помоћника, који је звац да пред грађанских судовима заступа имовинска права Државе.

Државни Адвокати су државни чиновници који се примају у службу на основу адвокатског испита.

Слободно им је, кад се одреку државне службе, да врше приватно адвокатско звање без икаквог новог испита.

Члан 272.

О повредама уставних права од стране земљских власти суди, на жалбу повређенога, Државни

Савет, који пресудом изриче, а чему је уставно право било повређено, и уједно одређује све што треба да се повреда исправи, као и казну оному који је повреду скривно, ако је повреда настала преступом званичне дужности.

Члан 273.

Државни Савет суди такођер, на жалбу повређенога држављанина, о повреди других његових права, ван уставних, почињеној каквим противаконитим решењем против којег нема даљег утока, или каквим пропуштањем ма које земалске власти, осим законодавне и судске. Ако Државни Савет нађе да је право жалитељево повређено, он ће ту повреду утврдити пресудом, а ако је повреда настала решењем власти, уништић ће то решење и наредит ће да се поновно поступа по закону. У исто време одредит ће и казну ономе, који је повреду скривно, ако је повреда настала преступом званичне дужности.

Белешка. (Одговорност власти пред судом). По овом и следећим члановима, држављанин може да добије задовољство и накнаду штете за повреду нанесену му од земалских власти. Само овака установа може да заштити држављане од самовоље чиновника.

Члан 274.

Ако држављанин, који је у свом праву повређен, захтева и накнаду штете која му је том повредом настала, Државни ће Савет утврдити је ли повреда настала преступком званичне дужности, па ако се увери да јест, нарећи ће и лично одговорност званичника чијом је кривњом штета настала.

На основу те пресуде оштећени држављанин може тражити накнаду штете код надлежнога грађанскога суда, и зато може тужити или односног кривца сама, или саму државу, или обоје заједно.

Члан 275.

Држављанин оштећен повредом права почињеном од судија или судских чиновника, кад по судском поступку не може да се жали старијем суду, може тражити посебном тужбом накнаду за штету која му је настала преступом званичне

дужности односног судије или судскога чиновника. За ту тужбу није потребно претходно утврђење Државнога Савета, већ и о одговорности и о накнади суди Покрајински Суд.

Оштећени може тражити накнаду од самога кривца, или од саме државе, или од обојице уједно.

Члан 276.

За кривце које се казне по одредбама кривичног закона и по другим опћим казним прописима, суди се по тим опћим одредбама свим држављанима без разлике.

За злочине који се казне по кривичном закону суде свим држављанима редовни поретни судови. Дисциплинарни судови суде за посебне преступе службених дужности.

За посебне војничке злочине суде војницима војни судови.

Грађанским лицима и војницима који живе под заставом, никада и ипак не могу судити војни судови, нити се они могу судити по војним законима.

Члан 277.

У случају великих немира, или необично честих злочина убијства, разбојства, отимачине, великих крађа, палежа и сличних тежких дела, може се посебним законом, привремено и у одређеним Јунама или Покрајинама одузети суђење неких врста злочина пороти и поверити их преком суду.

Преки суд сачињава пет постављених судија, који суде по посебном преком поступку одређеном законом.

Члан 278.

У случају рата, о злочинима који угрожавају војну силу државе, суде ратни судови, за које је законом одређен састав, поступак и надлежност.

Ратни судови могу започети своје деловање само на основу посебног закона, а њихова надлежност по себи престаје даном престанка ратнога стања.

Члан 279.

Изувевши два предидућа случаја не могу се ни под каквим именом установити ванредни судови нити поверити суђење лицима која нису редовни законити судије.

ДЕО ЈЕДАНАЕСТИ.

Финанције.

Члан 280.

Држављани су дужни сносити све законито одобрене порезе и друге терете државне, покрајинске, жупске и опћинске.

Никакав државни терет не може се установити, изменити ни укинути без одобрења Народне Скупштине, никакав покрајински без одобрења Покрајинског Сабора, никакав жупски без одобрења Жупског Збора, нити икакав опћински без одобрења опћинског представништва.

Члан 281.

Под надлежност Народне Скупштине потпадају: лични порез на доходак, који је главни државни порез, и сви други непосредни порези, осим покрајинских; затим сви посредни (индиректни) порези; царине; монополи; државне таксе, и уопће сви други намети, осим оних који су Уставом или законом одређени за покриће трошкова самоуправне службе.

Покрајинама су остављени за покриће трошкова покрајинске самоуправе непосредни порези на земље, на куће, на радње, и на приходе од неваца. Поред тих покрајинских пореза Покрајински Сабори могу ударати законом допуштене приресе на државне порезе и законом прописане покрајинске намете.

Жупска и опћинска представништва могу намећати, у колико закон допушта, приресе на покрајинске и на друге порезе, као и законом прописане жупске, односно опћинске намете.

Члан 282.

Порез се плаћа по имућности и по начеду постепенога повећавања размера тако да држављани, што су год имућнији, све то веће плаћају, не само бројно већ и размерно.

Члан 283.

Нико се не може ослободити од плаћања пореза, нити му се законом прописани порез може смањити, ван случаја које је закон предвидео.

Државна имовина као и имовина самоуправних тела не потпадају ни под какве јавне терете. Владалац и чланови Краљевскога Дома плаћају порезе као и сви други држављани.

Члан 284.

Сви се терети одобравају само за једну годину, и могу се почети побирати тек по законитом одобрењу.

Члан 285.

Сваке године Влада мора поднети Народној Скупштини, у првој седници њенога редовног сазива, за идућу годину, државни предрачун, у који морају ући сви приходи и расходи државни, осим оних који се тичу железнице и претаништа.

Предрачун, пре него што га Народна Скупштина узме у претрес, треба да је дат на проучење Државном Финанцијском Савету који мора о њему дати примено мишљење Народној Скупштини.

Члан 286.

Државни се Предрачун има најпре претрести у Посланичком па у Представничком Дому.

Посланички Дом може предложене поједине ставке Предрачуна повећати, смањити, и изоставити.

Представнички Дом не може изоставити, смањити ни повећати терете које је Посланички Дом одобрио. У том погледу Представнички Дом може једино предложити Посланичком Дому измене, које Посланички Дом може по својој вољи усвојити или одбити.

Ако се у чему другом што се тиче предрачуна два Дома не могу сложити, Народна ће Скупштина о томе решити у скупој седници.

Члан 287.

Ако Народна Скупштина није могла да утврди нови Државни Предрачун пре почетка рачунске године, она може привремено предузети предрачун истеке рачунске године све док нови предрачун не буде утврђен.

Ако је Народна Скупштина распуштена или одложена пре него што реши предрачун, Владалац може предузети, уз приетанак Државног Савета, предрачун истеке рачунске године најдуже за три месеца.

Члан 288.

Покрајинска Управа мора поднети Покрајинском Сабору у првој седници његова редовног годишњег сазива покрајински предрачун за идућу годину.

Ако Покрајински Сабор не би решио предрачун за шест недеља, рачунајућ од дана кад је предрачун изнесен у саборској седници, Покрајински је Поглавица овлаштен да пошаље покрајински предрачун на одобрење Државном Савету. У колико га Државни Савет одобри, предрачун ће важити као да га је Покрајински Сабор одобрио.

Члан 289.

Најмање на четрдесет дана пре свршетка сваке рачунске године, Жупским и Градским Већима као и Градским и Општинским Зборовима мора бити поднесен на одобрење самоуправни предрачун за идућу годину.

Ако неко жупско или општинско представништво не би одобрило предрачун месец дана пре свршетка рачунске године, Жупан ће послати тај предрачун на одобрење Покрајинској Управи, па у колико га она одобри, важит ће као да га је одобрило представништво односнога самоуправнога тела.

Члан 290.

Покрајински Предрачун, покрајински прирези на државне порезе и сви други покрајински терети подвргнути су потврди Државног Савета.

Жупски и општински прирези на покрајинске и на државне порезе, и уопће сви жупски и општински терети, подвргнути су потврди Покрајинске Управе, а тако исто и предрачун одобрен од жупских и општинских представништава.

Члан 291.

Ако поједине Покрајине не би могле да својим приходима покривају трошкове самоуправе, дават ће им се, за све време док то стање буде трајало, из Државне касе новчана припомоћ коју ће сваке године одредити Народна Скупштина на предлогу Државног Савета.

Припомоћи из државне касе давати ће се и за поједине струке покрајинске самоуправе, у колико је то опће корисно за државу.

Члан 292.

Никакав се трошак не може учинити из јавне касе, ако његово покриће није предвиђено државним предрачуном или предрачуном каквога самоуправног тела, или пак посебним Законом или Уредбом, те ако односна ознака није потписана од чиновника или званичника који су на то овлашћени законом или Уредбом.

Члан 293.

Никакав тајни државни трошак, као ни трошак који се без ближе ознаке ставља на располагање државним властима, не може бити одобрен без писмене изјаве Владалаца да ће бити употребљен на корист државе. Ту изјаву мора премапотписати Председник Владе и Државни Повереник, којему се трошак ставља на располагање.

Самоуправним властима не могу се одобрити таки тајни или неодређени трошкови.

Члан 294.

Не сме се прекорачити никакав издатак предвиђен у државном предрачуном.

Новац предрачуан за једну сврху не сме се трошити на другу. Пренашање сума из једне предрачуанске ставке у другу допуштено је само на основу нарочитог закона.

Уштеда једне ставке предрачуна, или рачуанске године може се утрошити само у сврхе које буду одређене нарочитим законом. То исто вреди за трошкове по предрачуану самоуправних тела, где су прекорачења и измене дозвољене само решењем односног представништва.

Члан Владе, државни чиновници и други јавни управници који јавни новац потроше без законитог покрића или прописаног платежног налога, или који прекораче предрачуану издатак, или потроше новац за нешто за што трошак није био одобрен, губе за казну бирачко право за време које Државни Савет одреди пресудом.

Члан 295.

Државни доходи употребит ће се у првом реду на намрење доспелих интереса и амортизације државнога дуга.

Јединствени Југословенски Државни дуг сачињавају државни дугови пређашњих краљевина Србије и Црне Горе, земаљски дуг Босне и Херцеговине, покрајински дугови земаља које припадаху бившој Аустро-Угарској Монархији, део државних дугова те монархије, који је међународним уговорима био наметнут Југословенској Држави као њеној наследници, и све друге међународне обавезе у поводу ослобођења крајева који припадаху Аустро-Угарској Монархији, тако да ће све ново устројене Покрајине Југословенске Државе бити чисте од покрајинскога дуга.

Каса Државнога Дуга стоји под надзором Народне Скупштине на основу правила која су уређена законом.

Члан 296.

Без пристанка Народне Скупштине не може се Држава задужити.

Влада је дужна да Народној Скупштини поднесе Врховном Контролом оверени тачан извештај, да ли су финансијски уговори закључени и извршени у смислу закона.

Ниједно самоуправно тело не може се задужити без пристанка његова представништва.

Члан 297.

Влада мора поднети Народној Скупштини, најдаље за две године по закључку рачуанске године, рачун за ту годину, са примедбама врховне прегледне власти (Врховне Контроле).

Члан 298.

Врховна Контрола има осам чланова које бира Посланички Дом из листе предложене од Државног Савета. За свако непразњено место Државни Савет мора предложити два кандидата који удовољавају законским условима.

Из средине Врховне Контроле Владалац поставља председника и потпредседника на пет година.

За чланове Врховне Контроле могу бити изабрани југословенски држављани с пуним бирачким правом, који су по звању виши финансијски или виши рачунарски чиновници, у државној или покрајинској служби, или који су банковни управитељи или управитељи Задружних Савеза, а који имају укупно бар десет година финансијске, рачунарске, банковне или задружне службе. Председник и још бар три члана морају бити изучени правници.

Чланови се Врховне Контроле бира у на десет година. Од чланова који су први пут изабрани, иступају после пет година четири, које ждреб одреди. Тако се унапред сваких пет година обнавља половина чланова.

Чланови Врховне Контроле примају по 36.000 динара годишње плате и имају право на пензију под истим условима као Државни Саветници. Председник прима преко плате 12.000, а потпредседник 6.000 динара годишњег додатка. Чланови Врховне Контроле не могу да врше никакву другу јавну службу или звање. Што се тиче тога као и пензије и губитка службе, вреде за њих исти прописи као за Државне Саветнике.

Члан 299.

Врховна Контрола има дужност да прегледа, исправља и ликвидује рачуне оне државне ад-

министрације и свих оних који су дужни подлагати рачуне према државној каси. Она нази да се не прекорачи ниједан издатак по државном предрачуноу, и да се не догоди никакво пренашање сума из једне предрачунске ставке у другу.

Све власти које имају право дозначивати новац код какве државне касе дужне су елати Врховној Контроли, по закључку рачунске године, некад у тој години утераних и потрошених новца и завршни годишњи рачун.

На основу завршних рачуна свих државних управа Врховна Контрола саставља Државни завршни рачун и издодaje му своје примедбе, које је Влада заједно са завршним рачуном дужна изнети пред Народну Скупштину.

Врховна Контрола надзире рачунарства свих државних и самоуправних власти, једнима и другима обавезно пропишеје правила за рачунски поступак и пропише за руковање касама, и према својој увиђавности може одредити преглед сваке јавне касе и ликвидације односних рачуна.

Кад Врховна Контрола, на основу својега некуства, нађе да би у интересу државе требало изменити нека административна уређења, она је звана да предложи Влади потребне измене, и да то у исто време саопшти и Народној Скупштини.

Врховној Контроли придељен је потребити број рачунареких чиновника и службеника који јој помажу у вршењу дужности.

Све ове државне намештенике именује сама Врховна Контрола.

Члан 300.

Државно имање сачињавају сва покретна и непокретна добра и сва имовна права која ће Држава прибављати као своја, као и сва она добра и имовна права која су до осеовања Југословенске Државе припадала њеним саставним деловима, под именом државнога, земаљскога или покрајинскога имања, изузимљућ једино она добра која ће сачињавати покрајинско имање ново устројених југословенских Покрајина.

Покрајинско ће имање сачињавати ова досад државна, земаљска или покрајинска добра у области односне нове Покрајине: а) руде, б) шуме, в) водене снаге и г) све зграде и новчани фон-

дови намењени школама, болницама и другим добротворним заводима, као и властима, уредима и установама који по Уставу потпадају под покрајинску самоуправу.

Члан 301.

Без пристанка Народне Скупштине непокретно државно имање не може се отуђити, ни заложити, ни иначе оптеретити, а тако ни покрајинско, жупско и опћинско непокретно имање, без пристанка односнога самоуправног представништва.

Члан 302.

Имовинска поравнања у којима учествују као уговоратељи држава или покрајине потпадају под одобрење Државног Савета, а таква поравнања у којима учествује као уговоратељи жупе или опћине подвргнуте су одобрењу покрајинске управе.

Члан 303.

Најамна управа побирања свих државних доходака поверена је Државном Поверенику за финансије.

За одмеривање пореза постоје Порезни Одбори (Жупски, Покрајински и Државни) који су, на основу закона, састављени од представника државе, самоуправних тела и порезника.

Државном Поверенику за финансије подређени су Управа Монопола, Главна Државна Каса, Ковница новца, Дирекција Државнога Дуга, и 12 Финансијских Дирекција са 12 Покрајинских Благајна, у свакој покрајини по једна.

Преко Финансијске Дирекција Државни Повереник за Финанције врши управу над државним имањем, порезним уредима, царинарницама, финансијском стражом и катастарском евиденцијом у појединим покрајинама. За сваку од тих пет струка постављен је по један Покрајински Надзорник, а сви ти надзорници подређени су Покрајинском Поглавници који је, као председник Финансијске Дирекције, за целу финансијску управу одговоран Државном Поверенику за Финанције. Уз бок сваком Покрајинском Поглавници постављен

је, као његов стручни помоћник и заменик, један Финансијски Директор.

Финансијски уреди по жупама подређени су Финансијској Дирекцији, а надзор над њима врши Жупан преко Финансијског Жупског Надзорника, који је у томе његов помоћник и заменик.

Главна Државна Каса стоји под надзором Народне Скупштине на основу правила утврђених законом.

Члан 304.

Право монопола припада Држави и не може се пренети на другог.

Монополске установе подређене су Управи Монопола која зависи од Државног Повереника за Финанције.

Члан 305.

Свака Покрајина има својега Покрајинскога Ревизора који, с помоћу својега заменика и подређених рачунареких чиновника и службеника, прегледа, исправља и ликвидује рачуне свих самоуправних администрација у покрајини, на захт да се не троши мимо и преко предрачуна. Покрајинскога Ревизора и његова заменика бира на десет година Покрајински Сабор. За обојицу се тражи да испуњавају услове потребите за чланове Врховне Контроле. Пристављени им рачунски чиновници и службеници предају у ред покрајинских намештеника, а поставља их Покрајинска Управа на предлог Ревизора.

Никаква новчана дознака на покрајинску касу не вреди ако није супотписана од Покрајинског Ревизора.

Покрајински Ревизор израђује по закључку сваке рачунске године покрајински завршни рачун који се с његовим примедбама износи на одобрење Покрајинског Сабору, најдаље пре измака друге идуће године.

Члан 306.

По закључку сваке рачунске године Жупска и Градека Поглаварства дужна су послати завршни жупски рачун Покрајинском Ревизору.

Општински и Градеки Одбори дужни су исто тако послати завршни рачун општине Жупском Поглаварству, које ће саставити изказ свих општинских завршних рачуна, па га послати Покрајинском Ревизору с потребним исправама.

Покрајински ће Ревизор по прегледу жупских и општинских рачуна приопћити своје примедбе Покрајинској Управи, а ова ће према њима издати обавезна решења, да се погрешке и недостатци у рачунима исправе, и предузети све друге потребне мере.

Члан 307.

Покрајинска Управа дужна је да се честим прегледом каса и рачунских ликвидација подређених самоуправних власти, увери о начину повољности управе. Покрајински је Ревизор дужан да за ту сврху сваки пут стави Покрајинској Управи на располагање потребни број рачунских чиновника.

Покрајински Ревизор стоји под надзором Врховне Контроле и дужан је вршити сва неопходна стручна учешћа.

ДЕО ДВАНАЕСТИ.

Школе.

Члан 308.

Држава се стара за уздржавање школа, у којима ће деца свих држављана добити опћу наобразбу потребну за савремени живот, и изљати угађ у моралном и народном духу, који ће од њих учинити значајне људе и добре држављане. Тој сврси служе Народне Школе које се у читавој области државној о државном трошку сенивају и уздржавају, под управом народних школских власти, а под надзором државе.

Белешка. (Држава и школа). Одношај државе према школи треба да је посебне дружтељи него ли је н. пр. био у Аустрији. Аустрија се као чиновничка држава старала да што лакше и што више чиновника узгоји па је зато уздржавала о државном трошку толике средње

школе, док је масу народа, особито сељака пуштала у незнању. Аустрији су сељаци смислили да плаћају порез и да дају синове у војску, и те су дужности то боље прихватили, што су били неукији. Насупрот демократска држава, која почива на народу, мора се старати да широким народним слојевима даде што темелитију вишу наобразбу. У то треба да се држава стара за вишу наобразбу најдаровитије деце из народа, која о свом трошку не би могла похаћати високе школе, па би без државне помоћи остала као благо у земљи закопано. Што се тиче високе наобрабе других држављана, синовима богатјих породица није треба државне припомоћи, а за сиремахе који немају способности и високе школе. За управу Народних Школа усвојено је модерно начело да њима имају да управљају родитељи школске деце скупа са учитељима, под надзором државних власти.

Члан 309.

Држава подупиरे вишу знаветвену и уметничку наобразбу делењем новчаних потпора (стипендија) одличним, а сиромашнијим ученицима који после Народне Школе хоће да, у средњим, стручним и вишим школама, у Држави или на страни, стекну вишу вићу или особиту стручну или уметничку наобразбу. Основање и удржавање таквих школа у држави препуштено је самоуправним телима и приватним потхватима, а земаљским је школским властима, на основу закона, придржано право одобрења научне основе и трајнога надзора над сваком таквом школом.

Члан 310.

Школовање у Народној Школи, које траје не мање од осам година, бесплатно је и обавезно за све држављане.

Посведочење Народне Школе служи држављанину као доказ да зна читати и писати, када тражи да му се призна пуно бирачко право.

Члан 311.

У Народним Школама државни је језик редовно и наставни.

Ако у неком месту има сто или више деце другог материјег језика у годинама похаћане Народне Школе, којима родитељи желе да им се даје подука у материјег језику, државна је власт дужна да у односом месту оснује Народну Школу с тим језиком као наставним.

У свим школама другог језика државни језик учит ће се као обавезни предмет.

На жељу већине родитеља инојезичне школске деце која имају право на основање Народне Школе у свом језику, моћи ће се у односом месту основати двојезична Народна Школа, у којој ће се један део наука предавати у државном језику, а други у материјег језику деце.

Инојезичне Народне Школе могу похаћати само деца односнога материјег језика, ван ако у школској опћини нема никакве друге Народне Школе.

У месту у којему је веће од једне петине становника другог материјег језика, а где нема Народне Школе у истом језику, деца тог језика моћи ће да у Народној Школи уче свој материјег језик као слободни предмет.

Члан 312.

Основање приватних основних школа може се само изузетно и привремено допустити самоуправним телима, друштвима и појединцима, док се у односом месту не оснује Народна Школа.

Приватне основне школе морају у славном бити уређене као Народне Школе. Оне се не могу отворити без изричног допштења државне власти, која их у свако доба може затворити или узети под земаљску управу.

Ради постигнућа пуног бирачког права ученици који су свршили основну школу, треба да подложе испит код Народне Школе и да од ње добију посведочење.

Члан 313.

За узгој наставника за Народне Школе, удржавају се о трошку државне Учитељске Школе којих мора бити у свакој Опћини бар две, то јест једна мушка и једна женска.

Члан 314.

За Народне Школе у свакој Опћини стара се Опћински Школски Одбор, а над њим назн Жупски Школски Одбор.

Општински је Школки Одбор састављен од представника родитеља и учитеља. Прве (3 до 5 Школеких Одборника) бирају држављани једнога и другога пола који живе у законитом браку у однесној општини као и удовци и удовице са децом, који имају пуно бирачко право. Представнике учитеља (1 или 2 Школека Одборника) бирају сви учитељи Народних Школа у општини. Између чланова Општинског Школког Одбора Жупски Школки Одбор поставља једнога за Председника а другога за Потпредседника Општинскога Школког Одбора.

Градеке се Општинске могу, решењем Покрајинског Школког Одбора, разделити у више школских одеака, и за сваки одеак може се установити особити Одесчни Школки Одбор с петим кругом рада као Општински Школки Одбор.

Члан 315.

У свакој је Жупи и у сваком Самосталном Граду Жупски Школки Одбор који се, на основу темељног школског закона, а према месним приликама, стара за уређење Народних Школа у општини, за раздиобу школског времена, за најирискладнија научна средства, за надзор над животом школске младежи и за извршавање прописа школског закона и налога претпостављених школских власти (Покрајинског и Народног Школког Одбора).

Жупски Школки Одбор врши своју дужност у општинама с помоћу Општинских Школеких Одбора, водећи рачуна и о особитим приликама појединих општина према предлозима које му Општински Одбори поставе.

Жупски Школки Одбор састављен је од осам чланова: четворицу као представнике родитеља, бирају представници родитеља у свим Општинским Школеким Одборима у жупи, двојицу, као представнике учитеља, бирају учитељи Народних Школа у жупи, а двојица су чланови по праву: Судач Старатељ и Жупски Лекар.

Жупски Школки Одбор непосредно је подређен Покрајинском Школког Одбору, који између чланова Жупског Школког Одбора поставља једнога за Председника а другога за Потпредседника томе Одбору:

Члан 316.

Највиша Управа над Народним Школама и еродним установама, као и стручни надзор над свим школама у држави припада Народном Школког Одбору, а врховни политички и финансијски надзор над свима врши Државни Повереник за Народну Просвету, који се има старати да школа не дође у опреку с циљевима државе, и да се државни новци одређени за школе корисно троше на што су намењени.

Управну власт над Народним и стручну надзорну власт над свим школама у Покрајини врши Покрајински Школки Одбор, који је зависан од Народног Школког Одбора; државни надзор као и финансијски надзор у име самоуправних тела припада Покрајинском Поглавници, који га врши преко Школког Ревизора.

Члан 317.

Покрајински Школки Одбор има укупно четриасет чланова, од којих шест представника родитеља бирају представници родитеља у свим жупским одборима у Покрајини, три представника бирају учитељи Народних Школа у Покрајини, такођер три представника наставници високих, средњих и стручних школа у Покрајини, дочим су по праву чланови Покрајински Судач Старатељ и Покрајински Лекар.

Имеђу све четриасеторице чланова Покрајинског Школког Одбора Народни Школки Одбор именује Председника и Потпредседника Покрајинског Школког Одбора.

Члан 318.

Народни Школки Одбор има укупно 25 чланова. Од тих представници родитеља из свакога Покрајинског Школког Одбора бирају по једнога, то јест укупно 12 чланова. По 4 члана бира свака од све три групе наставника: учитељи Народних Школа, наставници стручних и средњих школа, професори Високих Школа. Једнога члана бира Државно Здравствено Веће.

Имеђу чланова Народног Школког Одбора, Владалац, на предлог Државног Повереника за Народну Просвету, именује Председника и Потпредседника.

Члан 319.

Чланови свих Школевких Одбора бирају се на шест година. Сваке три године бира се половина чланова Одбора. Жребом се одлучује који ће чланови иступити из одбора након три године после првог набора.

Председник Народног Школевког Одбора и Председници Покрајинских Одбора примају годишњу плату која је законом одређена, а тако и Потпредседници док замењују спречене Председнике.

Председници Жупских и Општинских Одбора као и чланови свих Одбора Школевких примају за сваку седницу дневницу и путни трошак који су законом одређени.

Члан 320.

Законски предлози који се тичу школа и народног узагоја, треба, пре него ли се узму у претрес у Народној Скупштини, да се даду на проучење Народног Школевког Одбору. Народни Школеки Одбор дужан је да о сваком законском предлогу даде писмено мишљење које ће се доставити Државном Савету, па ће се заједно с његовим мишљењем саопштити Народној Скупштини.

Члан 321.

Народни Школеки Одбор, као врховна управа школска власт, преводи све школске законе и, на основу темељног школског закона, издаје све прописе који се тичу школа, наставника и школске имовине. По том закону Народни Школеки Одбор одобрава, научног основу за све јавне школе у држави. Без његова одобрења ниједној се школи не може поделити право јавности.

Члан 322.

Народног Школевког Одбору припада право потврде именовања свих наставника виших, средњих и стручних школа. Право постављања тих наставника припада властима, које уздржавају односну школу, по саслушању учитељског збора исте школе.

Учитеље Народних Школа и Учитељских Школа као и учитеље Течајева за неписмене и сличних

одгојних уредаба за народ, именује Покрајински Школеки Одбор на предлог Жупског Школевког Одбора.

Наставници свих јавних школа изједначени су у правима и дужностима државним чиновницима. Њихове плате и пензије одређене су законом односно уредбама Покрајинског Сабора.

Члан 323.

Народни Школеки Одбор именује потребни број Земаљских Надзорника за разне врсте виших и стручних школа, и, на предлог Покрајинског Школевког Одбора, за сваку покрајину по једнога надзорника за средње школе, и једнога за Народне и Учитељске Школе. Земаљски Школеки Надзорници подређени су непосредно Народног Школевког Одбору и имају право присуствовати његовим седницама са саветним гласом. Покрајински Школеки Надзорници подређени су Покрајинском Школевког Одбору, и припада им саветни глас у седницама тог одбора.

Надзор над Народним Школама, Дечијим Забавиштима, Течајевима за неписмене, тако званим Народним Универзитетима и другим средњим узгојним уредбама у жупи, врши Жупски Школеки Надзорник, којег именује Покрајински Школеки Одбор на предлог Жупског Школевког Одбора. Жупски Надзорник има саветни глас у седницама Жупског Школевког Одбора.

Сви се Школеки Надзорници постављају на шест година, и могу бити поновно именовани.

Финанцијски и политички надзор над свим школама у покрајини врши Школеки Ревизор. Школеке Ревизоре, за сваку покрајину по једнога, именује Државни Повереник за Народну Просвету, на предлог Покрајинске Управе. Школеки су Ревизори државни чиновници и непосредно су подређени Покрајинском Поглавници.

Све приватне школе и приватне просветне установе подложне су стручном надзору школских надзорника којима су подређене јавне школе исте врсте, као и политичком и финансијском надзору државних Школевких Ревизора.

За инојезичне школе Надзорницима ће се, према потреби, дати помоћници вешти другим језицима.

Члан 324.

Школским Одборима додат је потребни број административних државних чиновника и службеника.

Такве намештенике који врше службу код Народног Школског Одбора именује Народни Школски Одбор, а све остале Покрајински Школски Одбори.

Члан 325.

Да школовање буде што успешније, старају се поред школских власти, и скупоини учитеља, а то су Учитељско Веће које сачињавају сви учитељи једне одвојене школе, под председањем Управитеља, и Жупски Учитељски Збор, који сачињавају сви учитељи једне жупе, под председањем Жупског Школског Надзорника.

Члан 326.

Да се што пре рашири писменост у народу, увест ће се постепено у целој државној области и о државном трошку Јавни Течајевци за Неписмене код Народних Школа.

Јавне Течајеве за Неписмене дужни су похађати сви неписмени држављани једнога и другога пола, од 12-е до 40-е године, са самим паузетком телесно и душевно болесних.

У тим течајевима, који су недељни и вечерњи уче се држављани читати, писати и рачунати, и давају им се први темељи опће наобразбе, а нарочито их се обучава о њиховим држављанским правима и дужностима. Дужност похађања тих Течајева траје најмање годину дана, а свршава кад ученик буде полазно испит, на основу којег ће му се издати отпусно посведочење, или кад буде опростен даљег похађања Течајева, због доказане неспособости.

Отпусно посведочење Јавних Течајева за Неписмене наједначено је, што се тиче признања пуног бирачког права, посведочењу Народне Школе. Држављани рођени после године 1914-е могу добити признање пуног бирачког права само на основу једнога од та два посведочења.

Члан 327.

Јавни Течај за Неписмене мора бити отворен при свакој Народној Школи где у општини има више од 10 од сто неписмених.

Осим тога морају се отворити најдаље до вршетка 1924-е самостални Јавни Течајевци за Неписмене, у свим Општинама у којима до тад још не буде Народне Школе. Ти ће течајевци самостално деловати док се год у општини не оснује Народна Школа, а тада ће се њој придружити.

Законом се може обавезати све ђаке средњих стручних и виших школа, да по свршетку својега наука врше за годину дана службу наставника у Јавним Течајевима за Неписмене, уз плату законом одређену.

Народни Учитељи као и сви други јавни намештенници који обучавају у овим течајевима, примат ће од Државе за тај труд посебну плату, и особите награде према постигнутим успесима.

Јавни Течајевци за Неписмене не могу се затворити док у општини има више од 10 од сто неписмених.

За све ће се течајеве старати посебни одбори, покрајински, жупски и општински, постављени од Народне Школске Власти и од ње завешени, који ће се бавити једино овим послом.

Банске одредбе о управи тих Течајева, њихова научна основа, ред похађања и казне за преступе, одредбе гледе испита и сведочења, као и плата наставника, установљени су особитим Законом.

За време док у Држави има веће од 20 од сто неписмених, не ће се моћи уврстити у државни предрачун за стипендије ђацима виших, средњих и стручних школа скуна, сума већа од оне која је пете године предрачунана за Јавне Течајеве за Неписмене, а док је у Држави мање од 20 од сто а више од 10 од сто неписмених, моћи ће се предрачунати за такве стипендије највеће сума дванут већа него ли је сума предрачунана за Јавне Течајеве за Неписмене.

Члан 328.

За неписмене војнике под заставом морају се установити посебни Војнички Течајевци за Неписмене, за које вреди иста научна основа, и исти

препих гледе испита и посведочења као за опће Јавне Течајеве. Стручну управу ових течајева водит ће опћи одбори за школовање неписмених, а дисциплинарна власт придржана је војним властима. Поучавање може бити поверено и војницима који имају потребиту способност. За тај посао војници наставници примају особиту награду преко своје војничке плате.

Члан 329.

Државне стипендије за средње, стручне и више школе деле Покрајински Школски Одбори, којима Влада сваке године треба да стави на расположење, преко Народног Школског Одбора, суму новца за то одређењу у државном предрачуну.

Размер у којем се расположива средства имају сваке године разделити међу разне покрајине, устанављује Народни Школски Одбор, водећи рачуна не само о броју становништва појединих покрајина, већ и о сиромаштву народа, као и о прекој потреби да се што пре узгоји потребни број школованих људи у заосталим покрајинама.

Покрајински Школски Одбори деле стипендије на разне врсте школа, према јавној потреби и приликама односне покрајине. Подела на лица врши се на основу предлога Народних Учитеља и извештаја о имовинским приликама молитеља.

Сва Учитељска Већа морају пред закључак сваке школске године предложити Жупском Учитељском Збору списак одличних а сиромашних ученика и ученица, који те године свршавају Народну Школу, с ознаком школе на којој би желели наставити наук и за коју би им се имало поделити стипендије. Тому списку има се приложити упоређење опћинског одбора о имовинским приликама ученика.

Изабирајући из ових списака највредније ученике, Жупски Учитељски Зборови састављају сваке године своје предлоге, те их упућују Покрајинском Школском Одбору, који по њима врши коначни избор и поделу стипендија. Код тога ће Покрајински Школски Одбор у првом реду назити на способности ученика, али ће по могућности водити рачуна и о појединим Жупама и градовима, као и о равним веројеповестима у покрајини.

Редовно се стипендије поделују ученицима који су тек свршили Народну Школу, и то за цело време наука што га изабраше.

Стипендије се могу поделити само одличним и потребним ученицима.

Разлози с којих се губе стипендије, и друге ближе установе о стипендијама одређене су законом.

Члан 330.

Универзитети, Техничке Високе Школе и друге њима наједначене велике школе уживају самоуправу на основу уредаба које одређују и право надзора земаљских власти над њима.

ДЕО ТРИНАЕСТИ.

Војска.

Члан 331.

Сваки је југословенски држављанин дужан да служи у војсци.

Закон одређује рок службе и начин одслуживања, као и права и дужности војника.

Члан 332.

Устројство војске прописује се законом, а формације њезине одређује Владалац народбом.

Члан 333.

Колико ће се војске стално држати под ваставом, одређиват ће се за сваку годину нарочитим законом.

Члан 334.

Народни Учитељи служе у војсци само за време школског распушта. Исто право припада и другим наставницима и ђацима који су бар годину дана вршили службу наставника у Јавним Течајевима за Неписмене.

Војници који су свршили Народну Школу служе у војсци краће време, како је одређено законом.

Члан 335.

Чиник не може добити државну службу, ако није по одредбама војних закона свој рок у војсци одслужено или од војне службе ослобођен.

Члан 336.

Права и дужности војника одређени су законом.

Закон такођер одређује, каквих чинова има у војсци и како се добивају.

Војницима могу бити одузети чин, плата или пензија само начином који је установљен законом.

Члан 337.

За посебне војничке злочине суде војницима војни судови по одредбама војно-судских закона.

Установа војних судова уређена је законом.

За сва друга кривична дела суди се војницима по опћим кривичним законима: за злочине суди им поротни суд, а за преступе војни судови.

Одредбе о војној дисциплини и дисциплинарним казнама уређене су законом.

Члан 338.

Страна војска не може се узети у службу државну.

Без пристајка Народне Скупштине не може се ставити југословенска војска у службу државе, што се може уговорити да страна војска запоседне југословенско земљиште.

ДЕО ЧЕТРНАЕСТИ.

Саобраћај.

Члан 339.

Највиша управа поморске и речне пловидбе, аутомобилског и ваздушног саобраћаја, пошта, телеграфа и телефона, као и врховни надзор над железницама и пристаништима припада Државном Поверенику за Саобраћај. Управа путова припада самоуправним властима.

Члан 340.

Појединим гранама саобраћаја управљају, арама одредбама закона о уређењу саобраћајне службе стручне дирекције, које су зависне од Државног Повереника и стоје под његовим надзором, то јест: Генерална Дирекција Железница и Пристаништа, Генерална Дирекција морске и речне пловидбе, Генерална Дирекција Пошта, Телеграфа и Телефона, и Дирекција аутомобилског и ваздушног саобраћаја. Генералној Дирекцији морске и речне пловидбе подређене су Дирекција Речне Пловидбе и Дирекција Поморске Пловидбе. Потоња преко поморских уреда и установа од не директно зависних, врши управу свих поморских послова у држави, осим градња и уздржавања пристаништа и прихода пристаништа.

Генералној Дирекцији Пошта, Телеграфа и Телефона подређене су Покрајинске Дирекције, којих је у свакој покрајини по једна, а на челу им стоји Покрајински Поглавник с једним Директором Пошта, Телеграфа и Телефона, као помоћником и у тој струци замеником.

Све горе поменуте средишње и покрајинске власти помажу у вршењу службених дужности чиновници и службеници, којима су број и плата уређени законом, и који сви припадају државним нађештеницима, осим чиновника и службеника подмеђених Генералној Дирекцији Железница и Пристаништа.

Члан 341.

Новчана и стручна управа железница и пристаништа посебне је одељена од државне службе као и од државне благајне.

Државном Поверенику за Саобраћај припадају, што се тиче железница и пристаништа, вођење саобраћајне политике, законодавствени послови, контрола јавне сигурности, надзор и припомагање приватне иницијативе код саобраћаја.

Стручну управу води посебно самостално на основу закона о управи железница и пристаништа, Генерална Дирекција Железница и Пристаништа, коју сачињавају Генерални Директор, његов заменик и још четири члана. Све чланове Генералне Дирекције именује на десет година Владалац из

месте предложене од Државног Савета, који за свако непразњено место мора предложити два кандидата који удовољавају законским условима.

За чланове Генералне Дирекције Железница и Пристаништа могу бити именовани југословенски држављани с пуним бирачким правом који су навршили 35 година. Генерални Директор и његов заменик морају бити инжењери, од осталих чланова један мора бити грађевински инжењер, један машински инжењер, један правник а један трговачки стручњак с вишем образовањем.

Што се тиче плаће чланова Генералне Дирекције и додатка Генералног Директора и његова Заменика, недопуштености истовременог вршења друге службе или звања, њихове пензије и губитка службе вреде исти прописи као за чланове Врховне Контроле.

Белешка. (Управа железница одвојена од политичке). Предложено уређење железничке управе, после независно од државне службе и од државне благајне, с којим се слажу и наши најбољи железнички стручњаци, већ се окушало у пракси, јер има десетак година да функционише у Капазидији и Трансвалу који, у приликама сличним нашим, предузеше извршење великога железничкога програма, као што и ми морамо да учинимо

Члан 342.

Сви трошкови за железнице и пристаништа покривају се из железничке благајне која је независна и независна од Државне благајне.

Новчана управа Железница и пристаништа мора се водити по трговачким начелима.

Доходак железница и пристаништа нема бити већи од потребних трошкова њихова саобраћаја, уздржавања, побољшавања и исправљања квара, као и интереса на туђе новце у њих утрошене, за које се железничка каса задужила. Уложене главнице које потичу од доходака самих железница и пристаништа не узимају се при томе у рачун, а на новце исплаћене Железничкој Благајни од Главне Државне Благајне плаћа се овој годишњи интерес који се рачуна међу трошкове.

Члан 343.

Никаква железница ни пристаниште не могу се градити и никаква градња на железници или

пристаништу не може се завршити без пристаниа Народне Скупштине.

Сваки предлог да се гради каква железница или пристаниште има се, пре него ли га узме у претрес Народна Скупштина, довести пред Генералну Дирекцију Железница и Пристаништа, која ће проучити питање са техничке, трговачке и финансијске стране и дати писмено мишљење Народној Скупштини, да ли се та градња има извести.

Ако би се градња закључила против мишљења Генералне Дирекције, на би Генерална Дирекција сматрала да доходак неће моћи да покрије трошкове саобраћаја, уздржавања и исплате интереса на уложене главнице, она ће саставити процену годишњег губитка.

Та се процена шаље на преглед и утврђење Врховној Контроли, и Главна ће Државна Благајна морати плаћати сваке године Железничкој Каси суму која буде утврђена Врховном Контролом. При процењивању губитка неке нове железничке или пристанишне градње треба водити рачуна и о користи коју ће у савезу с том градњом имати друге већ постојеће железнице и пристаништа.

Ако би се доцније установило да је губитак мањи него ли је био утврђен Врховном Контролом, Државна ће Благајна идуће године толико мање платити Железничкој Благајни.

Члан 344

Државна Благајна треба да по свршетку сваке рачунске године намири Железничкој Благајни све што је ова изгубила тим што је на захтев Владе или по закључку Народне Скупштине давала преров на железницама без плате или испод цена, или допуштала у пристаништима увоз и извоз с опрштењем пристанишне таксе, у целини или само деломце.

Члан 345.

У свакој је Покрајини једна Покрајинска Дирекција Железница (у приморским покрајинама Покрајинска Дирекција Железница и Пристаништа), коју сачињавају један Покрајински

Директор, као председник, и четири Покрајинска Инспектора. Она врши по упућствима Генералне Дирекције и под њеним надзором, а посве независно од покрајинских власти, све управне послове који су јој дозначени законом о управи железница и пристаништа.

Покрајинског Директора и Покрајинске Инспекторе у Покрајинској Дирекцији Железница именује Владалац из листе предложене од Генералне Дирекције, која за свако испразњено место мора предложити два кандидата са прописаном научном спремом и праксом.

Члан 346.

Железнички чиновници и службеници, као и остали намештеници, који зависе од Генералне Дирекције Железница и Пристаништа, приватни су намештеници у државној служби, којима су права и дужности, плата и пензија уређени особитим законом. У заштити државних права они су наједначени државним намештеницима.

Железничке чиновнике и службенике који су намештени код Генералне Дирекције именује Генерална Дирекција. Остале чиновнике с вишим наукама именује Генерална Дирекција на предлог Покрајинске Дирекције, а све друге намештенике Покрајинска Дирекција.

Члан 347.

Уз бок свакој Покрајинској Дирекцији постављено је као саветодавно тело, Покрајинско Железничко Веће које сачињавају 10—20 изабраних представника трговачких комора, индустријских предузећа, инжињера и помораца, радничких организација и земљорадничкога сталеза. Чланове Покрајинскога Железничкога Већа бира Покрајински Сабор на пет година. Њихова је служба почасна, а за сваку седницу примају дневницу и путни трошак. Њихов укупни број и број појединих представника, као и све што се тиче деловања овога Већа, поближе је одређено за сваку Покрајину Уредбом.

Уз бок Генералној Дирекцији постављено је Земаљско Железничко Веће као саветодавно тело.

Земаљско Железничко Веће има 24 члана, од којих 12 бирају Покрајинска Железничка Већа, а 12 Државни Савет. Свако Железничко Покрајинско Веће бира по једнога члана. Државни Савет бира четири представника земљорадничкога сталеза, четири представника радничких организација, и четири представника трговине индустрије и поморства.

Члан 348.

Железничко рачунарство врши самостално своје послове, али и оно потпада под надзор Врховне Контроле.

Железничка Благајна стоји под надзором Народне Скупштине на основу особитих правила утврђених законом.

Спорове због надлежности, који би случајно настали између Државног Повереника за Саобраћај и Генералне Дирекције Железница и Пристаништа, решава Државни Савет.

ПРЕЛАЗНЕ ОДРЕДБЕ.

1. Чим стане на снагу Устав, бит ће именовани привремени покрајински Поглавице за све покрајине и привремени Жупани за све жупе у држави. Влада ће истодобно одредити привремена Жупска места, као и дан у који ће нове власти почети да врше државну управу у жупама и покрајинама.

2. Од дана кад Покрајински Поглавице и Жупани почну вршити државну управу, губе снагу сви административни закони и прописи у колико стоје у опрци с Уставом и са законским прописима које буде дотад донела Уставотворна Скупштина. У осталом ће, до коначног јединственог уређења административне службе, за сваку покрајину привремено важити они административни прописи, који су до уједињења били на снази у главном граду односно покрајине.

3. Покрајински ће поглавице, на предлог Жупана поставити привремене опћинске одборе у новим опћинама, које буду настале деобом пређашњих опћина услед жупског разграничења; ако у Жупи има опћина које још нису организоване, поставит ће један привремени опћински одбор за онај део жупе који састоји од неорганизованих опћина.

4. До конституисања Покрајинске Управе, Покрајински ће Поглавица вршити све послове који припадају покрајинској самоуправи, а једнако ће Жупан вршити све послове који припадају жупској самоуправи.

5. За шездесет дана, од дана кад стане на снагу привремени закон о изборима Саборских Посланика, који ће донети Уставотворна Скупштина, свршит ће се у свим покрајинама избори посланика за Покрајинске Саборе.

6. За даљих тридесет дана конституисат ће се у свим покрајинама Покрајинске Управе,

и предложит ће се од стране Покрајинских Саборних листе кандидата за именовање Државних Саветника које поставља Владалац.

7. За шездесет дана од конституисања Покрајинских Управа свршит ће се у свим жупама, у којима буде заведена самоуправа, избори Жупских Зборова, као и Градских Зборова у самосталним Градовима, по привременом изборном закону који ће донети Уставотворна Скупштина и по привременој допунидбеној уредби коју ће донети Покрајинска Управа.

8. За тридесет дана после тога рока конституисат ће се Жупска Поглаварства, односно бит ће постављени, у Жупама у којима није још заведена самоуправа, Привремени Жупски Одбори.

9. За деведесет дана од проглашења привременог изборног закона за Народну Скупштину, који мора донети Уставотворна Скупштина, свршит ће се избори чланова Посланичког Дома и Представничког Дома.

10. За оба Дома Народне Скупштине, за Покрајинске Саборе као и за жупска и опћинска представништва важит ће провизорни пословни редови које за свако то представничко тело буде донела Уставотворна Скупштина, докле год те тачке не буде уређене по прописима Устава.

11. За тридесет дана по свршеним изборима састат ће се Народна Скупштина и она ће најдаље тридесети дан од својега првога саставка свршити по прописима Устава именовање половине Државних Саветника. У исто време именоват ће Владалац другу половину Државних Саветника. Одмах затим конституисат ће се Државни Савет и узет ће да решава послове који му по Уставу припадају.

12. До новог законског уређења за Државни Савет привремено важити уређење и пословни ред које буде утврдила Уставотворна Скупштина.

13. До конституисања Државног Савета пришт ће послове, који по Уставу припадају Државном Савету, Привремени Државни Савет од 24 члана коју ће одмах по одобрењу Устава изабрати Уставотворна Скупштина између својих чланова или изван своје средине, одредивши им плату за време њихове службе. Истодобно бит ће решени

службе чланови Државног Савета пређашње Краљевине Србије.

14. Покрајински Сабори морају довести у првој својој години уредбе о изборима Посланика за Покрајински Сабор, о уређењу и надлежности Покрајинске Управе, о изборима за жупека и опћинска представништва, о уређењу и надлежности жупеких и опћинских самоуправних власти као и о пословном реду за сва самоуправна представништва и извршне одборе. Док Покрајински Сабори не донесу те уредбе, вредит ће привремене законске одредбе које има довести Уставотворна Скупштина пре свога распушта, као и привремене допунидбене уредбе Покрај. Управа. Ако Покрајинске Управе не би надале потребне допунидбене уредбе, којим се опћи закон примењује на односу покрајину, тад ће у том погледу привремено вредити решење Државног Савета.

15. Три месеца по конституисању Жупског Поглаварства, односно по постављењу Привременог Жупског Одбора, има се свршити у жупи избор Народног Заступника по изборном закону који ће довести Уставотворна Скупштина.

16. У истом року имају се свршити избори за сва опћинска представништва у жупи на основи привременог изборног закона који ће довести Уставотворна Скупштина и привремене допунидбене уредбе односне Покрајинске Управе.

17. Уставотворна Скупштина изабрат ће најдаље за месец дана по својем конституисању Законарску Комисију од 12 правника који ће бити дужни да за две године израде нацрте судбених закона који ће важити за читаву државу, нарочито Опћег Грађанског Законика, Трговинског, Меничног, Поморског, и Кривичног Закона, закона о уређењу судова, закона о поступку пред судовима у разним судбеним пословима, закона о судијама, о Јавним Бележницима, о адвокатима и браниоцима, о Државним Тужиоцима и Државним Адвокатима. Сваки такав нацрт, чим буде одобрен од Државног Савета и проглашен од Владаоца, добит ће снагу закона и задржат ће је, док год законодавна власт не донесе редовни закон у истоим предмету. Државни је Савет дужан да сваки такав нацрт за три месеца прегледа и преда Влади са својим евентуалним исправцима, а Влада је дужна

да тако исправљен нацрт без одлагања пошаље на потврду Владаоцу који ће га прогласити као привремени закон на основу Прелазних Одредаба Устава.

Чланови Законарског Одбора не смеју вршити никакве друге јавне службе, а за свој рад примат ће у име награде 200 динара дневно, губећи за време док примају ту дневницу право на сваку другу плату или награду из земаљских благајна.

Законарски Одбор одговоран је до конституисања Државног Савета Влади, а од тога часа унапред Државном Савету. Државном Савету припада право да поједине чланове Законарског Одбора решава дужности, и да на испражњена места предлаже нове, те да распусти Законарски Одбор кад овај буде свршио своју дужност.

18. Владаоца ће, на предлог Државног Савета изабрати, најдаље за месец дана по конституисању Државног Савета, Државну Комисију за уређење земаљске административнице, која ће бити састављена од 12 чланова узетих из најкомпетентнијих административних стручњака који не узимљу активног учешћа у политичком животу; из сваког пређашњег административног подручја треба да је бар један члан.

Ова комисија дужна је да што пре организује читаву административну службу у држави према прописима Устава. Она ће израдити нацрте закона о уређењу државне службе и о државним намештеницима (чиновничке прагматике) као и свих других потребних административних установа, које ће имати да прегледа Законарска Комисија и да одобри Државни Савет. Државни је Савет дужан да сваки такав нацрт за три месеца прегледа и преда Влади са својим евентуалним исправцима, а Влада је дужна да тако исправљен нацрт без одлагања пошаље на потврду Владаоцу који ће га прогласити као привремени Закон на основу Прелазних Одредаба Устава. Ова ће привремена законска установа вредити док их законодавна власт не замени редовитим законима.

Цета ће комисија саставити списак свих земаљских намештеника у којему ће за свакога намештеника бити назначени година рођења, године службе, свршени науди, положени испити, постигнути чин и плата, и сва досадашња пр-

изведења из нижег чина у виши по датуму и повишењу плате. Намештеници који по суду ове комисије немају потребна својства за службу која им је поверена, или за чин који узимају, бит ће решени службе, односно употребљени за другу службу или пренесени у други чин. О притужбама намештеника против однесених решења комисије завршно одлучује Државни Савет. За две године од постављења првих Покрајинских Пoglавица, о Жупана ниједно место у државној служби не може бити покривено без одобрења ове комисије.

Чланови Државне комисије за уређење земаљске администрације примат ће за свој труд 200 динара награде дневно, губећи, за време док примају ту дневницу, право на сваку другу плату или награду из земаљских благајна.

Ова комисија одговорна је и подређена Државном Савету, и у овом погледу важе за њу исте одредбе као за Законоарску Комисију.

19. На мест о привремених Покрајинских Пoglавица и привремених Жупана морају се најдаље за годину дана после њихова наименовања поставити стални. Ако привремени Покрајински Пoglавица или уван буде потврђен за сталнога Уставом прописани рок службе рачуна му се сталног постављења.

20. Права ујемчена земаљским намештеницима Уставом и законом о државним намештеницима (чиновничком прагматиком) припадају само оним намештеницима који су наово постављени по прописима Устава.

21. Владалац ће на предлог Државног Савета поставити Комисију за уређење судства, у коју ће ући 12 судија из разних судбених подручја. Из сваког апелационог подручја мора бити узет бар један члан Комисије. Државни Савет саставља односне предлоге за Владалца на основу листа кандидата предложених од апелационих судова. Државни Савет одређује колико ће чланова комисије бити узето из којег апелационог подручја, а свака кандидатска листа треба да има двапут толико имена.

По предлогу Комисије за уређење судства Владалац одређује рекове за ступање у снагу појединих нових судских закона, за поједине

покрајине или за целу државу, као и рекове када ће престати да делује стари судови а почети да раде судови уређени на основу Устава.

Истим даном у који буде постављена Комисија за уређење судства наступит ће привремена обустана права судија да не могу без својета пристаика бити премештени ни пензионисани. Од тога часа Државни Повереник за Правосуђе може да ради службених разлога премешта као и пензионисне свакога судију, али за сваки такав премештај или пензионисање потребан је пристаик поменутог Комисије.

Сва места судија код судова уређених на основу Устава покривт ће се новим постављењем, на који пребавише судије немају никаква особитог права. Код првога постављења чланова Врховнога Суда, Покрајинских Судова и Жупанских Судова Комисија за уређење судства вршит ће право предлагања кандидата, које по Уставу припада овим судовима.

Чланови Комисије за уређење судства примат ће, за време док буду припадали тој комисији, поврх своје редовне плате дневницу од 100 динара.

22. Чим се конституишу Покрајинске Управе, Владалац ће на предлог Државног Савета поставити Комисију за уређење школства, у коју ће ући из сваке покрајине бар по један наставник. Ова ће комисија имати да у споразуму са Државним Повереником за Народну Просвету организује према прописима Устава Народне Школе, Јавне Течајеве за Неписмене и све друге наставне установе.

Државни Савет одређује пословне редове Комисије и дневнице њених чланова. Он је властан да поједине чланове реши дужности и да на непражњена места предложи нове, као и да распусти комисију кад она буде свршила свој посао.

23. Владалац ће на предлог Државног Савета поставити Комисију за унутрашњу финансијску ликвидацију, која ће извршити и подастрети на одобрење Државном Савету имовинске и пољачна обрачуна између Покрајина, услед новог разграничења. Састав те комисије, образовање појединих одсека у њеном крилу и дневнице

њених чланова одређује Државни Савет, којему припада такођер право да је распусти, кад буде свршила свој посао.

24. Државни буџет као и покрајински и жупски буџети донет ће се у првом састанку односног представништва на основу привремених одредаба које ће изгласати Уставотворна Скупштина. Ове ће привремене одредбе вредити док односна питања не буду уређена законима и уредбама Покрајинских Сабора.

25. У првом састанку Посланичког Дома, најдаље за тридесет дана, по конституисању Државног Савета, морају се именовати чланови Врховне Контроле из листе кандидата коју ће Државни Савет послати Посланичком Дому најдаље за осам дана по својој првој седници. Петодобно ће бити решени службе чланови Главне Контроле пређашње Краљевине Србије.

26. До новог законског уређења вредит ће за читаву државну област закони пређашње Краљевине Србије о јавним абаровима и удружењима од 31. марта 1891. године, као и закон о штампи од 31. марта 1891. године.

Списак Привремених Закона

које мора донети Уставотворна Скупштина на допуни Устава.

1. О држављанству.
2. О заштити мањина.
3. О употребљавању других језика снем државнога пред судовима.
4. О изборима Народних Посланика.
5. О изборима Народних Представника.
6. О пословном реду за Народну Скупштину и за оба пезина Дома.
7. О проглашавању закона.
8. О народној одлуци (референдуму).
9. О Краљевском Дому.
10. О уређењу Државног Савета.
11. О пословном реду у Државном Савету.
12. О дисциплинарном суду за чланове Државног Савета.
13. О Народним Заступницима.
14. О изборима Народних Заступника.
15. О устројству средишње државне управе.
16. О уређењу појединих Државних Повереништава.
17. О уређењу школа.
18. О уређењу железничке управе.
19. О одговорности чланова Владе.
20. О Државном Суду.
21. О уређењу државне службе у покрајинама.

22. О уређењу државне службе у жупама.
23. О уређењу саветодавних тела.
24. О државним намештеницима грађанскога реда.
25. О пензијама удовица и деце државних намештеника.
26. О уређењу Врховне Контроле.
27. О државном буџету.
28. О личном порезу на доходак.
29. О порезу на ратне добитке.
30. О другим непосредним државним порезима.
31. О посредним државним порезима.
32. О државним монополима.
33. О царинама.
34. О државним таксама.
35. О покрајинским порезима.
36. О прирезима на државне и покрајинске порезе.
37. О државном рачуноводству.
38. О административној подели.
39. О уређењу покрајинске самоуправе.
40. О изборима Саборских Посланика.
41. О пословном реду у Покрајинским Саборима.
42. О пословном реду у Покрајинским Управима.
43. О уређењу жупске самоуправе.
44. О изборима Жупских Зборника.
45. О пословном реду у Жупским Зборовима.
46. О пословном реду у Жупским Поглаварствима.
47. О општинама.
48. О изборном реду за општинска представништва.
49. О пословном реду у општинским представништвима.
50. О пословном реду у општинским одборима.
51. О буџету покрајина, жупа и општина.
52. О губитку држављанске части.
53. О експропријацији.
54. О преком суду.
55. О ратном суду.
56. О заточењу.

Садржај

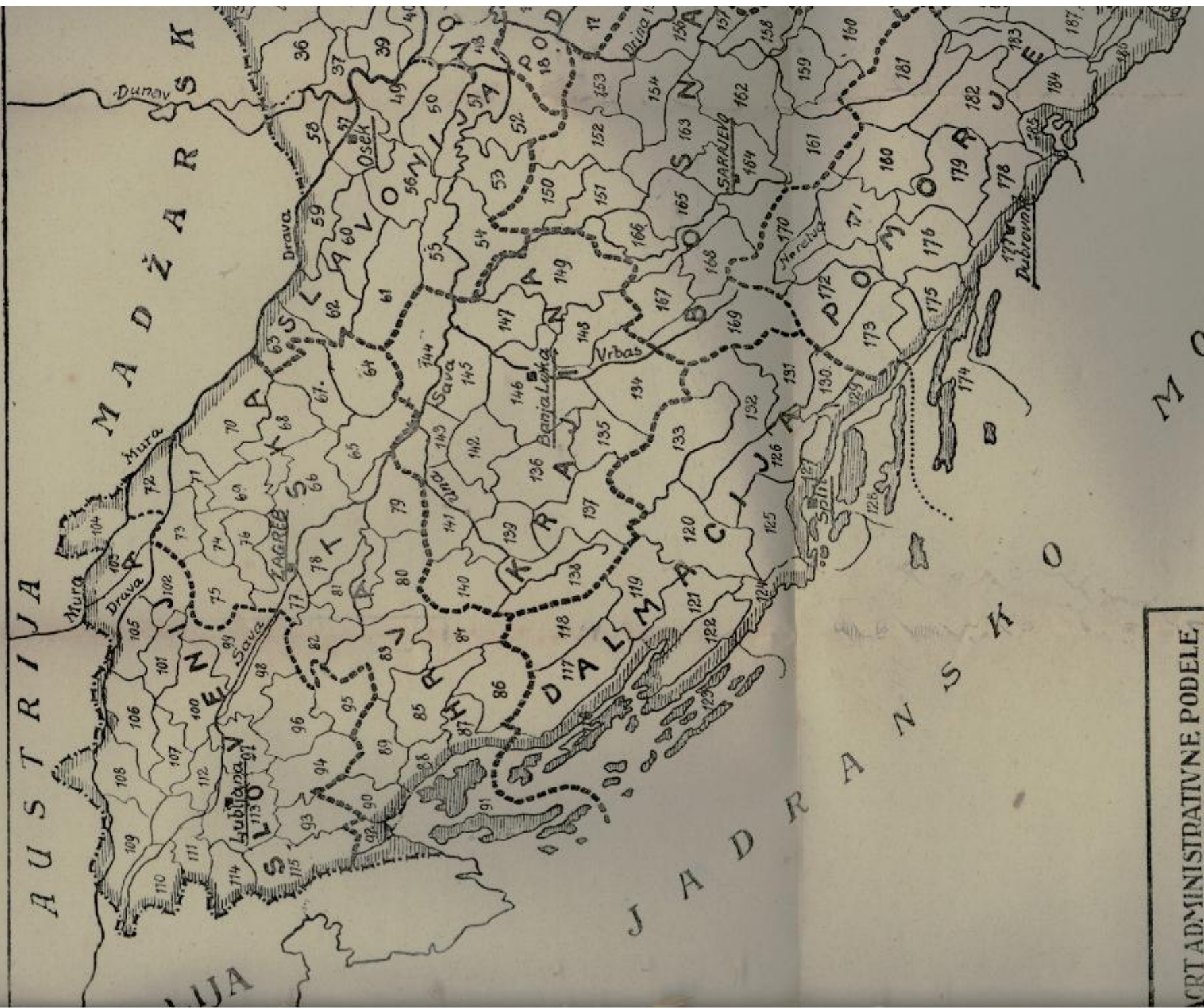
	Страна
Предговор	3
Део Први : Држава (члан. 1—11)	9
Део Други : Уставна права држављана (чл. 12—40)	18
Део Трећи : Закони (члан. 41—56)	26
Део Четврти : Народна Скупштина (члан. 57—96)	30
Део Пети : Владалац (члан. 97—125)	41
Део Шести : Државни Савет (члан. 126—141)	48
Део Седми : Државна служба (члан. 142—164)	52
Део Осми : Покрајине (члан. 165—193)	60
Део Девети : Жупе и Општине (члан. 194—228)	70
Део Десети : Судска власт (члан. 229—279)	83
Део Једанаести : Финанције (члан. 280—307)	98
Део Двадесети : Школе (члан. 308—330)	107
Део Тринаести : Војска (члан. 331—338)	117
Део Четрнаести : Саобраћај (члан. 339—348)	118
Прелазне Одредбе	124
Списак привремених закона које мора доцети Уставотворна Скупштина на доношење Устава	131
Додатак I (Административна подела Државе Југословенске)	
Додатак II (Списак Жупа и Покрајина)	

Исправи :

На страни 44. између 8. и 9. ретка одоздо треба уврстити „Члан 108“.

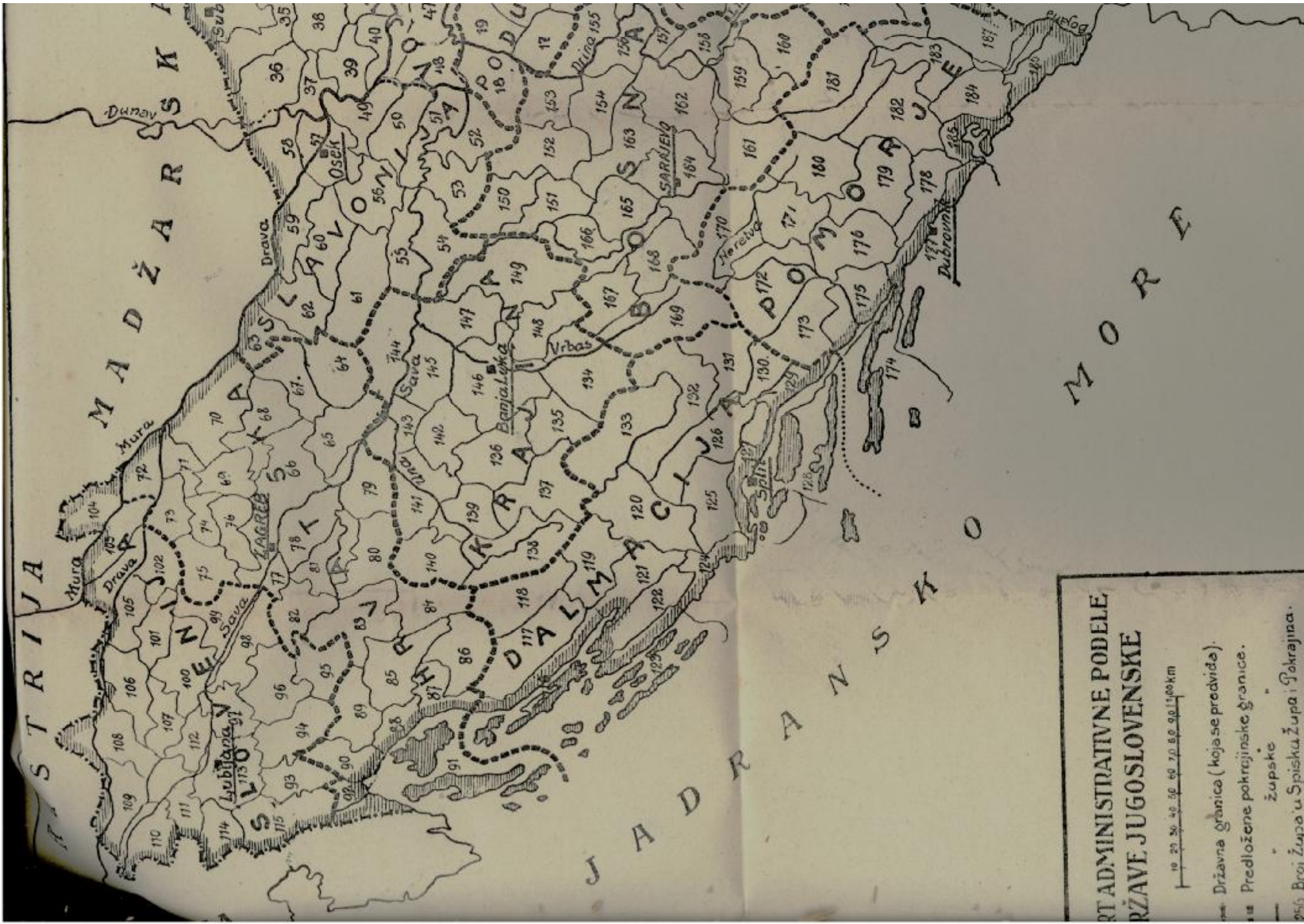
Dodatak I. Nacrtu Jugoslovenskog Ustava.

CRRT ADMINISTRATIVNE PODELE

RT ADMINISTRATIVNE PODELE
 RŽAVE JUGOSLOVENSKE

10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 km

Državna granica (koja se predviđa).

Predložene pokrajinske granice.

Župske granice.

956 Broj Župa u Spiskuzup i Pokrajina.

СПИСАК ЖУПА И П

Број жупе на карти	Име жупе	Површина у квадрат. килом.	Становништво у хиљадама	Број Саборских посланика	Број жупе на карти	Име жупе	Површина у квадрат. килом.	Становништво у хиљадама	Број Саборских посланика
1.	Митрочка	390	40	2	64.	Царска	1310	72	4
2.	Поречка	1000	15	1	65.	Мославачка	1090	54	3
3.	Златска	980	27	1	66.	Дољска	910	52	3
4.	Браничевска	640	50	2	67.	Плавска	800	43	2
5.	Пољаревачка	750	83	4	68.	Бегова река	1110	74	4
6.	Млава	780	66	3	69.	Крижевачка	820	60	3
7.	Хомољска	940	24	1	70.	Подравска	1140	95	5
8.	Ресавска	850	71	4	71.	Београдска	540	50	2
9.	Делићска	680	71	5	72.	Медумурска	580	90	5
10.	Засавица	780	99	4	73.	Вараždинарска	630	83	4
11.	Смеђерска	650	62	3	74.	Златарска	640	72	4
12.	Авајска	830	73	4	75.	Крапинска	740	107	6
13.	Шумадинска	1040	76	4	76.	Прилорска	640	70	3
14.	Колубарска	930	70	3	77.	Савска	610	72	4
15.	Тамнарска	700	47	2	78.	Туринска	650	55	3
16.	Ваљевска	1350	78	4	79.	Светица	900	53	3
17.	Јадарска	880	54	3	80.	Галиска	970	63	3
18.	Семберићска	920	60	3	81.	Покупецка	730	41	2
19.	Мачванска	700	62	3	82.	Јастребарска	780	49	2
20.	Шабачка	1070	76	4	83.	Озальска	1230	81	4
21.	Песивска	750	58	3	84.	Коринска	1120	57	3
22.	Доломорска	820	38	2	85.	Модрушка	1000	45	2
23.	Панчевска	900	69	3	86.	Гаџаџка	890	35	2
24.	Копилска	860	85	3	87.	Селска	740	32	2
25.	Барањска	600	60	2	88.	Бино Дољска	630	24	1
26.	Вршачка	820	60	3	89.	Горска	870	32	2
27.	Тамнарска	1060	63	3	90.	Трнавска	650	42	2
	Самост. град Београд (са Земунском)	70	107	5	91.	Фрањковска	830	30	1
					92.	Цетињска	570	45	2
						Самост. град Загреб	120	79	4
Подунавска Србија		23.480	1.684	83	Хрватска		24.540	1.757	89

28.	Брањска	870	38	2	93.	Славњачка	640	16	1
29.	Београдска	1110	81	4	94.	Рибничка	1030	39	2
30.	Београдска	810	48	2	95.	Београдска	680	98	1
31.	Жомбодска	890	49	2	96.	Дољска	930	45	2
32.	Даштањска	770	60	3	97.	Дубињска	690	37	2
33.	Моравска	700	40	2	98.	Крчка	870	55	3
34.	Потиска	1010	69	3	99.	Сутлањска	780	64	3
35.	Топољска	830	60	3	100.	Целска	900	95	5
36.	Савборска	1200	83	4	101.	Дравњска	630	42	2
37.	Амбаска	690	46	2	102.	Штурска	710	60	3
38.	Телечка	980	74	4	103.	Мурavsка	670	57	3
39.	Бачка	710	47	2	104.	Прекомурска	680	82	4
40.	Полудравска	690	42	2	105.	Мариборска	880	99	5
41.	Новска	670	55	3	106.	Маслинска	840	39	2
42.	Савтоманска	880	59	3	107.	Савњска	910	41	2
43.	Шајковска	880	53	3	108.	Лаубовска	1150	47	2
44.	Фрушкогорска	670	47	2	109.	Рудолапска	720	38	2
45.	Крушевска	590	44	2	110.	Триглавска	1050	92	5
46.	Подлушка	770	50	3	111.	Крањска	970	46	2
47.	Митровићска	770	55	3	112.	Каменичка	610	40	2
48.	Шибенска	800	41	2	113.	Љубљанска	910	67	3
	Самост. град Нови Сад	170	34	2	114.	Идричка	650	33	2
	Самост. град Суботица	800	95	5	115.	Плавњска	910	41	2
						Самост. град Љубљана	40	42	2
Војводина		8.170	1.270	62	Словенија		18.850	1.183	59

49.	Вуковска	830	54	3	116.	Подлеобанска	650	24	1
50.	Босутска	800	42	2	117.	Личка	1410	50	2
51.	Београдска	800	35	2	118.	Брбавска	1180	31	2
					119.	Зрњевска	1000	33	2
					120.	Коплицка	1610	49	2
					121.	Београдска	1110	34	2

A И ПОКРАЈИНА.

Додатак II. Надргу Југословенског Устава.

Број Жупе на Карти	Име Жупе	Поштина у квадрат. килом.	Становништво у хиљадама.	Број Саборацких Пољаница	Број Жупе на Карти	Име Жупе	Поштина у квадрат. килом.	Становништво у хиљадама.	Број Саборацких Пољаница
134.	Палска	1520	57	3	213.	Косачица	1310	28	1
135.	Горњованска	1170	32	3	212.	Топлицка	850	51	3
136.	Салека	1020	39	3	213.	Добринска	680	39	3
137.	Доњарска	1100	31	3	214.	Делградска	740	58	3
138.	Увача	1160	51	3	215.	Крушевачка	1040	83	4
139.	Крушка	760	39	3	216.	Рањска	1000	43	3
140.	Кладушка	780	51	3	217.	Третепљичка	670	50	3
141.	Зрњевска	960	56	3	218.	Југозбирска	900	63	3
142.	Коварачка	810	44	3	219.	Кучијска	1120	64	3
143.	Дубичка	670	42	3	220.	Бављска	610	32	3
144.	Градешка	1080	58	3	221.	Црнобрча	1210	35	3
145.	Језавска	830	42	3	222.	Тимочка	1300	75	3
146.	Врбашка	1610	68	3	223.	Неготинска	980	60	3
147.	Ужичка	1190	46	3	224.	Српљанска	1140	66	3
148.	Вранска	930	24	3	225.	Нашка	880	66	3
149.	Ужурска	1530	54	3	226.	Нешавска	850	40	3
	Савост. град. Бања Лука	50	15	1	227.	Васошка	1040	35	3
	Савост. град. Сарајево	10	52	3	228.	Пароска	1000	55	3
	Крајина	17.760	710	39	229.	Власинска	960	52	3
150.	Српска	620	32	3	230.	Лесковачка	840	68	3
151.	Матајева	930	38	3	231.	Јабланичка	1000	48	3
152.	Селека	1310	70	3		Савост. град. Ниш	10	25	1
153.	Зворничка	860	48	3		Моравска Србија	20.220	1.130	56
154.	Дрињачка	1050	30	1	232.	Вранска	1040	71	4
155.	Сребрска	780	38	2	233.	Крпаљска	1080	42	3
156.	Сребреничка	840	31	1	234.	Светогорска	1320	43	3
157.	Рањска	670	28	1	235.	Палиска	1110	48	3
158.	Врачанска	800	26	1	236.	Новобрнска	1190	55	3
159.	Јаванска	760	25	1	237.	Парпаљанска	1010	46	3
160.	Чакотинска	1430	38	2	238.	Кумановска	1390	65	3
161.	Дохоринска	1890	40	2	239.	Вардарска	1680	55	3
162.	Белованска	1470	36	2	240.	Полошка	1380	66	3
163.	Кривопаланска	1010	14	1	241.	Трескавска	900	24	1
164.	Бра-Босанска	1740	44	2	242.	Коначка	1120	35	3
165.	Београдска	1090	44	2	243.	Црнодринаска	1010	44	3
166.	Зеничка	650	39	2	244.	Охридска	1300	48	3
167.	Вршњачка	900	37	2	245.	Жедреничка	960	28	1
168.	Брчанска	810	24	1	246.	Преславска	780	26	1
169.	Фочанска	1940	44	2	247.	Петровска	910	36	2
	Савост. град. Сарајево	10	52	3	248.	Морачинска	1150	32	2
	Босна	21.769	778	38	249.	Прилепска	920	58	3
170.	Годолепчана	1300	28	1	250.	Бабушвска	1400	46	2
171.	Задарска	1210	23	1	251.	Тиквешка	1540	60	3
172.	Херцеговачка	1740	61	3	252.	Фочанска	1850	57	3
173.	Љубушки	970	44	2	253.	Кривопаланска	1650	42	2
174.	Крварска	590	30	1	254.	Малешићска	1010	25	1
175.	Доголепчана	700	20	1	255.	Струмичка	1840	48	3
176.	Хумска	1270	42	2	256.	Борничка	1010	32	2
177.	Дубровачка	680	28	1		Савост. град. Скопље	50	37	3
178.	Требњевска	880	26	1		Савост. град. Битола	40	50	3
179.	Рудинска	1220	28	1		Македонија	30.683	1.224	58
180.	Поприва	830	18	1					
181.	Палиска	1880	25	1					
182.	Опотошка	920	33	2					
183.	Зетска	1270	38	2					
184.	Црногорска	820	31	2					
185.	Београдска	590	37	2					
186.	Барска	1030	40	2					
187.	Дукљанска	1440	57	3					
	Савост. град. Дубровник	10	10	1					
	Поморје	19.130	675	30					
188.	Палиска	1510	33	2					
189.	Бихорска	1310	29	1					
190.	Београдска	1480	32	2					
191.	Увачка	990	25	1					
192.	Дивча	1070	38	2					
193.	Златоборска	1080	35	2					
194.	Увачка	820	48	3					
195.	Добрињска	680	36	2					
196.	Рудничка	680	32	2					
197.	Гружанска	810	45	3					
198.	Чичевска	750	51	3					
199.	Трпачка	620	37	2					

ПРЕГЛЕД ПОКРАЈИНА.

Име Покрајине	Поштина у квадрат. килом.	Становништво у хиљадама	Број Жупе	Број Саборацких Пољаница	Број Саборацких Пољаница	Број Саборацких Пољаница	Број Саборацких Пољаница
I. Подун. Србија	23.480	4.684	27	1	1	83	1
II. Војвођина	18.170	1.270	21	2	13	62	3
III. Славонија	13.420	740	15	1	15	38	3
IV. Хрватска	24.540	4.757	29	1	15	89	3
V. Словенија	18.850	1.188	23	1	12	59	3
VI. Далмација	19.120	730	18	1	14	37	3
VII. Крајина	17.260	739	16	1	14	36	3

№	Местност	1870	1880	1890	1900	1910	1920	1930
67	Белозорска	80	84	88	94	100	107	113
68	Белозорска	790	83	88	94	100	107	113
69	Белозорска	750	66	70	74	78	83	88
70	Белозорска	940	94	100	107	113	119	125
71	Белозорска	860	71	75	80	85	90	95
72	Белозорска	680	71	75	80	85	90	95
73	Белозорска	780	99	104	109	114	119	124
74	Белозорска	650	62	66	70	74	78	82
75	Белозорска	810	78	82	86	90	94	98
76	Белозорска	1040	76	80	84	88	92	96
77	Белозорска	930	70	74	78	82	86	90
78	Белозорска	700	47	50	53	56	59	62
79	Белозорска	1350	78	82	86	90	94	98
80	Белозорска	880	54	57	60	63	66	69
81	Белозорска	920	60	63	66	69	72	75
82	Белозорска	760	62	65	68	71	74	77
83	Белозорска	1070	76	80	84	88	92	96
84	Белозорска	750	58	61	64	67	70	73
85	Белозорска	820	58	61	64	67	70	73
86	Белозорска	900	69	72	75	78	81	84
87	Белозорска	860	35	37	39	41	43	45
88	Белозорска	600	50	52	54	56	58	60
89	Белозорска	820	60	62	64	66	68	70
90	Белозорска	1060	63	65	67	69	71	73
91	Белозорска	70	107					
92	Белозорска							
Самост. град Београд		23.480	1.684	83	24.540	1.757	89	
Самост. град Земун								
Подунавска Србија		23.480	1.684	83	24.540	1.757	89	

№	Местност	1870	1880	1890	1900	1910	1920	1930
93	Славонска	870	38	40	42	44	46	48
94	Славонска	1110	81	84	87	90	93	96
95	Славонска	810	48	50	52	54	56	58
96	Славонска	890	49	51	53	55	57	59
97	Славонска	740	60	62	64	66	68	70
98	Славонска	700	40	42	44	46	48	50
99	Славонска	1010	69	71	73	75	77	79
100	Славонска	830	60	62	64	66	68	70
101	Славонска	1200	83	85	87	89	91	93
102	Славонска	690	46	48	50	52	54	56
103	Славонска	980	74	76	78	80	82	84
104	Славонска	710	47	49	51	53	55	57
105	Славонска	600	42	44	46	48	50	52
106	Славонска	670	55	57	59	61	63	65
107	Славонска	880	59	61	63	65	67	69
108	Славонска	670	47	49	51	53	55	57
109	Славонска	590	44	46	48	50	52	54
110	Славонска	770	50	52	54	56	58	60
111	Славонска	770	55	57	59	61	63	65
112	Славонска	800	41	43	45	47	49	51
113	Славонска	170	34	36	38	40	42	44
114	Славонска	800	95	97	99	101	103	105
115	Славонска							
Самост. град Нови Сад		8.170	1.270	62	8.850	1.183	59	
Самост. град Суботица								
Војводина		8.170	1.270	62	8.850	1.183	59	

№	Местност	1870	1880	1890	1900	1910	1920	1930
116	Славонска	830	51	53	55	57	59	61
117	Славонска	800	42	44	46	48	50	52
118	Славонска	800	35	37	39	41	43	45
119	Славонска	930	58	60	62	64	66	68
120	Славонска	880	57	59	61	63	65	67
121	Славонска	1080	62	64	66	68	70	72
122	Славонска	980	62	64	66	68	70	72
123	Славонска	680	34	36	38	40	42	44
124	Славонска	1080	45	47	49	51	53	55
125	Славонска	800	42	44	46	48	50	52
126	Славонска	990	59	61	63	65	67	69
127	Славонска	1090	54	56	58	60	62	64
128	Славонска	900	38	40	42	44	46	48
129	Славонска	670	40	42	44	46	48	50
130	Славонска	60	31	33	35	37	39	41
Самост. град Осек		13.420	740	33	19.120	730	37	
Славонија		13.420	740	33	19.120	730	37	

№	Местност	1870	1880	1890	1900	1910	1920	1930
131	Славонска	950	24	26	28	30	32	34
132	Славонска	1410	60	62	64	66	68	70
133	Славонска	1180	31	33	35	37	39	41
134	Славонска	1060	33	35	37	39	41	43
135	Славонска	1010	49	51	53	55	57	59
136	Славонска	1110	34	36	38	40	42	44
137	Славонска	1080	37	39	41	43	45	47
138	Славонска	790	39	41	43	45	47	49
139	Славонска	650	47	49	51	53	55	57
140	Славонска	1100	42	44	46	48	50	52
141	Славонска	1340	58	60	62	64	66	68
142	Славонска	650	40	42	44	46	48	50
143	Славонска	810	50	52	54	56	58	60
144	Славонска	630	36	38	40	42	44	46
145	Славонска	830	51	53	55	57	59	61
146	Славонска	1000	24	26	28	30	32	34
147	Славонска	1380	45	47	49	51	53	55
148	Славонска	1520	21	23	25	27	29	31
149	Славонска	20	21	23	25	27	29	31
Далмација		19.120	730	37	24.540	1.757	89	

